T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
MALİ HUKUK ANABİLİM DALI
MALİ HUKUK BİLİM DALI

TÜRKİYE'DE SİGORTACILIK SEKTÖRÜNÜN VERGİSEL SORUNLARI

Yüksek Lisans Tezi

Ayhan ŞAHİN

İstanbul, 2008

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
MALİ HUKUK ANABİLİM DALI
MALİ HUKUK BİLİM DALI

TÜRKİYE'DE SİGORTACILIK SEKTÖRÜNÜN VERGİSEL SORUNLARI

Yüksek Lisans Tezi

Ayhan ŞAHİN

Danışman: YRD.DOÇ.DR. ERKAN AYDIN

İstanbul, 2008

Marmara Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Tez Onay Belgesi

MALİYE Anabilim Dalı MALİ HUKUK Bilim Dalı Yüksek Lisans öğrencisi AYHAN ŞAHİN nın TÜRKİYE'DE SİGORTA SEKTÖRÜNÜN VERGİSEL SORUNLARI adlı tez çalışması ,Enstitümüz Yönetim Kurulunun 19.06.2008 tarih ve 2008-10/25 sayılı kararıyla ile oluşturulan jüri tarafından oy birliği / oy çokluğu ile Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

	Öğretim Üyesi Adı Soyadı	İmzası
Tez Savunma Tarihi	: 24.07.2008	
1) Tez Danışmanı	: **YRD. DOÇ.DR. ERKAN AYDIN**	
2) Jüri Üyesi	: **YRD. DOÇ.DR. MEHMET EZHAN DOĞRUSÖZ**	
3) Jüri Üyesi	: **YRD. DOC.DR. ESEN YILDIRIM(ZEREN)**	

ÖZ

Tüm dünyada trilyon dolarlarla ifade edilen sigorta sektörünün prim üretimi ülkemizde henüz 6 milyar USD, bu tutarla dünyadaki sigorta pastasından aldığı pay sadece % 0,17 civarındadır.

Sigorta sektörünün dünya finansal piyasalarındaki büyüklüğü dikkate alındığında, sektörün ülke ekonomileri için ne denli önemli olduğu ortaya çıkmaktadır. Ülkemizde sigortacılıkta son yıllarda önemli gelişmeler yaşanmıştır. 2002 yılından bugüne kadar ülke ekonomisinde yaşanan büyüme, Türk finans piyasalarını yabancı yatırımcılar açısından cazip kılmaya devam ederken, sigorta sektöründeki pek çok yerli sigorta şirketi, yabancı yatırımcılar ile tamamen veya kısmen birleşme yoluna gitmiştir..

Ayrıca geçtiğimiz yıl içinde, sektörün uzun yıllardır beklediği sigortacılık yasasının çıkması ve beraberinde getirilen diğer mevzuat değişiklikleri sektörün cazibesini artırmıştır.

Bu mevzuat değişiklikleri ile birlikte sektörde uzun zamandır yaşanan bazı vergisel sorunlar da ortadan kaldırılmıştır. Ancak sektördeki büyümenin daha fazla ivme kazanması açısından, devam etmekte olan vergisel sorunların da ortadan kaldırılması ve sigorta sektöründeki teşviklerin artırılmasına ihtiyaç bulunmaktadır.

Çalışmamızda, devam etmekte olan bu vergisel sorunların belirlenmesine ve bunların ortadan kaldırılmasına yönelik çözüm önerileri sunulmaya çalışılmaktadır Özellikle sektör ile ilgili gelir ve harcama vergileri olan Kurumlar Vergisi, Gelir Vergisi, Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisi Kanunlarının sektör ile ilgili maddeleri detaylıca incelenmektedir.

Diğer vergi kanunları da sigorta sektörünü ilgilendirdiği noktalarda çalışmaya konu edilmiş ve incelemeler neticesinde, özellikle uygulamada yaşanan sorunlar belirlenerek bunların düzeltilmesine yönelik çözüm önerileri sunulmuştur.

ABSTRACT

The Premium production in the insurance sector which mentions trillion of US dollars in the whole world is around 6 billion US dollars in our country, and refers to 0.17% shares in the world insurance pie.

When the size of the insurance sector is taken into account, it indicates how important it is for the economy of countries. There were major developments in insurance sector in our country in the recent years. While the economic growth in our country being observed since 2002 thus far keeps Turkish financial markets charming especially for foreign investors, many of the local insurance companies have merged partially with or acquired by foreign insurance companies.

Due to introduction of the new insurance law last year that has been awaited for a long time by the actors in the sector and further regulatory amendments, the attraction of the sector has been increased

With these regulatory modifications, some tax problems of the sector which had occurred for a long time have been cleared. Nevertheless, more fiscal stimulus and the solving of the remaining tax problems are needed in order for growth of the sector to gain momentum.

In this study, it has been emphasized to define and scope out those unsolved tax problems. Relevant articles of laws which are related with insurance sector i.e. Income Tax, Corporate Tax, Banking and Insurance Transaction Tax which are main income and expense taxes in the insurance sector are analyzed thoroughly.

Other tax laws have been subjected to this study on the point of their relations with the insurance sector. As a result of this analysis, some solutions are proposed to fix the problems that the sector is exposed in practice.

İÇİNDEKİLER

ÖZ ..... **I**

ABSTRACT ..... **II**

İÇİNDEKİLER ..... **III**

TABLO LİSTESİ ..... **VI**

ŞEKİL LİSTESİ ..... **VII**

KISALTMALAR ..... **VIII**

GİRİŞ **1**

BİRİNCİ BÖLÜM
SİGORTACILIĞIN TEMEL KAVRAMLARI **3**

1.1. SİGORTANIN TANIMI 3
1.2. DÜNYADA VE TÜRKİYE'DE SİGORTACILIĞIN TARİHSEL GELİŞİMİ 5
1.3. SİGORTA SÖZLEŞMESİ 8
1.4. SİGORTA ÇEŞİTLERİ 9
1.5. SİGORTANIN TEMEL PRENSİPLERİ 12
1.5.1. Sigortalanabilir Menfaat Prensibi 13
1.5.2. Azami İyi Niyet Prensibi 13
1.5.3. Tazminat Prensibi 13
1.5.4. Halefiyet ve Hakların Devri Prensibi 14
1.5.5. Hasara Katılım Prensibi 14
1.5.6. Yakın Neden Prensibi 15
1.6. SİGORTANIN TARAFLARI 15
1.6.1. Sigorta Ettiren 16
1.6.2. Sigorta Şirketi (Sigortacı) 18
1.6.3. Sigortalı 19
1.6.4. Lehdar 20
1.6.5. Aracı Kurum 20
1.6.5.1. Acente 21
1.6.5.2. Broker 22
1.6.5.3. Prodüktör 22
1.6.6. Reasürör 23
1.6.7. Eksper - Aktüer 24
1.7. SİGORTANIN TEMEL KAVRAMLARI 24
1.7.1. Sigorta Poliçesi 24
1.7.2. Sigorta Primi 25
1.7.3. Sigorta Bedeli 27
1.7.4. Zeyilname 27
1.7.5. İştira, İkraz, Tenzil 28
1.7.5.1. İştira 28
1.7.5.2. İkraz 29
1.7.5.3. Tenzil 29
1.7.6. Reasürans 30
1.7.6.1. Temel Reasürans Kavramları 31
1.7.6.1.1. Saklama Payı (Konservasyon) 31
1.7.6.1.2. Sedan 31
1.7.6.1.3. Reasürör 31

1.7.6.1.4. Sesyon 31
1.7.6.2. Reasürans Çeşitleri 31
1.7.6.2.1. Anlaşmalı Reasürans 32
1.7.6.2.1.1. Bölüşmeli-Bölüşmesiz Reasürans 32
1.7.6.2.2. İhtiyari Reasürans 33

İKİNCİ BÖLÜM
TÜRKİYE'DE SİGORTACILIK SEKTÖRÜ 34

1.8. TÜRKİYE'DE SİGORTACILIK SEKTÖRÜNÜN YAPISI VE KURUMLARI 34
1.8.1. Hazine Müsteşarlığı - Sigortacılık Genel Müdürlüğü 35
1.8.2. Sigorta ve Reasürans Şirketleri 35
1.8.3. Sigorta Acenteleri 36
1.8.4. Türkiye Sigorta ve Reasürans Şirketleri Birliği 36
1.9. TÜRKİYE'DE SİGORTACILIK SEKTÖRÜNÜN ANALİZİ 37
1.9.1. Sigorta Şirketlerinin Faaliyet Alanları, Prim ve Hasar Durumları 37
1.9.1.1. Hayat Dışı Branşlar 38
1.9.1.2. Hayat Branşı 41
1.9.1.3. Bireysel Emeklilik Branşı 42
1.9.2. Türk Finans Sektöründe Sigortacılığın Yeri 43
1.9.3. Dünya Sigorta Sektörü ve Türk Sigortacılığının Dünyadaki Yeri 44

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
TÜRKİYEDE SİGORTACILIK SEKTÖRÜNÜN VERGİLENDİRİLMESİ 48

1.10. TÜRK VERGİ SİSTEMİ 48
1.11. TÜRKİYE'DE SİGORTA VE REASÜRANS ŞİRKETLERİNİN VERGİLENDİRİLMESİ 50
1.11.1. Kurumlar Vergisi Kanunu Açısından Sigorta ve Reasürans Şirketleri 50
1.11.1.1. Kurum Kazancından Gelir Vergisi Kanunu'na Göre İndirilecek Giderler 51
1.11.1.2. Kurum Kazancından Kurumlar Vergisi Kanunu'na Göre İndirilecek Giderler 55
1.11.1.2.1. Sigorta Teknik Karşılıkları 56
1.11.1.2.1.1. Muallâk Hasar ve Tazminat Karşılıkları 60
1.11.1.2.1.2. Kazanılmamış Primler Karşılıkları 63
1.11.1.2.1.3. Hayat Sigortalarında Matematik Karşılıklar 67
1.11.1.2.1.4. Dengeleme Karşılığı 71
1.11.1.2.1.5. Devam Eden Riskler Karşılığı 72
1.11.1.2.1.6. İkramiye ve İndirimler Karşılığı 73
1.11.1.2.1.7. Deprem Hasar Karşılıkları 74
1.11.1.3. Kurum Kazancından Kurumlar Vergisi Kanunu'na Göre İndirilemeyecek Giderler 74
1.11.2. Gelir Vergisi Kanunu Açısından Sigortacılık İşlemleri 77
1.11.2.1. Şahıs Sigorta Primleri ve Bireysel Emeklilik Katkı Paylarının Vergisel Avantajı 77
1.11.2.1.1. Ücretli Tarafından Ödenen Şahıs Sigorta Primleri ve Bireysel Emeklilik Katkı Paylarının Vergisel Avantajı 78
1.11.2.1.2. Mükellef Tarafından Ödenen Şahıs Sigorta Primleri ve Bireysel Emeklilik Katkı Paylarının Yıllık Gelir Beyannamesinde İndirilmesi 82
1.11.2.1.3. İşveren Tarafından Çalışan için Ödenen Şahıs Sigorta Primleri ve Bireysel Emeklilik Katkı Paylarının Vergisel Boyutu 84
1.11.2.1.3.1. Adına Ödeme Yapılan Açısından Vergileme (Ücretli açısından) 85
1.11.2.1.3.2. Ödeme Yapan Açısından Vergileme (İşveren Açısından) 86
1.11.2.2. Hayat Sigortası ve Bireysel Emeklilik Birikim Ödemelerinin Gelir Vergisi Kanunu Açısından Değerlendirilmesi 88
1.11.3. Gider Vergileri Kanunu Açısından Sigorta Sektörü 93

1.11.3.1. Verginin Mevzu ve Vergiyi Doğuran Olay 93
1.11.3.2. Verginin Mükellefi 95
1.11.3.3. Verginin Matrahı 96
1.11.3.4. Verginin Oranı 103
1.11.3.5. İstisnalar 104
1.11.3.6. Verginin Beyanı ve Ödemesi 110
1.11.4. Yangın Sigortası Vergisi 111
1.11.5. Damga Vergisi Kanunu Açısından Sigorta Sektörü 113
1.11.6. Katma Değer Vergisi Kanunu Açısından Sigorta Sektörü 115
1.11.7. Veraset ve İntikal Vergisi Kanunu Açısından Sigorta Sektörü 118

SONUÇ 124

KAYNAKÇA 127

TABLO LİSTESİ

Tablo 1: Sigorta ve Reasürans Şirketlerinin Sayısı 36
Tablo 2: Türkiye'deki Prim Üretiminin Yıllara ve Branşlara Göre Dağılım 38
Tablo 3: Türkiye'deki Hayat Dışı Sigorta Branşlarının Hasar/Prim Oranlarının Yıllara ve Branşlara Göre Dağılımı 40
Tablo 4: Türk Finans Sektörü Bilânçosu Büyüklükleri 43
Tablo 5: Sigorta Sektörüne İlişkin Büyüklüklerin GSYİH'ye Oranı 44
Tablo 6: Dünyada 2005 yılı Sigorta Sektörüne İlişkin Büyüklükler ve Türkiye'nin Dünyadaki Yeri 45
Tablo 7: Sigorta Şirketi Örnek Teknik Kar Zararı 58
Tablo 8: Sigorta Şirketi Örnek Kazanılmamış Primler Karşılığı Hesaplaması 66
Tablo 9: Şahıs Sigorta Primleri ve Bireysel Emeklilik Katkı Paylarının Ücretlilere Sağladığı Vergisel Avantaja İlişkin Bir Örnek 79
Tablo 10: Şahıs Sigorta Primleri ve Bireysel Emeklilik Katkı Paylarının Yılı Beyanname Verenlere Sağladığı Vergisel Avantaja İlişkin Bir Örnek 83
Tablo 11: 2008 Yılı Güncel BSMV Oranları 104
Tablo 12: 2008 Yılı Güncel Veraset ve İntikal Vergisi Oranları 119

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 1: Sigorta Sözleşmesinin Tarafları ve İşleyiş Süreci.....16
Şekil 2: Reasürans Türleri.....32
Şekil 3: Türkiye'de Sigorta Sektörünün Yapısı.....34
Şekil 4: Türkiye'deki Sigortacılığın Branşlara Göre Dağılımı.....37
Şekil 5: 2006 Yılı Prim Üretimlerinin Branşlara Göre Dağılımı.....38

KISALTMALAR

B.E.S.	Bireysel Emeklilik Sistemi
BSMV	Banka Ve Sigorta Muameleleri Vergisi
DASK	Doğal Afet Sigortası Kurumu
EGM	Emeklilik Gözetim Merkezi
EUR	Avrupa Para Birimi
GSYİH	Gayri Safi Yurtiçi Hasıla
GV	Gelir Vergisi
GVK	Gelir Vergisi Kanunu
IBNR	Incured But Not Reported
KDV	Katma Değer Vergisi
KPK	Kazanılmamış Primler Karşılığı
KV	Kurumlar Vergisi
KVK	Kurumlar Vergisi Kanunu
md.	Madde
M.Ö.	Milattan Önce
s.	Sayfa
SMK	Sigorta Murakabe Kanunu
TSRŞB	Türkiye Sigorta ve Reasürans Şirketleri Birliği
TTK	Türk Ticaret Kanunu
USD	Amerikan Doları
VUK	Vergi Usul Kanunu
YSV	Yangın Sigorta Vergisi
YTL	Yeni Türk Lirası
y.y.	Yüzyıl
OECD	Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü

GİRİŞ

İnsanoğlu canlarını, mallarını, mesuliyetlerini, sağlıklarını ve geleceklerini tehdit eden tehlikelere karşı tedbirler alarak, hayatlarını ve ekonomik varlıklarını koruma ve devam ettirme imkânlarını araştırıp durmuşlardır.

İnsanlar önceleri varlıklarını korumak için tek başlarına hareket ederek bir takım önlemler almışlar fakat zamanla doğal afetlerin veya uygarlığın neden olduğu tehlikelerin zararını önleyecek etkili önlemlerin, ancak toplum halinde yaşayanların olanaklarını birleştirmek suretiyle alınabileceği kanısına varmışlardır.

Bu düşünceden hareketle insanlar önceleri dar ve sade çevreleri kapsayan yardımlaşma grupları kurmuşlar, daha sonra yaşamın gelişmesine paralel olarak daha geniş ölçüde ve değişik tiplerde yardım ve dayanışma kuruluşları oluşturmuşlardır.

İşte sigortacılık kavramı insan ihtiyaçlarının bu şekilde gelişmesiyle ortaya çıkarak, günümüzde tüm dünyada milyar dolarlara ulaşan bir sektör halini almıştır. Ülkemizde ise henüz dünyadaki gelişmişlik düzeyine ulaşmamış olmasına karşın hızla gelişen sektörler arasındadır.

Günümüzde bu kuruluşları iki başlık altında toplamak mümkündür. Bunlardan ilki, devletler tarafından halklarına sosyal hizmet sağlama amacı gözetilerek kurulan Sosyal Güvenlik Kuruluşları, diğeri ise özel teşebbüsler tarafından ticari amaçlar gözetilerek kurulan Özel Sigorta Kuruluşlarıdır.

Ülkemiz açısından baktığımızda devlet tarafından kurulmuş bulunan sosyal güvenlik kuruluşları Sosyal Sigortalar Kurumu, Emekli Sandığı ve Bağ-Kur olup, bunlar emeklilik ve sağlık hizmeti veren kuruluşlardır. Bunlara ilave olarak bazı bankalar tarafından kurulan özel sandıklar mevcuttur.

Özel sigorta şirketleri ise başta belirttiğimiz gibi kişilerin canları, malları, mesuliyetleri, sağlıkları ve gelecekleri ile ilgili çeşitli konularda faaliyet göstermektedirler.

Bu çalışmamın ilk bölümünde sigortanın tanımı, temel prensipleri, tarafları ve sigortacılığın temel kavramları konularını inceleyeceğim. Ardından ikinci bölümde Türkiye'de sigortacılık sektörünün yapısı ve aktörlerini inceledikten sonra Türkiye'deki sigorta sektörünün analizini yapıp, Türk finans sektörü ve dünyadaki sigorta sektörü içindeki yerini irdeleyeceğim. Nihayet asıl tez konumuzu oluşturan Türkiye'de sigorta sektörünün vergilendirilmesi ve sektörün vergisel sorunlarının belirlenerek, bunlara çözüm önerilerinin getirilmesi, 3. bölümde ele alınacaktır.

BİRİNCİ BÖLÜM
SİGORTACILIĞIN TEMEL KAVRAMLARI

1.1. Sigortanın Tanımı

Özel sigorta çeşitli açılardan farklı şekillerde tarif edilmektedir. Türk Ticaret Kanunu'nun 1263. maddesinde sigorta şöyle tarif edilmektedir.

"Sigorta bir akittir ki, bununla sigortacı bir prim karşılığında diğer bir kimsenin para ile ölçülebilir bir menfaatini halele uğratan bir tehlikenin meydana gelmesi halinde, tazminat vermeyi yahut bir veya birkaç kimsenin hayat müddetleri sebebiyle veya hayatlarında meydana gelen belli bir takım hadiseler dolayısıyla bir para ödemeyi veya sair edalarda bulunmayı üzerine alır."

Diğer bir özel sigorta tarifi ise şöyledir.

Sigorta, aynı türden tehlikeyle karşı karşıya olan kişilerin, belirli bir miktar para ödemesi yoluyla toplanan tutarın, sadece o tehlikenin gerçekleşmesi sonucu fiilen zarara uğrayanların zararını karşılamada kullanıldığı, bir risk transfer sistemidir.[1]

Bir diğer tanım ise aşağıdaki gibidir.

Sigorta, bireyin ya da bir işletmenin hayatın belirsizliklerini bir başkasının omuzlarına yüklediği bir risk transfer mekanizmasıdır. Önceden bilinen bir prim karşılığında, bu primle mukayese edildiğinde çok daha büyük olan müstakbel bir hasar ya da kayıp sigortacıya devredilir.[2]

Bu tanımlardan sigorta kavramında aşağıdaki şu unsurların bulunması gerektiğinden söz edebiliriz;

- Bir topluluğun bulunması
- Bir tehlikenin (riziko) bulunması

[1] Cahit Nomer, Hüseyin Yunak, Sigortanın Genel Prensipleri**,** Baskı: Ceyma Matbaası, İstanbul, 2000, s.14
[2] Gordon CA Dickson, Introduction to Insurance, CII Tuition Service, England: Burlington Press, 1985, s.2/1.

- Tehlikenin aynı ya da benzer olması
- Ortaya çıkan kaybın ya da ihtiyacın karşılanması
- Önceden bir paranın ödenmiş olması
- Bir talep hakkının bulunması

Sigortanın temel işlevi, zararı ekonomik açıdan önemsiz bir duruma getirmektir. Kişiler tek başına karşılayamayacakları zararları bir organizasyon aracılığıyla aralarında paylaşmaktadırlar.

Yapılan tanımlarda sigorta bir risk transfer mekanizması olarak tanımlanmaktadır. Bu durum risk veya riziko tanımını da gerekli kılmaktadır. Risk veya riziko nedir?

Riskin çeşitli tanımları yapılmış olmakla birlikte, hasar veya zarar belirsizliği olarak açıklamak en doğrusu olacaktır. Gerçekten de sigorta açısından risk, gerçekleşip gerçekleşmeyeceği önceden bilinemeyen veya ne zaman gerçekleşeceği belirli olmayan, mali bir kayba neden olan, kişinin iradesi dışında gerçekleşen, harici tesadüfî bir olay olarak tanımlanabilir.[3]

Bir diğer tanımda ise risk, sigorta edileni ya da karşılığında sigorta yapılan tehlikeyi ifade eder[4] denilmektedir.

Yukarıdaki tanımlar çerçevesinde sigorta her türlü riskin transferine izin verir mi? Bir başka deyişle her türlü risk sigortalanabilir mi? soruları ortaya çıkmaktadır. Gordon CA Dickson, Sigortacılığa Giriş kitabında her riskin sigortalanamayacağını açıkça ifade ettikten sonra sigortalanabilir risklerin özelliklerinden bahsetmektedir.

Sigortalanabilir risklerin bazı karakteristikleri vardır.[5]

---

[3] Ahmet Naim Oktay, Sigortanın Temel Prensipler, Bayındır Hayat Sigorta Yayınları, İstanbul, Temmuz 1998, s.1
[4] W.Rubin Harwey, Dictionary of Insurance Terms, Library of Congress, Catologing in Publication Data, 2000, s.441.
[5] Dickson, s.111

- Mali olarak ölçümlenebilir olmalıdır,
- Benzer ve yeterli sayıda risk olmalıdır,
- Risk belirgin ve somut olmalıdır,
- Kayıp ya da hasar sigortalı açısından tesadüfî olmalıdır,
- Yasal olmalıdır,
- Prim makul olmalıdır ve
- Sigorta ettiren açısından sigortalanabilir menfaat ilişkisi olmalıdır.

Sigortanın tanımından sonra dünyadaki ve ülkemizdeki ortaya çıkışı ve günümüze kadar olan tarihsel gelişimini inceleyelim.

1.2. Dünyada ve Türkiye'de Sigortacılığın Tarihsel Gelişimi

İlkçağda, eski Yunan ve Roma'da kişilerin bir araya gelerek oluşturdukları ve aralarından ölenlerin cenaze masraflarını karşılamayı amaçlayan birlikler ilk sigortacılık örnekleri olarak nitelendirilebilir. Ortaçağda ise mesleki dayanışma örgütleri olan loncalar, üyelerine, yangın, hırsızlık vb. halinde uğranılan zararın karşılanabilmesi için yardımda bulunuyorlardı. Özellikle deniz sigortaları, 12. yy. sonlarında Kuzey İtalya'da gelişme göstermiş ve bugünkü anlamıyla ilk nakliyat sigortası 14. yy.da Cenova'da düzenlenmiştir. Modern anlamdaki sigorta şirketlerinin oluşmaya başladığı dönem ise 17–19. yüzyıllardır. Özellikle 19. yy.da yoğunluk kazanan sanayi devrimi, sigorta talebini artırmış ve Ferdi Kaza, Mühendislik ve Sorumluluk gibi sigorta dalları için uygun bir gelişme ortamı sağlamıştır.[6]

Yangın sigortaları 13. y.y.'dan başlayarak toplumsal dayanışma niteliğinde, mesleki loncalar veya dinsel örgütler tarafından uygulanmaya başlamıştır. Ancak yangın sigortacılığının gelişimi 1666 yılındaki büyük Londra yangını ile başlamıştır. İngiltere'de ilk faaliyete geçen yangın sigortaları şirketi, 1680'de kurulan ve daha sonra Phoenix adını alan Fire Office olmuştur.[7]

[6] Nomer,Yunak, s.29
[7] Nomer,Yunak, s.31

Hayat sigortacılığının çıkış noktasını, kişinin ölümünden sonra geride bıraktıklarının güç duruma düşmelerini önleme arzusu oluşturmuştur. Başlangıçta mallarıyla birlikte denize açılan tacirin yaşamını da kapsayan nakliyat sigortaları ile birlikte verilmişlerdir[8]. Ancak gerçek anlamda ilk hayat sigortası 18 Haziran 1583 tarihinde Williams Gibbons'un 1 yıllık hayatını teminat altına alan poliçedir.[9]

Nakliyat sigortacılığının ise en eski sigorta dalı olarak ilkçağlara dayandığı ve Fenike, Roma, Yunan, Hint ve Babil uygarlıklarında görüldüğü bilinmektedir. Bununla birlikte bugünkü anlamıyla ilk nakliyat poliçelerinin 14. yy.da Cenova'da düzenlendiği bilinmektedir.[10]

Kaza, sorumluluk, mühendislik vb. sigorta dallarının gelişimi ise sanayi devrimini takiben 19. yy.da olmuştur.

Sigortacılığın Türkiye'deki gelişimi, toplumsal-ekonomik yapı ve siyasal gelişmelerle sıkı biçimde ilişkili olmuştur. Osmanlı döneminde, uzun yıllar dini nedenlerle sigortadan uzak durulmuş ve sigortacılık ancak 1838'deki Tanzimat Fermanı'ndan sonra gelişme gösterebilmiştir.[11]

19. y.y.'ın ikinci yarısında meydana gelen yangınlar ve bunların sonucunda uğranılan büyük hasarlar, sigorta hakkındaki olumsuz düşünceler üzerinde az da olsa etki yapmış ve sigortanın doğmasına neden olmuştur. Özellikle 1870 yazında Beyoğlu'ndaki yangında (Büyük Pera Yangını) çok sayıda işyeri, ev, cami ve kilisenin yanması, bu bölgede de daha çok yabancı ve yabancılarla ilişkide olan zenginlerin oturması sigortanın gelişme sürecini hızlandırdı.[12]

1872 yılında İngiliz sigorta şirketleri, açtıkları temsilciliklerle Türkiye'de ilk sigortacılık faaliyetlerini başlattılar. Bu şirketleri diğer ülkelere ait şirketlerin acentelikleri izledi. Ancak o günkü mevzuatta sigortacılıktan bahsedilmemesi nedeniyle bu şirketler istediği gibi davranıp, merkezden aldıkları talimatlar çerçevesinde

[8] Nomer,Yunak, s.39
[9] Murat Özbolat, Temel Sigortacılık, 1. Bası, Seçkin Yayıncılık, Ekim 2006, s.34
[10] Nomer,Yunak, s.33
[11] Nomer,Yunak, s.46
[12] Haydar Kazgan, Osmanlı'dan Günümüze Türk Finans Tarihi, Türkiye Sigorta ve Reasürans Şirketleri Birliği Web Sitesi, 07.07.2007

çalışmışlardır. Sigortacılığın ülke içindeki ilk olumlu aşaması, sigortacıların derlenip toplanmaları ve kendi aldıkları kararlar ile hükümetçe konulan kurallara uymalarından sonradır.[13]

Cumhuriyetin ilanıyla birlikte sigorta alanında gerek yasal, gerekse kurumlaşma açısından büyük adımlar atıldı. 1924 yılında Türkçeyi kullanma zorunluluğu getiren yasa ile poliçelerin İngilizce ve Fransızca düzenlenmesine son verildi ve aynı yıl Sigortacılar Kulübü kuruldu. Daha sonra bu kulübün adı Sigortacılar Daire-i Merkeziyesi'ne çevrilmiştir.[14] Bu mesleki teşekkül 1960'da kurulan bugünkü Türkiye Sigorta ve Reasürans Şirketleri Birliği'nin nüvesini teşkil ederek faaliyetini günümüze kadar devam ettirmiştir.[15]

1932 yılı itibariyle Türkiye'de 8'i Türk, 29'u yabancı toplam 37 sigorta şirketi faaliyet göstermekte idi. Bu şirketlerin faaliyet gösterdiği branşlar; 24 şirket ile yangın, 14 şirket ile nakliyat, 4 şirket ile kaza ve 3 şirket ile hayat branşlarında idi.[16]

Bu gelişmelerin paralelinde 1939 yılında sigorta şirketleri Ticaret Bakanlığı'na bağlandı. Sigorta sektörünü ciddi bir biçimde ele alan 7397 sayılı Sigorta Murakabe Kanunu ise 1959 yılında yürürlüğe girdi. 1987 yılında yürürlüğe giren 3379 sayılı yasa ile 7397 sayılı yasada, yasal alandaki boşlukları doldurmak, sigorta şirketlerini mali yönden geliştirmek ve sigorta aracılarının durumunu yeniden düzenlemek amacıyla önemli ve köklü değişikler yapıldı. Bu kanun, sigorta ile ilgili organlar ve faaliyetlerini düzenleyen yönetmelikler çıkarılmasını öngörüyordu. Sigorta şirketleri Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı'na bağlanarak mali yapının bir parçası olarak kabul edildiler. 1 Mayıs 1990 tarihinden itibaren kaza sigortaları (zorunlu sigortalar hariç), mühendislik sigortaları ile zirai sigortalarda; 1 Ekim 1990 tarihinden itibaren de yangın ve nakliyat sigortalarında da serbest tarife sistemine geçildi.[17]

2000 yılında, 1999 depremini takiben meskenler için zorunlu hale getirilmiş bulunan deprem sigortalarını yürütmek üzere Doğal Afet Sigortaları Kurumu(DASK)

[13] Nomer,Yunak, s.46
[14] Kazgan, s.1
[15] Melih Algüney, Temel Sigortacılık Kavramları, Bayındır Hayat Sigorta Yayınları, İstanbul, 1999, s.12
[16] Özbolat, s.40
[17] Kazgan, s.1

tesis edilerek yönetimi beş yıllık bir süre ile bu konuda deneyimli Millî Reasürans T.A.Ş.'ne verildi. Diğer taraftan Türkiye'de 23.07.1927 tarih ve 1160 sayılı Yasa ile şekillendirilmiş zorunlu reasürans devri 31.12.2001'de sona erdi. 28 Mart 2001 tarihinde kabul edilen "Bireysel Emeklilik Tasarruf ve Yatırım Sistemi Kanunu" ile kurulan bireysel emeklilik sistemi 27 Ekim 2003 yılında faaliyete geçti.

En son olarak sektörün uzun yıllardır beklediği 5684 sayılı Sigortacılık Kanunu[18] yürürlüğe girdi. Bu kanunun 25.maddesi ile 21.12.1959 tarihli ve 7397 sayılı Sigorta Murakabe Kanunu yürürlülükten kaldırıldı.

1.3. Sigorta Sözleşmesi

Sigortanın tanımı bölümde de bahsettiğimiz gibi Türk Ticaret Kanunu'nun (TTK) 1263. maddesinde sigorta şöyle tarif edilmektedir.

Sigorta bir akittir ki, bununla sigortacı bir prim karşılığında diğer bir kimsenin para ile ölçülebilir bir menfaatini halele uğratan bir tehlikenin meydana gelmesi halinde, tazminat vermeyi yahut bir veya birkaç kimsenin hayat müddetleri sebebiyle veya hayatlarında meydana gelen belli bir takım hadiseler dolayısıyla bir para ödemeyi veya sair edalarda bulunmayı üzerine alır.

Kısaca sigorta sözleşmesi, sigortacının sigorta himayesini ve sigorta ettirenin de prim ödeme borcunu yani tarafların yükümlülüklerini[19] üzerine aldığı karşılıklı taahhütleri içeren, iki taraflı bir sözleşmedir.

Hukuksal anlamda irdelediğimizde sigorta sözleşmesinin başlıca özelliklerini aşağıdaki şekilde özetleyebiliriz;

a) Tam iki taraflı bir sözleşmedir. Yani, taraflardan her biri diğerinin edimine karşılık gelmek üzere kendi edimini yüklenmiştir. Başka deyişle her iki taraf da diğerine karşı borç altına girmiştir. [20]

[18] Resmi Gazete: 14.06.2007 tarih, 26552 sayılı
[19] Tarafların yükümlülükleri I. Bölümün, 1.6.1 ve 1.6.2 nolu alt başlıklarında açıklanmıştır.
[20] Oktay, Sigortanın Temel Prensipleri, s.17

b) Sigorta sözleşmesi "sözleşme özgürlüğü" ilkesinin uygulama bulduğu bir sözleşmedir. Ancak kamu yararı düşünülerek sigorta sözleşmesinin yapılışında bu özgürlüğe bazı noktalarda müdahale edilebilmektedir. Örneğin bazı sigorta branşlarında sigorta yaptırma zorunluluğu getirilmesi gibi. [21]

c) Şarta bağlı bir sözleşme değildir. Sigorta sözleşmesi hiçbir kayıt ve şarta bağlı olmadan her iki tarafa da borç yükler.[22]

d) Sürekli borç doğuran bir sözleşmedir. Borçlar hukuku alanında sigorta sözleşmesinde taraflar arasında devamlı bir borç münasebeti olduğu, sigortacının her an sigorta edilen rizikoyu karşılayacak durumda olması gerektiği ifade olunmaktadır.[23]

e) Şekle bağlı olmayan bir sözleşmedir. Geçerlilik şartı olarak hiçbir şekle bağlı olmadığı halde bu sözleşmenin yazılı bir belgeye bağlanması ispat bakımından büyük kolaylık sağlar. [24]

f) Şahsa bağlı sözleşmelerdir. Bir sigorta sözleşmesinin konusu bir malvarlığı olsa bile, sigorta sözleşmesi ile korunan kişi ya da kişilerdir. Bu sözleşme ile kişilerin menfaatleri ya da yaşamları güvence altına alınmaktadır.[25]

1.4. Sigorta Çeşitleri

Genel olarak sigorta çeşitleri iki farklı açıdan tasnife tabi tutulabilir. Bunlardan birincisi konularına göre, ikincisi ise sonuçlarına göre yapılan tasniftir.[26]

Konularına göre sigorta çeşitleri 3 ana dala ayrılabilir[27];

- **Mal Sigortaları,** insanların sahip oldukları, alacaklısı bulundukları, muhafaza ettikleri ve üzerinde para ile ölçülebilir menfaatlerinin

[21] Oktay, Sigortanın Temel Prensipleri, s.17
[22] Rayegan Kender, Türkiye'de Hususi Sigorta Hukuku, 4. baskı, Filiz Kitapevi, İstanbul, 1990, s.121
[23] Kender, s.121
[24] Oktay, Sigortanın Temel Prensipleri, s.18
[25] Huriye Kubilay, Özel Sigorta Hukuku, 2. Bası, Fakülteler Kitapevi, İzmir 2003, s.35
[26] Algüney, s.14
[27] İdris Serdar, Sigorta İşletmelerinin Muhasebesi, I. Basım, Siyasal Kitapevi, 2004, s.2

bulunduğu malların veya gayrimenkullerin bir zarara uğraması halinde yararlandıkları sigorta türlerini içermektedir. Bir otomobilin kaza, hırsızlık veya yangına karşı sigortalanması, bir binanın yangına, depreme, su basması risklerine karşı sigortalanması bu sigorta türüne örnek olarak gösterilebilir.

- **Can Sigortaları,** insanın yaşam, ölüm ve sağlığı ile ilgili olarak kendisinin veya yakınlarının ya bir gelirden mahrum kalmasını ya da sağlık giderlerinin karşılanmasını teminat altına alan sigorta türlerini içermektedirler. Uzun süreli hayat sigortaları, senelik vefat sigortaları, ferdi kaza sigortaları ve sağlık sigortaları bu sigorta türünün kapsamına girmektedir.

- **Mesuliyet (Sorumluluk) Sigortaları,** insanların, davranışları sonucu doğan mesuliyetleri nedeniyle karşılaşacakları tazminat taleplerini karşılamaya yönelik sigortalardır. Bir mesleğin icrası veya bir alet veya aracın kullanılması sırasında 3. şahıslara verilen zararları tazminat altına alırlar. Trafik sigortası, işveren sorumluluk sigortası, mesleki sorumluluk sigortası gibi sigorta türleri bu sigorta içerisinde sayılmaktadır.

Sonuçlarına göre sigorta çeşitlerini ise **Zarar(Tazminat) Sigortaları** ve **Meblağ Sigortaları** olarak ikiye ayırabiliriz. Zarar sigortaları da aktif ve pasif sigortaları olarak ikiye ayrılır.[28]

- **Zarar(Tazminat) Sigortaları** Fertlerin maruz bulundukları rizikoların gerçekleşmesi ile uğrayacakları zararların karşılandığı, yani meydana gelen zararın ödendiği sigortalara denilmektedir.[29]

Bunun bir alt kırılımı olarak, sahip olunan aktif üzerindeki menfaatin sigortalandığı sigorta türü **aktif sigortaları**, sigorta ettirenin kanun veya taraf olduğu bir

[28] Algüney, s.14
[29] Algüney, s.14

akitle kendisine yüklenmiş bulunan borçlar sebebiyle uğrayacağı zararı karşılamaya yönelik olan sigorta türü de **pasif sigortaları** olarak adlandırılır.

Mal sigortaları aktif sigortalarının, mesuliyet sigortaları da pasif sigortaları için en önemli örnekleri oluşturur.

- **Meblağ sigortaları** ise sigortacının, sigorta ettirenin veya onun tayin edeceği bir şahsın hayatında gerçekleşen bazı rizikolar sebebiyle, miktarı sigorta sözleşmesinde tespit edilen bir meblağı sigorta ettiren şahsa veya onun gösterdiği bir üçüncü şahsa (lehdar) ödediği sigortalardır. Can sigortaları da meblağ sigortalarının en belirgin örneğidir.[30]

Diğer bir bölümlendirme ise ülkemizdeki uygulamada da olduğu gibi aşağıdaki gibi yapılabilir.

a) **Yangın Sigortaları:** Bu sigorta türü yangın, yıldırım, infilak ile yangın ve infilakın yol açtığı duman, buhar ve hararetin sigorta konusuna vereceği zararı karşılar.[31]

b) **Nakliyat Sigortaları:** Genel olarak ticaret ve özellikle deniz ticareti ile yakından ilişkili bir sigortacılık dalıdır. Uluslararası alım satım işlemlerinde aracı bankaların güvence arayışları ya da yüksek değerlere sahip teknelerin ipotek alacaklarının sigorta teminatı gereksinimi gibi nedenler bu sigorta türünü adeta finansal bir zorunluluk haline getirmiştir. Geleneksel olarak Yük ve Tekne sigortaları olarak iki farklı türü vardır.[32]

c) **Kaza Sigortaları:** Kaza sigortaları diğer 3 ana branş dışındaki tüm sigortaları içeren ana branştır. Bu sebeple birbirinden oldukça farklı sigorta çeşitlerini içermektedir. Başlıca alt başlıkları aşağıdaki gibi sınıflandırabiliriz.[33]

   - Ferdi Kaza Sigortaları

[30] Algüney, s.15
[31] Nomer,Yunak, s.90
[32] Nomer,Yunak, s.98-99
[33] Nomer,Yunak, s.103

- Hırsızlık Sigortaları
- Mühendislik Sigortaları
- Kara Taşıtları Kasko/Mali Sorumluluk Sigortaları
- Hayvan Hayat/Tarım Sigortaları
- Finansal Nitelikli Sigortalar
- Sorumluluk Sigortaları

d) Hayat Sigortaları: Sigorta konusu insan hayatı olan, genellikle uzun vadeli menfaat veya meblağ sigortalarıdır. Başlangıçta, hayatı sigorta konusu olan kişinin sigorta süresi içerisinde ölmesi halinde, poliçeden yararlanan kişi veya kişilere ya da sigortalının yasal varislerine toplu para ödenmesi amacıyla düzenlenen hayat poliçeleri, zaman içerisinde kişilerin emeklilik programlarına bir destek niteliğinde ve nihayet yatırım amaçlı kullanılır olmuştur. Bu nedenle hayat sigortaları iki ana başlık altında toplanabilir.[34]

- Risk Ağırlıklı Hayat Sigortaları
- Birikimli Hayat Sigortaları

1.5. Sigortanın Temel Prensipleri

Sigorta sözleşmesini düzenleyen ve bu sözleşmenin değerlendirilmesinde esas alınan prensipler topluca sigortanın temel prensipleri olarak adlandırılmaktadır.

Sigortanın tanımında da değişik şekillerde değindiğimiz bu prensipleri 6 başlıkta inceleyebiliriz.

[34] Algüney, s.19

1.5.1. Sigortalanabilir Menfaat Prensibi

Sigortalanabilir menfaat poliçe sahibi ile sigorta konusu arasındaki yasal bir mali ilişkiden doğan sigorta ettirme hakkı olarak tanımlanabilir. Sigortalanabilir menfaatin unsurları şöyle sıralanabilir;[35]

- Sigorta edilebilir nitelikte bir mal, yaşam, sorumluluk vb. bulunmalı ve bunlar sigorta konusunu oluşturmalıdır.
- Sigortalı ile sigorta konusu arasında finansal bir ilişki bulunmalı, başka bir deyişle rizikonun gerçekleşmesi sonucu sigortalının zarara uğraması söz konusu olmalıdır.
- Sigortalı ile sigorta konusu arasındaki bu ilişki yasal ve para ile ölçülebilir nitelikte olmalıdır.

1.5.2. Azami İyi Niyet Prensibi

İyi niyet kurallarına uyulması gereği bütün sözleşmelerde yer alan bir husustur. Azami iyi niyet prensibi ile ifade edilmek istenen ise, tarafların hile yapmaktan kaçınmalarıdır. Yani burada aranan, iyi niyetin ötesinde azami iyi niyettir. Azami iyi niyet, sigorta sözleşmesindeki taraflardan her birinin diğerine, sözleşmeyi kabul edip etmemesinde etkili olabilecek bütün bilgileri, talep etmemiş olsalar bile vermesini gerektirir.[36] Hayat sigortalarında azami iyi niyet akdin başlangıcında geçerlidir. Kişinin riskini artıran bir görev değişikliği akdi etkilemez.[37]

1.5.3. Tazminat Prensibi

Sigorta sözleşmelerinin amacı, sigortalıyı olabildiğince hasardan hemen önceki mali konumuna getirmektir. Sözleşmede öngörülen sigorta bedeli yeterli bir miktar ise sigortalının zararını tatmin edici bir şekilde tazmin etme olanağını sağlayacaktır. Poliçe sahibinin daha az prim ödemesi vb. gibi kaygılarla, sigorta sözleşmesinin sigortalının

[35] Nomer,Yunak, s.63
[36] Nomer,Yunak, s.66
[37] Algüney, s.18

gerçek zararının altında bir tazminat ödeyecek biçimde düzenlenmesine bir engel bulunmamaktadır. Ancak, bunun tersi mümkün değildir. Bir başka deyişle, sigorta sözleşmesi, sigortalının hasardan önceki mali düzeyinin üzerine çıkarılması için bir araç olarak kullanılamaz ve tazminat prensibi, sigortalının rizikonun gerçekleşmesi nedeniyle kar sağlamasına engel olur. Esasen bu prensip, sigortalının sigorta konusu ile olan meşru mali menfaat ilişkisi oranında sigorta yaptırabilmesine izin veren sigortalanabilir menfaat prensibi ile de sıkı sıkıya bağlantılı olup, tazminat ödemesi sigortalanabilir menfaati aşamaz.[38] Zararın, hasardan bir önceki günkü haline getirilmediği sigorta poliçelerinde tazminat prensibinden bahsedilmez. Bu poliçeler meblağ sigortalarıdır.[39]

1.5.4. Halefiyet ve Hakların Devri Prensibi

Bir kimsenin bir başkasına karşı sahip olduğu hakların, 3. bir kişiye devredilmesine hukuk dilinde halefiyet adı verilmektedir. Sigortacılıkta da sigortacı bir hasar ya da ziya ile ilgili olarak sigortalıya ödediği tazminat oranında, hukuken sigortalının yerine geçer ve sigortalının söz konusu zarardan ötürü 3. kişilere karşı bir dava hakkı var ise, bu hak tazmin edilen zarar oranında sigortacıya devredilmiş olur.[40]

Bu temel prensibin amacı sigortalının aynı zararı hem sigortacıdan hem de sorumlu kişiden 2 kez tazmin etmesinin önüne geçmektir. Aksi taktirde 2. kez alınan tazminat tutarı, sigortalı için haksız bir kazanç temini olacaktır. İşte bu durumun önüne geçmek ve sigortalının hem sigortacıdan hem de kusurlu kişiden tazminat almasını önlemek için bu prensip uyarınca, sigorta konusunun uğradığı zarardan ötürü sigortacı sigortalıya herhangi bir ödemede bulunmuşsa, yaptığı ödeme oranında sigortalının yerine geçer ve onun bütün haklarına halef olur.[41]

1.5.5. Hasara Katılım Prensibi

Tazminat prensibinin bir uzantısı halefiyet ve hakların devri prensibi ise, diğeri de hasara katılım prensibidir. Hareket noktası, sigortalının gerçek zararından fazlasını

[38] Nomer,Yunak, s.70
[39] Algüney, s.19
[40] Nomer,Yunak, s.75
[41] Cahit Nomer, Sigortanın Genel Prensipleri ve Reasürans, Çeltüt Matbaacılık, İstanbul, 1977

sigorta yoluyla elde etmemesi ve sigortayı bir kar aracı yapmaması olduğuna göre, sigorta konusunun birden çok sigortacıya sigorta ettirilmiş olması halinde de zararın, bu sigortacılar tarafından ortaklaşa karşılanması doğaldır. Hasara katılım prensibi, aynı değerin, aynı tehlikelere karşı, aynı anda, aynı sigortalı menfaate ilişkin olarak sigorta ettirilmiş olması halinde devreye girer ve sigortalının, zararı için birden çok sigortacıdan tazminat almasını önleyerek tazminat prensibinin zedelenmesine engel olur.[42]

1.5.6. Yakın Neden Prensibi

Sigortalının karşı karşıya kaldığı zarardan ötürü sigortacısından bir talepte bulunabilmesi için meydana gelen hasarın poliçede teminat altına alınan tehlike veya olaydan ileri geldiğinin saptanması gerekir. Bir başka ifade ile hasarın yakın nedeninin poliçede güvence altına alınan bir tehlike olması zorunluluğu vardır. O halde, bir hasarla karşılaşıldığında bu hasarın yakın nedeninin ne olduğunun belirlenmesi gerekir. Yakın nedendeki yakın olma hali, zaman değil etki bakımından yakın olmayı ifade etmektedir. Örneğin torpil ile vurulan bir geminin kısa bir süre sonra fırtınaya tutulup batması halinde, yakın neden olarak, hasara zaman bakımından daha yakın olan fırtına rizikosu değil, savaş rizikosu kabul edilecektir.[43]

1.6. Sigortanın Tarafları

Sigorta, en basit şekliyle, sigorta şirketi, sigorta ettiren ve bir sigorta sözleşmesinden oluşur.

Bir sigorta sözleşmesinde bir tarafta sigorta teminatı veren, ilgili kanun ve mevzuata göre sigortacılık faaliyetinde bulunmaya yasal olarak yetkili bulunan sigorta şirketi (Sigortacı), diğer tarafta da tehlikeyle karşı karşıya olan sigorta ettiren bulunmaktadır. Sigortalı ise sigorta sözleşmesinin bir tarafı olarak, teminat kapsamındaki tehlikelerden herhangi birinin gerçekleşmesi durumunda, meydana gelen hasarın tazmini talebinde bulunmaya yasal yetkili olan kişidir. Genellikle sigorta ettiren ile sigortalı aynı kişi olmakla birlikte, farklı da olabilmektedir.

[42] Nomer,Yunak, s.78
[43] Nomer,Yunak, s.82

Sigortacının sigortalıyı koruma yükümlülüğüne karşılık, sigortalının da sözleşme ile saptanan prim adı altındaki bir meblağı ödeme yükümlülüğü bulunmaktadır.

Sigorta sözleşmesinin kurulması ve işleyişi ile ilgili aşağıdaki tablo genel bir fikir verebilir.

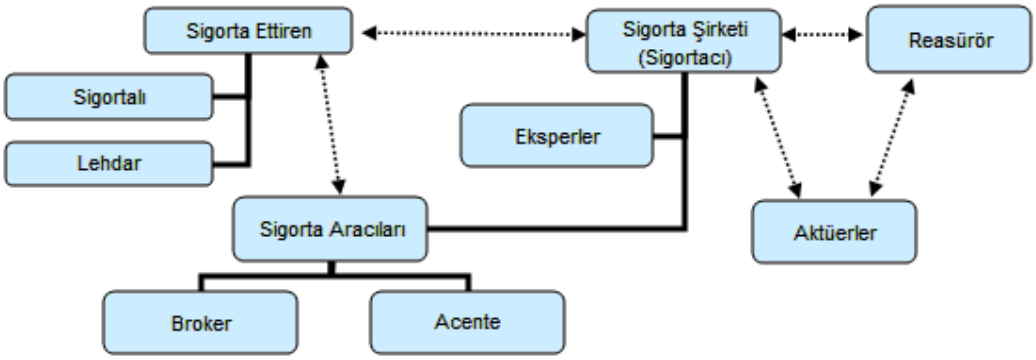

Şekil 1: Sigorta Sözleşmesinin Tarafları ve İşleyiş Süreci

Bu kısa bilgilerden sonra sigorta sektöründeki tarafları aşağıda başlıklar halinde inceleyelim.

1.6.1. Sigorta Ettiren

Sigortacı ile kurulan çift taraflı sigorta sözleşmenin bir tarafı sigorta ettirendir. Sigorta ettiren kendi iradesiyle sözleşmeye giren ve bu sözleşmeden doğan yükümlülükleri taşıyan kişidir. Sigorta sözleşmesi yapılabilmesi için özel bir ehliyet şartı öne sürülmemiştir. Bu sebeple medeni hakları kullanma ehliyetine sahip ve reşit olan herkes sigorta sözleşmesi yapabilir. Çoğu zaman sigorta ettiren, sigortalı ve lehdar (sigortadan yararlanan kişi) aynı kişi olmaktadır. Ancak bazı sigorta sözleşmelerinde ise sigortacının karşısında taraf olarak üç ayrı kişi bulunabilmektedir.[44] Diğer bir deyişle sigorta ettiren, sigortalı ve lehdar ayrı ayrı kişiler olabilmektedir. Örneğin bir kişi eşi

[44] Ali Bozer, Bankacılık Yönünden Sigorta Hukuku Kuralları, Baskı: İlk-san Matbaası, İstanbul, Türkiye Bankalar Birliği Yayınları, s,16

adına hayat sigortası yaptırıp, sözleşmede lehdar olarak da çocuğunu gösterebilir. Bu durumda sözleşmeyi yaptıran kişi sigorta ettiren, adına sözleşme yapılan eş sigortalı, riziko konusu olay gerçekleştiğinde sigorta tazminatını alacak olan çocuk ise lehdar olacaktır.

Tanımda bahsettiğimiz, sigorta ettirenin sözleşmeden doğan yükümlülükleri direkt olarak TTK'den doğmaktadır. Buna göre yükümlülükleri aşağıdaki gibi sınıflandırabiliriz.

1. **Beyan Mükellefiyeti:** Sigorta ettiren, sigorta akdi için gerekli olan bilgileri, teklifname denilen soru formu ile sigortacıya açıklamakla yükümlüdür. Burada esas olan sigorta ettirenin beyanının (sigortanın prensiplerinde de belirttiğimiz gibi) doğru olduğunun kabul edilmesidir. Beyan yükümlülüğü 3 aşamada ortaya çıkmaktadır.[45]

    a. **Akid yapılırken beyan mükellefiyeti:** TTK'nin 1290. maddesinde mukavele yapılırken ihbar mükellefiyetinden bahsedilmektedir. Buna göre sigorta ettiren kimse, sigortacının sözleşme yapılırken hakiki vaziyetleri bildiği takdirde sözleşmeyi yapmamasını veya daha ağır şartlarla yapmasını mucip olacak bütün hususları sigortacıya bildirmeye mecburdur denilmektedir. Ayrıca aynı maddede beyan mükellefiyetine uyulmamasının sonuçlarından da bahsedilmiştir.[46]

    b. **Sigorta süresi içinde değişikliklerin bildirilmesi mükellefiyeti:** TTK Madde 1291'e göre sigorta akdi süresi içinde olan ve sigortacının sigorta mukavelesini yapmamasını veya daha ağır şartlarla yapmasını gerektirecek her türlü değişikliğin zeyilname ile sigorta akdine ilave edilmesi ve poliçenin güncelleştirilmesi gerekir. Bu nedenle, bu değişiklerin de sigorta ettiren tarafından beyan edilmesi gerekir.

[45] Algüney, s.20
[46] Mehmet Somer,,Özel Sigorta Mevzuatı, Yay:Aklim Yayınevi, İstanbul, 1997,s.25

c. **Rizikonun gerçekleşmesi halinde haber verme mükellefiyeti:** TTK 1292. maddede sigorta ettiren kimse sigorta poliçesinin kapsadığı rizikonun gerçekleştiğini haber aldığı tarihten itibaren 5 gün içerisinde sigortacıya haber vermeye mecburdur denilmektedir.[47]

2. **Koruma Önlemleri Alma:** TTK'nın 1293. maddesine göre sigorta ettiren kimse, zararı önlemeye, azaltmaya ve hafifletmeye yarayacak tedbirleri almakla mükelleftir. Hasar anında, sanki hiç sigorta teminatı yokmuş gibi gerekli önlemleri almakla yükümlüdür. Bu tür bir yükümlülüğün sigorta ettirene yüklenmesindeki amaç, sigorta ettirenin sigortanın varlığına güvenerek zararın büyüyüp, genişlemesine ilgisiz davranmamasını sağlamaktır.[48]

3. **Prim Borcu Ödeme:** TTK Md. 1294'e göre sigorta ettiren kimse, primlerin en yüksek haddinin tayinine ait hususi hükümler mahfuz kalmak üzere, mukavele ile kararlaştırılmış olan primi ödemekle mükelleftir. Sigortacının sorumluluğu sigortalının primi veya primin ilk taksitini ödediği anda başlar.[49] Ancak istisnai bir durum olarak kara ve deniz mal taşıma sigortalarında sigortacının mesuliyeti sigorta akdinin yapıldığı anda başlar.[50]

4. **Malın Muayenesine Müsaade Mükellefiyeti:** TTK'nın 1289. maddesine göre sigortacı sigorta olunan menfaatin konusu olan malı değerini tahkik için o malı dilediği zaman muayene edebilir.[51] Bu mükellefiyetin amacı ise sigortacının sigortaya konu olan malı inceleyerek malın değerini ve prim oranını en doğru şekilde saptamasına olanak vermektir.[52]

1.6.2. Sigorta Şirketi (Sigortacı)

Sigorta şirketini (Sigortacı) kısaca, sigorta sözleşmesi gereğince ücret (prim) karşılığında rizikoyu üstlenen ve bu konuda ilgili kanun ve mevzuata göre sigortacılık

[47] Somer, s.27
[48] Nurol Karadeniz, Türk Özel Sigorta Hukukunda Sigorta Ettirenin Borç ve Yükümlülükleri, M.Ü. Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü, Sigortacılık Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2002, s.69
[49] Algüney, s.21
[50] Karadeniz, s.19
[51] Somer, s.25
[52] Karadeniz, s.73

faaliyetinde bulunmaya yasal olarak yetkili bulunan kuruluş olarak tanımlayabiliriz.[53] Türkiye'de bu şirketler, 5684 sayılı Sigortacılık Kanunu'na göre gerekli şartları taşıdıkları Hazine Müsteşarlığı'nca onaylanan ve kurulmasına izin verilen şirketlerdir.

Sigorta ettirende olduğu gibi, sigortacının da sözleşmeden doğan bazı yükümlülükleri vardır. Bunlar da ülkemizde, yine sigorta ettirende olduğu gibi, TTK'de belirtilmiştir. Bu yükümlülükleri aşağıdaki gibi tanımlayabiliriz.

1. **Sigorta Bedelini Ödeme Borcu:** Sigortacının sigorta bedelini ödeme borcu TTK'nin 1299. ve 1300. maddelerinde düzenlenmiştir. Buna göre özetle sigortacı, sözleşmede teminat alına alınmış rizikonun gerçekleşmesi halinde, riskten dolayı ortaya çıkan tazminatı ödemekle yükümlüdür.

2. **Poliçeyi Verme Mükellefiyeti:** Poliçe verme mükellefiyeti de TTK'nin 1267. maddesinde düzenlenmiştir. Buna göre sigorta sözleşmesi doğrudan doğruya sigorta ettiren kimse veya onun temsilcisi veya vekili ile yapılmışsa, sözleşme tarihinden itibaren 24 saat içerisinde veya sözleşme bir aracı vasıtasıyla yapılmışsa en geç 10 gün içerisinde sigortacı poliçeyi sigorta ettirene vermek mecburiyetindedir. Aksi takdirde sigorta ettiren, sigortacı veya sigortaya aracılık eden tellaldan tazminat isteyebilir.[54]

1.6.3. Sigortalı

Sigortalı zarar sigortalarında menfaati teminat altına alınan, can sigortalarında ise üzerinde riziko gerçekleşme ihtimali olan kişiyi ifade eder.[55] Genellikle sigorta ettiren ve sigortalı aynı kişidir. Ancak kimi durumlarda sigorta ettiren kendi menfaatini değil de bir başkasının menfaatini sigorta ettirmiş ise, sigorta ettiren bu durumda sigortalı sıfatını taşımaz. Sigorta bedelini alma, zararı tazmin ettirme hakkı lehine sözleşme yapılan kişiye aittir ki bu kişiye sigortalı denir.[56] Ancak hayat sigortalarında, başkasının hayatı üzerine yapılan sigortalarda bütün haklar sigorta ettirene aittir.

[53] Işıl Ulaş, Uygulamalı Sigorta Hukuku, 6. Bası, Turhan Kitapevi, Ankara 2007, S.11
[54] Somer, s.13
[55] Sigorta Sözleşmelerinde Bilgilendirmeye İlişkin Yönetmelik, 4. Madde f bendi, Resmi Gazete: 28.11.2009 tarih, 26360 sayılı
[56] Ulaş, s.33

Uygulamada kendi hayatına ilişkin rizikoların başka biri lehine sigorta edildiği bu kişilere sigortalı denmektedir. Ancak bu terim, söz konusu ilişkinin açıklanması bakımından yeterli değildir. Çünkü sigortalı, sigortadan yaralanan ve riziko gerçekleştiğinde tazminatın ödenmesi gereken kişidir. Bu yüzden başkasının hayatı üzerine yapılan sigortalarda bu 3. kişiyi, sigortalı olarak değil de "riziko kişisi" olarak adlandırmak daha doğru olacaktır.[57]

1.6.4. Lehdar

Daha çok can sigortalarında, sigorta sözleşmesine taraf olmamakla birlikte lehine sigorta sözleşmesi akdedilen ve rizikonun gerçekleşmesi hâlinde kural olarak sigorta tazminatını sigortacıdan isteme hakkına sahip olan kişidir.[58] Yani sigortanın menfaatlerinden faydalanan kişidir.

Lehdar tayini bir kimseye bağışta bulunmak veya bir borca karşılık teminat gösterilmesi amacıyla yapılır. Lehdar tayinine yetkili olan kişi sigorta ettirendir. Lehdar tayini tek taraflı bir hukuki işlem olduğundan, sigortacının veya lehdarın iradesinin önemi yoktur. Sigorta ettiren lehdarı isteği zaman tayin edebilir veya değiştirebilir. Sigorta bedelini, sigortacıdan isteme hakkı doğrudan doğruya lehdara aittir. Lehdar kendisinin lehdar olarak tayin edilmesini kabul edip etmeme hakkına da sahiptir. Bu durumda poliçe lehdar tayin edilmemiş poliçe hükmünde sayılmalıdır.[59]

1.6.5. Aracı Kurum

Aracı kurum, sigorta ettiren ile sigortacı arasında sigorta sözleşmesinin kurulmasına aracılık eden kişi veya kurumdur. Ancak sigorta aracılarının görevi sadece sigorta sözleşmesinin kurulması ile sona ermez, sözleşmenin devam ettiği sürede de devam eder. Aracılar gerekirse danışmanlık yapar, gerekirse sözleşme şartlarının

[57] Mustafa Çeker, Yargıtay Kararları Işığında Sigorta Hukuku, 1.Bası, Karahan Kitapevi, Adana 2003, s.142
[58] Sigorta Sözleşmelerinde Bilgilendirmeye İlişkin Yönetmelik, 4. Madde c bendi
[59] Ali Bozer, Sigorta Hukuku, Sözkesen Matbaacılık, 2004, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayınları, s.184-189

sözleşme süresince değiştiği durumlarda taraflara destek ve bilgi verirler.[60] Yaptığı bu hizmet karşılığında akdedilen poliçe tutarının belli bir oranı üzerinden taraflardan komisyon geliri elde ederler. Aracı kurumları 3 ana başlıkta gruplandırabiliriz.

1.6.5.1. Acente

5684 sayılı Sigortacılık Kanunu'nun[61] 2. maddesinde acentenin tarifi şöyle yapılmıştır;

"Ticarî mümessil, ticarî vekil, satış memuru veya müstahdem gibi tâbi bir sıfatı olmaksızın bir sözleşmeye dayanarak muayyen bir yer veya bölge içinde daimî bir surette sigorta şirketlerinin nam ve hesabına sigorta sözleşmelerine aracılık etmeyi veya bunları sigorta şirketleri adına yapmayı meslek edinen, sözleşmenin akdinden önce hazırlık çalışmalarını yürüten ve sözleşmenin uygulanması ile tazminatın ödenmesinde yardımcı olan kişidir"

Yine aynı kanunun 23. maddesinde ise sigorta acenteliğinin gerçek veya tüzel kişilerce yapılacağı ve sigorta acenteliği yapmak isteyenlerin Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği'nce tutulan Levhaya yazılı olması gerekliliği belirtilmiştir. Ayrıca sigorta acenteliği yapacakların niteliklerine ilişkin usûl ve esaslar yönetmelik ile belirlenir denilmiş ve 14 Nisan 2008 tarih ve 26847 mükerrer sayılı resmi gazetede yayınlanan Sigorta Acenteleri Yönetmeliği ile sigorta acenteliği yapacak gerçek ve tüzel kişilerin niteliklerine ve faaliyetlerine dair usul ve esasları düzenlemiştir.

Yine Sigortacılık Kanunu'nun 23. maddesinin 18. fıkrasında sigorta acenteleri için TTK'nin acentelere ilişkin hükümlerinin uygulanacağı belirtilmiştir. Buradan hareketle TTK'de 116. ve 134. maddeler arasında acentelere ilişkin kurallar belirlenmiştir diyebiliriz. Buna göre de acentenin tanımı 116. madde şöyle yapılmıştır;

"Ticari mümessil, ticari vekil, satış memuru veya müstahdem gibi tabi bir sıfat olmaksızın bir mukaveleye dayanarak muayyen bir yer veya bölge içinde daimi bir

[60] Ayşe Zeynep Özdemir, Sigorta Aracılarının Türk Hukuk Sistemi İçerisindeki Konumları ve Birbirleriyle Mukayesesi, M.Ü. Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü, Sigortacılık Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2005, s.55
[61] Resmi Gazete: 14.06.2007 tarih, 26552 sayılı

surette ticari bir işletmeyi ilgilendiren akitlerde aracılık etmeyi veya bunları o işletme adına yapmayı meslek edinen kimseye acente denir."

1.6.5.2. Broker

Sigorta sözleşmelerinde sigortalıyı temsil ederek ve sigorta şirketinin seçiminde tamamen tarafsız ve bağımsız davranarak, tehlikelerin sigorta edilmesi için sigorta sözleşmesi yapmak isteyenlerle sigorta şirketlerini bir araya getiren, sigorta sözleşmesinin akdinden önceki gerekli hazırlık çalışmalarını yapan ve gerektiğinde bu anlaşmaların uygulanmasında, özellikle tazminatın ödenmesinde yardımcı olan gerçek veya tüzel kişilere sigorta brokeri, bu işleri sigorta şirketleri ile reasürans şirketleri arasında yapanlara da reasürans brokeri denir.[62]

Çağımızda gelişmiş ülkelerde sigorta endüstrisi sahasında önemli bir yeri olan sigorta brokerliğinin görevi, sigorta ettirenin gereksinimlerini değerlendirerek, hangi sigortacının bunları en iyi şekilde karşılayabileceğini saptayıp, bunu sigorta ettirene bildirmektir. Buradan da anlaşılacağı üzere broker, sigorta ettireni temsil etmektedir.[63]

1.6.5.3. Produktör

Yine bir sigorta aracısı olan fakat acentelerin aksine olarak bir sigorta şirketine bağlı olmaksızın faaliyet gösteren produktörler, 2007 yılında yürürlüğe giren Sigortacılık Kanunu ile kaldırılan Sigorta Murakabe Kanunu'nun değişik 37. maddesinde "Sigorta ettiren ve sigortacıya bağlı olmaksızın çeşitli sigorta dallarında sigorta olmak isteyenlere bilgi vererek sigorta sözleşmesinin şartlarını müzakere eden ve tehlikenin konusu ve özelliklerine göre sigorta teklifnamesini hazırlamada yardımcı olan ve çalışmalarının karşılığı olarak komisyon alan gerçek veya tüzel kişilere produktör denir." şeklinde tanımlanmıştır. Produktörler, acenteler gibi sigorta şirketi adına prim tahsil edemezler ve sigorta tazminatı ve tazminata ilişkin avans ödeyemezler.[64]

[62] Ulaş, s.29
[63] Ulaş, s.29
[64] Ulaş, s.28

Ancak Sigortacılık Kanunu'nun 2. maddesinde sigorta aracıları olarak sadece sigorta acenteleri ve brokerler sayılmıştır. Bu sebeple Sigortacılık Kanunu'nun geçerli olduğu 14.06.2007 tarihiden itibaren prodüktörler sigorta aracısı olarak işlem yapamamaktadırlar.

Aracı kurumlar başlığı altında tanımladığımız alt başlıklarda Acente, Broker ve Prodüktör kavramlarını birbirleri ile karşılaştırdığımızda, aralarındaki genel farklılığı aşağıdaki gibi tanımlayabiliriz.

Aracı Kurum	**Faaliyet Türü**
Acente	Sigortacı adına bir sözleşmeye bağlı olarak hareket eder.
Broker	Sigorta ettiren adına hareket eder
Prodüktör	Her iki tarafa da bağlı olmaksızın hareket eder

1.6.6. Reasürör

Reasürörün tanımını yapmak için öncelikle reasürans kavramını açıklamak doğru olacaktır.

Reasürans kısaca "sigortanın sigortalanmasıdır". Başka bir ifade ile sigorta şirketlerinin sigorta etmek suretiyle üzerlerine aldıkları rizikonun özelliklerine, teknik ve mali koşullara göre saptadıkları saklama payından (konservasyon), arta kalan sigorta bedelini diğer bir veya birkaç sigortacıya devretmesi işlemine reasürans, yani tekrar sigorta denir.[65]

Bu tanımdan hareketle reasürör, rizikonun, ilk sigortacının saklama payını aşan kısmını kabul ve taahhüt eden sigortacıdır. Yani tekrar sigorta eden anlamına gelir.[66]

[65] Serdar, s.123
[66] Serdar, s.123

1.6.7. Eksper - Aktüer

İstatistik ve olasılık hesapları yoluyla sigorta rizikolarını ve sigorta primlerini hesaplayan kişilere aktüer, sigorta edilen rizikoların gerçekleşmesi sonucunda ortaya çıkan kayıp ve hasarların miktarını, nedenlerini ve niteliklerini tespit ile mutabakatlı kıymet, ön ekspertiz ve gözetim gibi işlemleri mutad meslek halinde yapan kişilere sigorta hasar eksperi denir.[67]

Aktüerler Yönetmeliği'nde[68] aktüer; *"Aktüerya, yatırım, istatistik, matematik, finansman ve demografi konularında çeşitli bilimsel teoriler kullanarak prim, karşılık ve yatırım getirilerini hesaplayan, her türlü tarife, tablo ve teknik esasları hazırlayan, geleceğe yönelik teknik ve finansal tahminler yapan, olası riskleri belirleyen, bunların olumsuz etkilerini önleyici tedbirlere ilişkin tavsiyelerde bulunan ve müsteşarlık nezdinde aktüerler için tutulan sicile kayıtlı olan kişilerdir."* denilerek tanımlanmıştır.

Sigorta Eksperleri Yönetmeliği'ne[69] göre sigorta eksperi; "*Sigortaya konu edilen rizikoların gerçekleşmesi sonucunda ortaya çıkan kayıp ve hasarların miktarını, nedenlerini ve niteliklerini tespit ile mutabakatlı kıymet, ön ekspertiz ve gözetim gibi işlemleri yapanlar*" olarak tanımlanmıştır.

Yine aynı yönetmelikte sigorta hasar eksperleri görevlerini açıklık, doğruluk ve tarafsızlık içinde yapmak ve sigortalılar ile sigorta şirketleri arasında taraf oldukları izlenimini yaratacak fiil ve hareketlerden kaçınmak zorundadırlar denilmektedir.

1.7. Sigortanın Temel Kavramları

1.7.1. Sigorta Poliçesi

Sigorta poliçesi, TTK madde 1265'te *"Sigortacının, sigorta sözleşmesi gereğince, sigorta ettirene vermek zorunda olduğu, her iki tarafında haiz olduğu hak ve yükümlülükleri gösteren ve sigortacı tarafından imzalanan belge"* olarak tanımlanmıştır.

---

[67] Çeker, s.28
[68] Resmi Gazete: 15.08.2007 tarih, 26614 sayılı
[69] Resmi Gazete: 31.05.2007 tarih, 26914 sayılı

Sigorta poliçesi farklı sigorta türlerine göre farklılık arz ederse de esas itibariyle aşağıda yazılı hususları ihtiva eder.[70]

1. Sigortacın ve sigorta ettirenin ve varsa sigortadan faydalanan kimsenin (Sigortalı) adı ve soyadı veya ticaret unvanları ve ikametgâhları
2. Sigortanın mevzuu
3. Sigortacının üzerine aldığı riziko ile bunların başlayacağı ve son bulacağı zamanlar
4. Sigorta bedeli
5. Primin tutarı ile ödeme yeri ve zamanı
6. Sigortacının üstüne aldığı rizikoların hakiki mahiyetlerini tamamen tayine yarayacak bütün haller
7. Tanzim tarihi ve tarafların imzaları

Ayrıca bu saydığımız 7 madde dışında İktisat ve Ticaret Vekâletince tasdik tarzda edilmiş ve rahatça okunabilecek tarzda basılmış sigorta genel şartlarını ihtiva eder.[71] Burada sözü geçen sigorta genel şartlarının tasdik yetkisi 4059 sayılı Hazine Müsteşarlığı ile Dış Ticaret Müsteşarlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun'un 8.b hükmü ile Hazine Müsteşarlığı'na devredilmiştir.

1.7.2. Sigorta Primi

Sigorta primi, sigortacı ile yapılan sigorta sözleşmesi sonucu sigorta ettiren tarafından ödenmesi gereken bedeldir. Sigorta primi para olarak ödenir. Esas olarak primin peşin olarak ödenmesi esastır. Ancak taraflar arasında primin aylık veya yıllık olarak taksitle ödenmesi de kararlaştırılabilir. (TTK md.1294)

[70] Nomer, s.40
[71] Somer s.12

Ayrıca TTK madde 1295'e göre sigortacının sorumluluğu primin veya ilk taksitin ödendiği tarihten başlar. Şu kadar ki, kara ve denizde mal taşıma işlerine ait sigortalarda sigortacının sorumluluğu, akdin yapıldığı andan başlayacağı gibi sigorta primi de henüz poliçe tanzim edilmemiş olsa bile o anda muaccel olur.

Sigorta priminin hesaplanması, sigortacılıktaki en önemli kavramlardan biridir. Sigortacılıkta temel olarak istatistik bilimi kullanılmakta ve genel olarak aktüerler tarafından hesaplanmaktadır. Hasarın ortaya çıkma olasılığı, miktarın ne kadar olabileceği hep ihtimaller teorisine dayanılarak hesaplanmaktadır. Prim hesabı yapılırken çeşitli faktörler göz önüne alınmaktadır. Bunları aşağıdaki şekilde sınıflandırabiliriz.[72]

- **Riziko Primi:** Kısaca bir yıl içinde meydana gelen hasar bedelinin, o konuda sigortalı olanlara dağıtılmasıdır diyebiliriz.

- **İstihsal Şarjmanı:** Sigorta şirketine iş sağlayan aracılara bu hizmetleri karşılığı ödenen komisyonlara istihsal şarjmanı denir.

- **İdari Şarjman:** Şirketin faaliyeti nedeniyle yaptığı her türlü işletme gideri idare şarjmanı olarak nitelendirilmektedir.

- **Mali Şarjman:** Enflasyondaki artışlardan korunmak amaçlı prim hesabı içerisinde yer alan şarjmandır. Taksitli poliçelerdeki vade farkını ifade eder.

- **Emniyet Marjı:** İstatistikî verilere dayanılarak hesaplanan riziko primi her zaman doğru sonuçları vermeyebilir. Bazen tabii afetler veya beklenmeyen hadiseler nedeniyle ortaya çıkan hasar hesaplananın çok üzerinde çıkabilir. İşte bu beklenmeyen durumları karşılamak amacıyla eklenen prim miktarına emniyet marjı denilmektedir.

- **Kar Marjı:** Prime son olarak eklenen müteşebbisin beklediği kara ise kar marjı denilmektedir.

[72] Algüney, s.23

Yukarıda saydığımız şarjmanlar prime belli bir oran dahilinde eklenir ve yine bu oran belli istatistikî verilere dayanılarak hesaplanır. Bütün bu şarjmanlar ve riziko primin toplanması ile tarife fiyatı bulunur.[73]

Tarife fiyatının sigorta bedeli ile çarpılması sonucu ise net prim bulunur. Net primin üzerine sigortacılığa özgü vergi ve fonların eklenmesi ile brüt prim yani sigorta ettirenin katlanması gereken bedel bulunur.[74]

1.7.3. Sigorta Bedeli

Sigorta bedeli, sigorta poliçesinde gösterilen ve tehlikenin gerçekleşmesi halinde sigorta değerini geçmemek kaydıyla sigortalıya ödenecek azami meblağı ifade eder. Mal sigortalarında sigorta bedeli, her zaman sigorta tazminatına eşit değildir. Çünkü sigorta tazminatı hasarın meydana gelmesi halinde ödenecek olan ve gerçek zarara tekabül eden miktardır. Buna karşılık sigorta bedeli poliçede sigorta ile teminat altına alınan menfaat değerinin karşılığıdır. Can sigortalarında ise sigorta bedeli ile riziko gerçekleştiğinde ödenecek olan meblağ arasında fark yoktur.[75]

1.7.4. Zeyilname

Sigorta sözleşmesi yapılıp poliçe düzenlendikten sonra sigorta poliçesinde belirtilen koşularda değişiklik yapılmak istenirse ve sırf bu değişiklik için de sigorta poliçesi değiştirilmek istenmediği takdirde, asıl sigorta sözleşmesine ek olarak yeni bir belge düzenlenmesine sigortacılık uygulamasında zeyilname adı verilir.[76]

Söz konusu değişiklikler riziko kapsamında, sigorta bedelinde, prim miktarında olabileceği gibi poliçedeki herhangi bir yanlışlığın düzeltilmesi amacı ile de yapılabilir.

Zira zeyilname sigorta poliçesinin ayrılmaz bir parçasıdır.[77]

---

[73] Algüney, s.26
[74] Algüney, s.26
[75] Bozer, Bankacılık Yönünden Sigorta Hukuku Kuralları, s.20
[76] Ulaş, s.57
[77] Serdar, s.40

1.7.5. İştira, İkraz, Tenzil

Bu kavramlar, birikimli hayat sigortaları ve bireysel emeklilik sigortalarına özel kavramlardır. Bu tür sigortalar dönemsel olarak ödenen katkı payı veya primlerin sigorta süresi sonunda sigortalıya karpayı ile birlikte ödenmesi esasına dayanır. Aslında sadece bu özellikleri taşıyan sigorta poliçeleri, sigortanın ana işlevlerini tam olarak taşımadığından yani bir riski kapsamadığından daha çok bankaların topladığı mevduatlar gibi fon yaratma amaçlı kullanılmaktadırlar. Bu nedenledir ki genellikle bu poliçeler, içine ölüme veya kazaya dayalı hayat sigorta primleri de eklenerek kombine ürünler olarak çıkarılırlar. İşte bu tür birikimli hayat sigortalarda kullanılan başlıca kavramları kısaca şöyle açıklayabiliriz.

1.7.5.1. İştira

İştira TTK'nın 1327. maddesinin sigorta ettirene verdiği bir haktır. Buna göre ilgili maddede *"Sigortacı, en az ilk üç yıllık primi ödenmiş olan sigortayı, sigorta ettiren kimsenin talebi üzerine ve sigorta poliçesinin iadesi karşılığında poliçede yazılı cetvele göre satın almaya veya sigorta poliçesi üzerinden ödünç para vermeye mecburdur."* denilmektedir. Maddedeki bu süre sigorta şirketi tarafından sigorta ettiren lehine düşürülebilir. İştira bir başka deyişle birikim sigortalarında, sigorta şirketinin, poliçe özel şartlarında yazılı asgari sürenin dolması ve bu süreye ait primlerin ödenmesinden sonra sigorta ettirenin talebi ile kar paylı birikim tutarını ödeyerek poliçeyi satın almasıdır. İlgili maddede iştira tutarının poliçede yazılı cetvele göre ödeneceği öngörülmektedir. Aslında iştira tutarı primin matematik birikim primine karşılık gelen tutarıdır.[78]

Kanun, iştira hakkının sigorta ettiren tarafından kullanılacağını belirtmekte ise de, sigorta alacağının temlik edilmiş olduğu hallerde bu hak, alacağın yeni sahibine aittir.[79]

[78] Karadeniz, s.34
[79] Samim Ünan, Hayat Sigorta Sözleşmesi, Beta Yayınları, İstanbul, 1998, s.135

1.7.5.2. İkraz

İkraz da iştira gibi TTK'nin 1327. maddesinde geçmektedir. Buna göre kanun poliçe üzerinden ödünç para alınabileceğini belirtmektedir. Ancak poliçe üzerinden deyiminin ne anlama geldiği belirsizdir. İlgili madde tenzil ve iştira isteme hakkında olduğu gibi sigortacıdan ödünç alınmasında da sigorta çeşitleri arasında hiçbir ayrım yapmamış ve ödüncün bütün hayat sigortalarında mümkün olduğu varsayımına dayanan bir düzenleme getirmiştir. Oysaki sigortacının çıkarlarını korumak açısından sadece geri satın alınma değerini haiz (birikim primine konu) sigortalar için bu imkânı öngörmesi gerekirdi.[80] Uygulamada ise ikraz, uzun süreli ve birikimli hayat sigortalarında, poliçenin kar paylı birikim tutarının, azami % 90-95'inin yıllık faizle borç verilmesi şeklinde gerçekleşmektedir. İkraz halinde, poliçenin tüm hakları korunur. Faiz sigorta şirketi tarafından serbest olarak belirlenir ve peşin alınır. Görüldüğü üzere ikrazın, iştiradan farkı poliçenin iptal edilmesi yerine birikim bedeli üzerinden borç alma işlemidir. Sigorta şirketleri ikraz işlemine uygulanan faiz oranını kendileri belirlerler ve genellikle bu oran piyasa şartlarında oluşan kredi verme faiz oranına yakın olmaktadır.

1.7.5.3. Tenzil

Tenzil kavramına TTK'nin 1325. maddesinde değinilmektedir. Gerek bu hüküm, gerekse Hayat Sigortası Genel Şartları hükümleri uyarınca sigorta ettiren, aksine bir sözleşme ile süre kısaltılmamışsa, en az üç yıllık primi ödedikten sonra sigorta sözleşmesinden cayar veya prim ödeme yükümlülüğüne uymaz ve de iştira veya ikraz hakkını kullanmaz ise, sigorta sözleşmesi prim ödemesinden muaf sigorta haline gelir ve bu hususun sigorta poliçesine açık bir şekilde yazılması gerekir.[81]

İkraz ve tenzil kavramları daha çok sigorta ettirenin belli dönemlerde karşılaştığı maddi problemler nedeniyle, poliçede belirtilen primleri ödeyemez hale gelmesi durumunda veya bir şekilde paraya ihtiyaç duyduğunda sigorta sözleşmesini tamamen feshetmeden bu maddi sıkıntısını çözmeye imkân tanıyan uygulamalardır.

[80] Ünan, s.136
[81] Ünan, s.131

Böylelikle sigortalının poliçesi iptal olmadan devam eder ve sigortalı tekrar maddi imkânlarını düzelttiği durumda poliçesine kaldığı yerden devam eder.

1.7.6. Reasürans

Reasürans kavramına reasürörün tanımının yapıldığı bölümde değinmiştik ve kısaca sigortacının sigortalanması şeklinde özetlemiştik. Bu başlık altında reasürans kavramını biraz daha detaylandıralım.

Sigorta felsefesi riski topluma yaymaktır. Oysaki sigorta şirketleri sigortaladığı kişilerin tüm risklerini tek başına kendi üzerinde toplamaktadır. Fakat bu işlem az önce söylediğimiz riski dağıtma mantığına ters düşmektedir.[82] Bu nedenle sigorta şirketleri, sigortalılarından devraldıkları risklerin tamamını kendi üzerlerinde tutmazlar. Birer güvence kurumu olarak sigorta şirketleri de faaliyette bulundukları sürece mali yapılarını, sigortaladıkları rizikoların oluşturabileceği hasarlardan korumak isterler. İşte reasürans bu gerekliliğe hizmet eden bir mekanizmadır. Reasürans sayesinde sigortacı da belirli bir reasürans primi karşılığı üzerindeki risklerin bir kısmını diğer sigorta şirketlerine veya sadece reasürans işleri kabul eden şirketlere (Reasürör) devrederler.[83]

Reasüransın işlevlerini söyle sıralayabiliriz.[84]

- Reasürans riskin dağıtılmasına olanak verir. Böylece sigortacıların özkaynakları korunmuş olur, mali istikrar sağlanır ve sigortacılar kabul edecekleri rizikoların türü ve miktarı yönünden daha serbest hareket etme olanağına kavuşurlar
- Reasürans, tayfun ve deprem gibi olaylar sonucu ortaya çıkacak yıkıcı zararlara karşı koruma sağlar.
- Küçük sigorta ortaklıklarının yaşayabilmesi olanağı yaratır ve sektörde rekabetin artmasına yardımcı olur.

[82] Algüney, s.33
[83] Oktay, Sigortanın Temel Prensipleri, s.19
[84] Kubilay, s.168

1.7.6.1. Temel Reasürans Kavramları

1.7.6.1.1. Saklama Payı (Konservasyon)

Sigorta poliçesini düzenleyerek rizikoyu kabul eden sigortacının, olabilecek bir hasarda, tazminattan ödemeye hazır olduğu, yani rizikodan üzerinde tuttuğu miktardır.[85] Yani sigortacının aldığı primlerden devrettiği primlerin düşünmesiyle bulunur.

1.7.6.1.2. Sedan

Rizikoyu kabul eden ve sigortalıya karşı tazminat ödeme yükümlülüğü altına giren ilk sigortacıdır.[86] Özetle reasürans döngüsünde sigortacının ismi sedan olmaktadır.

1.7.6.1.3. Reasürör

Reasürör kavramına 1.6.6 nolu başlıkta değinmiştik. Ancak burada vereceğimiz tanım daha teknik düzeyde olacaktır. Buna göre reasürör rizikonun, ilk sigortacının saklama payını (konservasyon) aşan kısmını kabul ve taahhüt eden sigortacıdır.[87]

1.7.6.1.4. Sesyon

Sedan şirketçe reasüröre devredilen ve reasürör tarafından kabul edilen miktardır. Sedan şirketin reasüröre devrettiği prime sesyon primi, bunun karşılığında reasürörden aldığı komisyona sesyon komisyonu denir.[88]

1.7.6.2. Reasürans Çeşitleri

Reasürans kavramının tanımında sigorta şirketi topladığı primin bir kısmını kendi üzerinde tutarken diğer kısmını reasüröre devredileceğinden bahsetmiştik. Bu devredilecek kısım, sigorta şirketi ile devralan kurum arasında karşılıklı olarak

[85] Serdar, s.123
[86] Serdar, s.123
[87] Serdar, s.123
[88] Serdar, s.123

belirlenir. Bu da reasürans anlaşmalarının çokça çeşitlenmesini sağlamıştır. Aşağıdaki şekilde reasürans türleri şematik olarak gösterilmiştir.

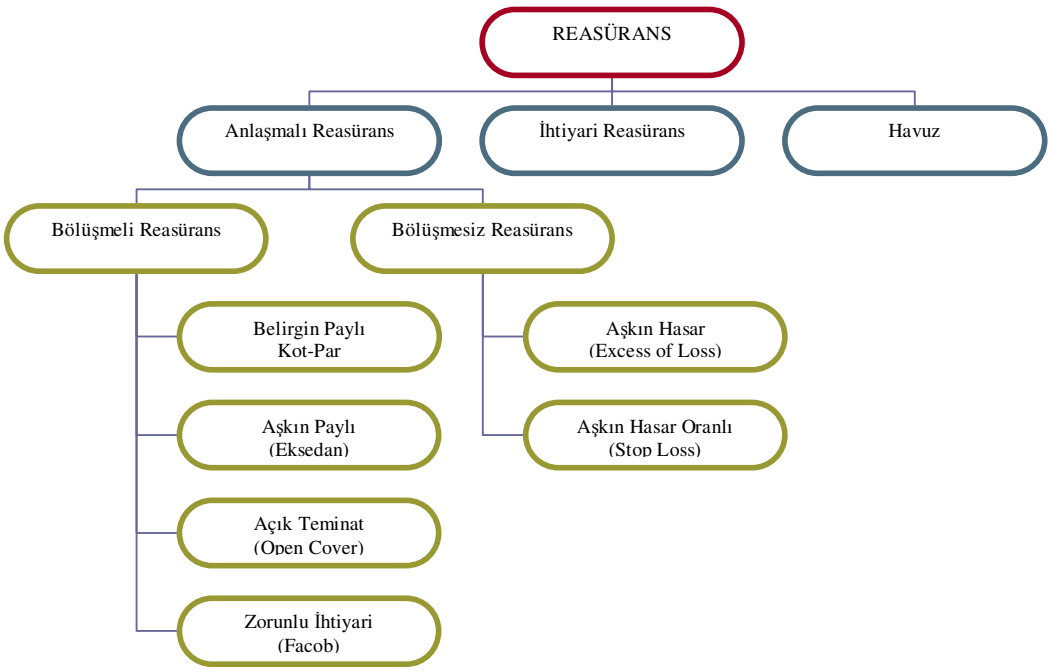

Şekil 2: Reasürans Türleri
Kaynak: İdris Serdar, Sigorta İşletmelerinin Muhasebesi, s.125

Bu reasürans türlerinden en fazla uygulama alanı bulanlardan birkaçının tanımını aşağıda verebiliriz.

1.7.6.2.1. Anlaşmalı Reasürans

Reasürans alan ve veren taraflar arasında başlangıçta yapılan anlaşmayla iş alış verişinin esaslarını belirlemek suretiyle işlerin kabul edilmesidir.

1.7.6.2.1.1. Bölüşmeli-Bölüşmesiz Reasürans

Bölüşmeli reasürans sedanın saklama payını aşan kısmının reasürörler tarafından bölüşülmesi esasına dayanır. Bu tür reasürans anlaşmalarında prim ve hasarlar reasürör ile sigortacı arasında belli bir oran dahilinde paylaşılır.

Bölüşmesiz reasürans ise sedanın veya reasürörün saklama payını aşan kısım için reasürans satın aldığı reasürans şeklidir.[89]

1.7.6.2.2. İhtiyari Reasürans

Sedanın belirli riziko için diğer bir satıcıya reasürans önermesi ve reasürörün bunu kabul etmesidir. Bu tür reasürans her riziko için ayrı bir teklif ve bu teklifin kabul edilmesini gerektirir. Adından da anlaşılacağı gibi, sedanın teklif ve reasürörün kabul etme hususunda bir zorunlulukları yoktur. Tarafların isteğine bağlı bir reasürans türüdür.[90]

[89] Serdar s.125
[90] Serdar, s.131

İKİNCİ BÖLÜM
TÜRKİYE'DE SİGORTACILIK SEKTÖRÜ

1.8. Türkiye'de Sigortacılık Sektörünün Yapısı ve Kurumları

Türkiye'de sigortacılık sektörünün yapısı ve kurumlarını aşağıdaki organizasyon şeması ile daha anlaşılabilir bir biçimde inceleyebiliriz. Şemaya baktığımızda sektörün en tepesinde Hazine Müsteşarlığı'nı görmekteyiz. Sigortacılık Genel Müdürlüğü ise Hazine Müsteşarlığı'na bağlı olarak görev yapan 8 ana hizmet biriminden biridir.[91] Sigorta ve reasürans şirketleri, sigorta aracıları, eksperler ve aktüerler gibi sigortacılık sektöründe rol oynayan tüm birimler mevzuat anlamında Sigortacılık Genel Müdürlüğü'ne bağlıdırlar.

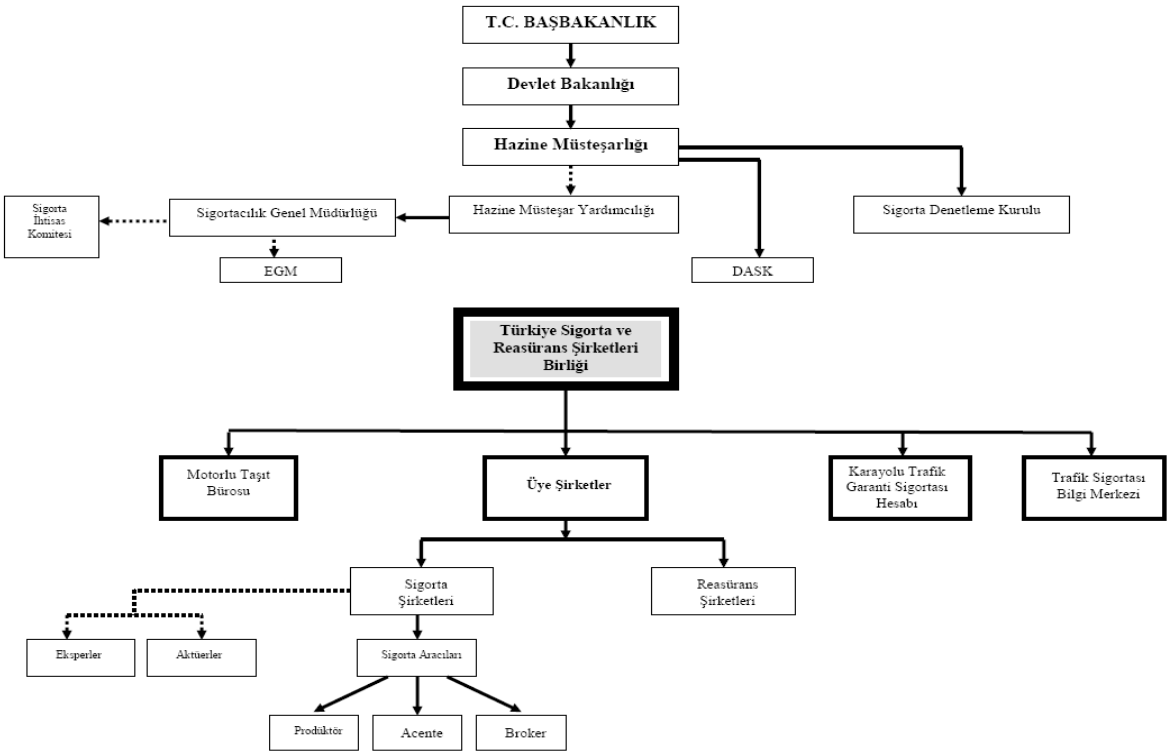

Şekil 3: Türkiye'de Sigorta Sektörünün Yapısı
Kaynak: T.S.R.S.B Web Sitesi

[91] Hazine Müsteşarlığı Web Sitesi, (10.08.2007)

1.8.1. Hazine Müsteşarlığı - Sigortacılık Genel Müdürlüğü

Sigortacılık Genel Müdürlüğü, Hazine Müsteşarlığı'nın bir birimi olarak, tüm sigortacılık sektörünün düzenlenmesinden ve gözetlenmesinden sorumlu tek kurum olarak 1994 yılında kurulmuştur.

4059 sayılı Hazine Müsteşarlığı İle Dış Ticaret Müsteşarlığı Teşkilat Ve Görevleri Hakkında Kanun çerçevesinde Sigortacılık Genel Müdürlüğünün görevleri;

"*Başta 5684 sayılı Sigortacılık Kanunu, 4632 sayılı Bireysel Emeklilik Tasarruf ve Yatırım Sistemi Kanunu olmak üzere kanunların sigortacılıkla ilgili hükümlerinin ve bunların ek ve değişikliklerinin verdiği görevleri yürütmek, sigortacılıkla ilgili konularda mevzuatı hazırlamak, uygulamak ve ilgililer tarafından uygulanmasını izlemek, yönlendirmek ve bu mevzuatı Avrupa Birliği ile uyumlaştırılması çalışmalarını yürütmek, ülke sigortacılığının gelişmesi ve sigortalıların korunması için tedbirler almak, bu tedbirleri bizzat uygulamak veya ilgili kuruluşlarda uygulanmasını izlemek Sigortacılık Genel Müdürlüğü'nün görevleridir.*"

Bu tanımdan da anlaşılacağı üzere birimin asıl görevi sadece sigortacılık mevzuatını hazırlamak değil, mevcut olan mevzuata olan uyumun denetlenmesi ve yönlendirilmesini de içermektedir.

1.8.2. Sigorta ve Reasürans Şirketleri

Türkiye'de sigorta ve reasürans şirketlerinin kuruluşu, 5684 sayılı Sigortacılık Kanunu'nun 3-7 maddeleri arasında tanımlanmıştır. Kanuna göre kuruluş ile ilgili şartları yerine getirmiş kurumlar müsteşarlığa başvuruda bulunurlar. Ayrıca yine yeni kurulacak veya hâlihazırda mevcut sigorta ve reasürans şirketlerindeki yöneticilerin de belirli şartları taşımalar gerekmektedir. Bu şartlara bağlı olarak anonim şirket veya kooperatif olarak kurulan şirketler daha sonra hangi branşlarda faaliyette bulunacak ise bu branşlarda ruhsat almak için tekrar müsteşarlığa başvuruda bulunurlar. Şirketler hayat veya hayat dışı branşların birinde faaliyet gösterebilirler. Ayrıca sigorta ve reasürans şirketleri, sigortacılık işlemleri ve bunlarla doğrudan bağlantısı bulunan işler dışında başka işle iştigal edemezler.

Türkiye'de 2006 yılı sonu itibariyle ikisi reasürans şirketi olmak üzere toplam 55 şirket faaliyet göstermiştir. Yıllar itibariyle faaliyet gösteren şirketlere ilişkin gelişim tablosu aşağıdaki gibidir. Görüldüğü üzere son beş yıllık bir süreçte özellikle hayat dışı branşlarda şirket sayısında azalma yaşanmıştır.

Tablo 1: Sigorta ve Reasürans Şirketlerinin Sayısı

Faaliyet Alanı	2002	2003	2004	2005	2006
Sigorta Şirketleri	58	55	53	53	53
Hayat	21	21	21	21	21
Hayat Dışı	37	34	32	32	32
Reasürans Şirketleri	3	3	3	2	2
Toplam	61	58	56	55	55

Kaynak: Türkiye Sigorta ve Reasürans Şirketleri Birliği Web Sitesi, (10.08.2007)

1.8.3. Sigorta Acenteleri

Sigorta ve reasürans şirketlerinde olduğu gibi sigorta acenteleri de 5684 sayılı Sigortacılık Kanunu'na dayanılarak kurulurlar. İlgili Yasanın 23. maddesinde "sigorta acenteliği gerçek veya tüzel kişilerce yapılır. Sigorta acenteliği yapmak isteyenlerin Türkiye Odalar ve Borsalar Birliğince tutulan levhaya yazılı olması gerekir. Sigorta acenteliği yapacakların niteliklerine ilişkin usûl ve esaslar yönetmelik ile belirlenir." denilmektedir.

Türkiye'de 2006 yılı sonu itibariyle tüm branşlarda yaklaşık 15.320 adet yetkili acente faaliyet göstermektedir. Bunların yaklaşık %35'i Marmara bölgesinde faaliyet göstermektedirler. Bu acentelerin 11.900 adedi sadece hayat dışı branşlarda, 900 adedi sadece hayat branşında, geriye kalan kısım ise her iki branşta da hizmet vermektedir.

1.8.4. Türkiye Sigorta ve Reasürans Şirketleri Birliği

Türkiye Sigorta ve Reasürans Şirketleri Birliği, 5684 Sayılı Sigortacılık Kanunu'nun 24. maddesine göre sigortacılık mesleğinin geliştirilmesi, şirketler arasında dayanışma sağlanması ve haksız rekabetin önlenmesi amacıyla kurulan, tüzel kişiliği haiz kamu kurumu niteliğinde meslek kuruluşudur. Türkiye'de

çalışan bütün sigorta ve reasürans şirketleri, kuruluşlarının tamamlanmasından ve ruhsatların alınmasından itibaren bir ay içerisinde birliğe üye olmak zorundadır.

Sigorta ve reasürans şirketlerinin ruhsatnamelerinin iptal edilmesi, haklarında iflas kararı verilmesi veya başkaca sebeplerle faaliyetlerinin sona ermesi durumunda birlik üyelikleri düşmektedir.

1.9. Türkiye'de Sigortacılık Sektörünün Analizi

1.9.1. Sigorta Şirketlerinin Faaliyet Alanları, Prim ve Hasar Durumları

Türkiye sigortacılık sektöründe 2006 yılı sonu itibariyle 2 tanesi reasürans şirketi olmak üzere toplam 55 şirket faaliyet göstermektedir. Daha önce de belirttiğimiz gibi Sigortacılık Kanunu'na göre sigorta şirketleri hayat veya hayat dışı branşların sadece birinde faaliyet gösterebilmektedir. Buna göre de 2006 sonu itibariyle sektörde faaliyet gösteren 53 sigorta şirketinin 21'i Hayat, 32'si Hayat Dışı branşlarda faaliyet göstermektedir. Hayat branşında faaliyet gösteren 21 şirketin 11'i ise ayrıca bireysel emeklilik branşında faaliyet göstermektedir.

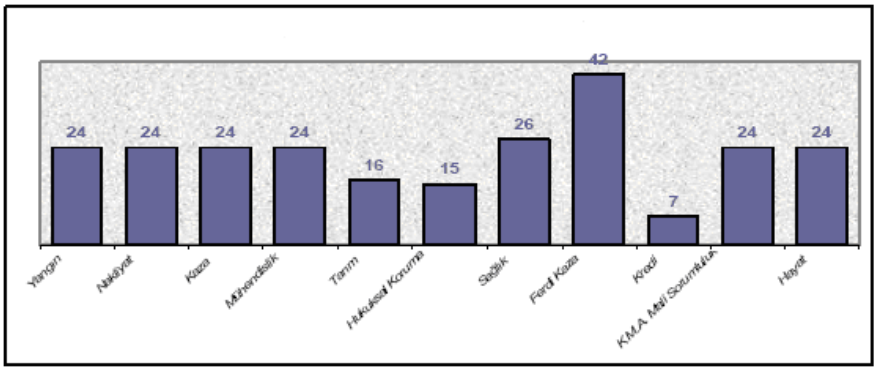

Şekil 4: Türkiye'deki Sigortacılığın Branşlara Göre Dağılımı
Kaynak: Türkiye Sigorta ve Reasürans Şirketleri Birliği Web Sitesi, (10.08.2007)

Branşlara göre faaliyet gösteren sigorta şirketi adetlerini gösteren yukarıdaki tablodan da görüleceği üzere, yoğunlaşma hayat şirketlerinin de aynı alanda faaliyet

gösteriyor olmaları nedeni ile Sağlık ve Ferdi Kaza branşlarındadır. Tarım, Hukuksal Koruma ve Kredi sigortaları henüz yaygınlaşmamıştır.[92]

1.9.1.1. Hayat Dışı Branşlar

Tablo 2: Türkiye'deki Prim Üretiminin Yıllara ve Branşlara Göre Dağılım

BRANŞLARA GÖRE YAZILAN PRİMLER (YTL)

Faaliyet Alanı	2002	2003	2004	2005	2006
Yangın	676.549.000	865.562.000	1.067.121.000	1.136.330.530	1.583.342.654
Nakliyat	163.267.000	201.380.000	268.596.000	290.630.512	346.257.378
Kaza	1.489.223.000	1.468.991.000	1.998.986.000	2.436.439.480	3.098.687.762
Mühendislik	195.868.000	221.497.000	275.452.000	322.110.090	430.683.990
Tarım	15.424.000	20.586.000	29.417.000	48.530.480	54.365.086
Hukuksal Koruma	2.878.000	5.492.000	18.934.000	21.728.105	27.152.292
Sağlık	410.422.000	517.595.000	682.014.000	798.538.595	984.033.787
Ferdi Kaza	78.097.000	107.847.000	166.223.000	234.186.638	299.710.489
Kredi	444.000	1.147.000	2.681.000	4.489.004	8.321.073
K.M.A. Sorumluluk		645.476.000	1.052.423.000	1.281.438.932	1.449.185.000
Hayat dışı Toplam	**3.032.172.000**	**4.055.573.000**	**5.561.847.000**	**6.574.422.366**	**8.281.739.511**
Hayat	686.350.000	1.032.552.000	1.223.945.000	1.242.011.375	1.385.801.362
Toplam	**3.718.522.000**	**5.088.125.000**	**6.785.792.000**	**7.816.433.741**	**9.667.540.873**

Kaynak: Türkiye Sigorta ve Reasürans Şirketleri Birliği Web Sitesi, (10.08.2007)

Tabloya baktığımızda ilk olarak toplam sektörün yıllık prim üretiminin 2006 sonu itibariye 9,7 milyar YTL olduğunu görmekteyiz. Ayrıca 4 yıl içerisinde üretimin % 160 arttığını görmekteyiz. Aynı döneme ait enflasyon artışına baktığımızda ise sadece % 43 civarındadır. Buradan da sektörün reel anlamda son 4 yılda % 120 büyüdüğünü söyleyebiliriz. Yine 2006 sonu itibariyle sektördeki prim üretiminin ise sadece %14'ünün hayat branşından oluştuğunu görmekteyiz. Hayat dışı branşlarda ise en yüksek payı kaza branşı oluşturmaktadır.

2006 yılında nakliyat, tarım ve KMA sorumluluk, hayat branşlarında gerçekleşen prim artışlarının diğer branşlara göre düşük seviyede kaldığı, kredi, yangın ve mühendislik branşlarında ise ortalamanın üzerinde bir artış sağlandığı gözlemlenmektedir.

[92] Türkiye Sigorta ve Reasürans Şirketleri Birliği Web Sitesi, 2006 Teknik ve Mali Neticeler, 10.08.2007

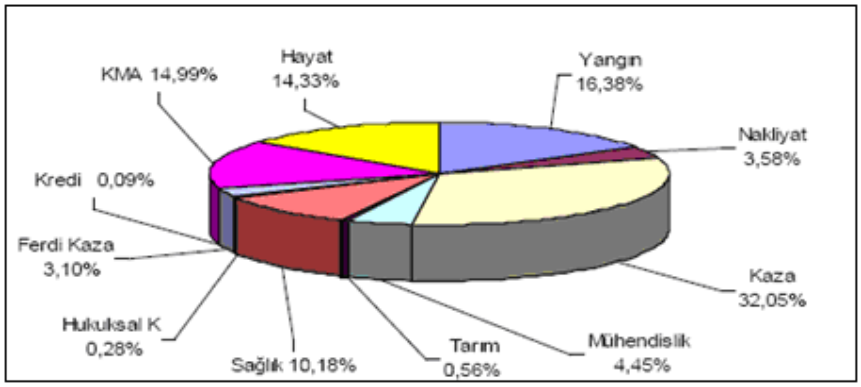

Şekil 5: 2006 Yılı Prim Üretimlerinin Branşlara Göre Dağılımı
Kaynak: Türkiye Sigorta ve Reasürans Şirketleri Birliği Web Sitesi, (10.08.2007)

Toplam prim üretimi içerisinde branşların paylarını gösteren yukarıdaki grafik incelendiğinde, piyasanın yine %47 pay ile kasko ve trafik sigortalarının ağırlıkta olduğu kaza sigortalarının liderliğinde geliştiği görülmektedir. Bu branşları %16,38 ile yangın sigortaları, %14,33 ile hayat sigortaları, % 10,18 ile sağlık sigortaları takip etmektedir.

Sigorta şirketlerindeki alınan primlere karşılık olarak yıl içinde gerçekleşen hasar ise farklı yollarla hesaplanır. Burada yıl içinde ödenen hasarlar değil ortaya çıkan hasarlar dikkate alınır. Bununda hesaplanmasında ödenen hasarlara yıl içerisinde gerçekleşmiş ancak henüz ödenmemiş muallâk hasarlar da eklenir. Sektör genelinde branşlardaki hasar durumu, ilgili döneme ait olan prim üretimi ile oranlanarak incelenmektedir ve ismine de Hasar/Prim Oranı denilmektedir. Hasar/Prim Oranı Brüt ve Net olarak 2 farklı yöntem ile hesaplanmaktadır. Brüt yöntemde aşağıdaki formül kullanılmaktadır.

$$\frac{\text{Ödenen Hasar+Muallâk Hasar-Devreden Muallâk Hasar}}{\text{Alınan Prim-Kazanılmamış Primler Karşılığı+Devreden Kaz. Primler Karş.}}$$

Net yöntemde ise yukarıdaki formüldeki verilerin reasürör payları da hesaplamaya dahil edilerek veriler netleştirilmiş olur.

Aşağıdaki tablo ise brüt yönteme göre hesaplanmıştır. Buna göre hasar durumunu bu oranlara göre inceleyebiliriz.

Tablo 3: Türkiye'deki Hayat Dışı Sigorta Branşlarının Hasar/Prim Oranlarının Yıllara ve Branşlara Göre Dağılımı

HAYAT DIŞI BRANŞLARIN HASAR/PRİM ORANLARI (%)

	2002	2003	2004	2005	2006
Toplam	**61,59**	**66,13**	**63,92**	**67,58**	**69,26**
Yangın	41,90	38,30	29,25	35,73	49,40
Nakliyat	50,24	47,33	48,76	42,06	47,80
Kaza	70,74	85,38	79,19	87,85	84,61
Mühendislik	65,94	60,04	56,06	54,83	52,65
Tarım	60,10	113,08	52,65	87,38	50,00
Hukuksal Koruma	0,27	0,47	46,97	3,74	4,86
Sağlık	74,82	81,06	82,95	84,66	83,48
Ferdi Kaza	17,01	19,80	16,27	16,38	17,77
Kredi	117,39	25,77	56,38	43,61	41,88
K.M.A. Mali Sorumluluk		71,20	74,83	67,58	79,97

Not: Yukarıdaki oranlar komisyon ve işletme masrafları gibi giderleri içermeyen net hasar rasyolarını ifade etmektedir.
HP = (Ödenen hasar+muallak hasar-devreden muallak hasar) / (Alınan Prim-Kazanılmamış Primler Karşılığı)

Kaynak: Türkiye Sigorta ve Reasürans Şirketleri Birliği Web Sitesi, (10.08.2007)

Hayat dışı branşların Brüt Hasar/Prim(H/P) oranları gelişimini gösteren yukarıdaki tablo incelendiğinde, ortalama % 69,26'nın üzerinde gerçeklesen H/P oranları ile Kaza, Sağlık ve KMA Sorumluluk branşları dikkati çekmektedir. Toplam yazılan prim içerisinde %32 ile en büyük paya sahip olan kasko branşı brüt %91,50 H/P oranı ile sektör geneli için önemli teknik zarar yaratan branş olmaya devam etmektedir. Sağlık branşı H/P oranı %83,48 olarak gerçekleşirken, Trafik branşı H/P oranı %81,55 olarak gerçekleşmiştir. Takvim yılı esasına göre verilmiş olan yukarıdaki H/P oranları poliçe yılı bazında hesaplandığında ve komisyon, idari masraflar eklendiğinde Birleşik Rasyo muhtemelen %100'ün üzerinde gerçekleşecektir.

Bu bilgiler ışığında branşları kısaca değerlendirecek olursak eğer;

a) **Yangın Sigortaları:** 2006 yılında 24 şirketin faaliyet gösterdiği bu branşın prim üretimi bir önceki yıla göre % 39.34 oranında artarak 1.583 milyon YTL'ye ulaşmıştır. H/P oranı ise % 49,4 olarak gerçekleşmiştir. Prim üretiminde yaşanan büyümeye rağmen karlılıkta beklenen düzeyde bir büyüme gerçekleşmemiştir. Bunun sebebi olarak sektörde yıllardır devam eden yoğun fiyat rekabeti ve çok düşük kar marjlarıyla iş yazılması gösterilebilir.

b) **Nakliyat Sigortaları:** 24 şirketin faaliyet gösterdiği nakliyat branşı prim üretiminde 2005 yılına göre % 19.14'lük bir artış sağlanmış ve prim üretimi 346 milyon YTL, H/P oranı ise % 47,8 olarak gerçekleşmiştir.

c) **Kaza Sigortaları:** 2006 yılında 24 şirketin faaliyet gösterdiği bu branşın prim üretimi bir önceki yıla göre % 22.35 oranında artarak 4.548 milyon YTL'ye ulaşmıştır. H/P oranı ise % 84,6 olarak gerçekleşmiştir.

d) **Mühendislik Sigortaları:** 24 şirketin faaliyet gösterdiği Mühendislik branşı prim üretiminde 2005 yılına göre % 33.71'lik bir artış sağlanmış ve prim üretimi 431 milyon YTL olarak, H/P oranı ise % 52,6 olarak gerçekleşmiştir.

e) **Hukuksal Koruma Sigortası:** 15 şirketin faaliyet gösterdiği bu branşta prim gelirleri 2005 yılına göre % 24.96 oranında artarak 27 milyon YTL olarak gerçekleşmiştir.

f) **Kredi Sigortaları:** 7 şirketin faaliyet gösterdiği Kredi branşı prim üretiminde 2005 yılına göre % 85.37'lik bir artış sağlanmış ve prim üretimi 8 milyon YTL olarak gerçekleşmiştir.

g) **Tarım Sigortaları:** 2006 yılında 16 şirketin faaliyet gösterdiği bu branşın prim üretimi bir önceki yıla göre % 12.02 oranında artarak 54 milyon YTL'ye ulaşmıştır. H/P oranı ise % 50 olarak gerçekleşmiştir.

h) **Sağlık Sigortaları:** 26 şirketin faaliyet gösterdiği bu branşta prim gelirleri 2005 yılına göre % 23.23 oranında artarak 984 milyon YTL olarak, H/P oranı ise % 83,5 olarak gerçekleşmiştir. Toplam poliçe adet 450.000 civarında olup toplam sigortalı adet 1.483.693 dür.

1.9.1.2. Hayat Branşı

2006 yılında 24 şirketin faaliyet gösterdiği bu branşın prim üretimi bir önceki yıla göre % 11.58 oranında artarak 1.386 milyon YTL'ye ulaşmıştır. Uzun süreli sigortaların kümülatif etkisine ve konut kredilerine bağlı kredi vefat sigortalarındaki artışa rağmen, % 9,65 oranındaki enflasyon (ÜFE) ile karşılaştırıldığında 2006 yılında

sektörün büyümesinin % 1 mertebesinde kalması ve hayat branşı prim gelirlerinin toplam prim gelirleri içindeki payının 2005 yılında % 15,9'dan % 14,3'e düşmesi, sektörel sorunların varlığına işaret etmektedir.[93]

Bunun yanında sektöre yeni katılan bireysel emeklilik şirketlerine olan ilgi ve bu yöndeki mevzuatsal ve vergisel teşvikler sayesinde, hayat branşının büyümesi istenilen düzeyde olmamıştır. Mevcut hayat sigortası şirketlerinin aynı zamanda bireysel emeklilik sektöründe faaliyet gösterebilmek için izin almalarıyla birlikte, hâlihazırda yürürlükte olan hayat sigortaları, emeklilik planlarına aktarılmaya başlanmıştır. 2006 sonu itibariyle toplam 597.108.355 YTL tutarındaki 86.679 adet hayat sigortasına ait birikim aktarım yoluyla Bireysel Emeklilik Sistemi'ne (B.E.S.) aktarılmıştır.

1.9.1.3. Bireysel Emeklilik Branşı

Bireysel emeklilik sistemi ülkemizde 2002 yılından itibaren yürürlüğe girmiştir. Dolayısıyla sigortacılık sektörünün diğer branşlarına göre henüz çok yenidir. Yasanın ilk çıkmasıyla beraber, bireysel emeklilik sisteminin güvenli ve etkin biçimde işletilmesini sağlamak, katılımcıların hak ve menfaatlerini korumak amacıyla şirketlerin ve bireysel emeklilik aracılarının faaliyetlerinin gözetim ve denetimine yönelik alt yapı oluşturulmasına, bireysel emeklilik hesaplarına, emeklilik planlarına, işlemlerin konsolidasyonuna, katılımcılara ait bilgilerin saklanmasına, kamunun ve katılımcıların bilgilendirilmesine, istatistik üretimine, bireysel emeklilik aracıları siciline ve bireysel emeklilik aracıları sınavına ilişkin işlemlerin yapılması ile hayat sigortaları ve diğer sigorta branşlarına ilişkin verilebilecek diğer görevleri yerine getirmek üzere Sigortacılık Kanunu madde 42 uyarınca özel hukuk hükümlerine göre bir tüzel kişilik olarak kurulmuş olan Emeklilik Gözetim Merkezi (EGM) faaliyete başlamıştır. Bu sebeple bu branşa ait tüm veriler daha organize bir biçimde EGM tarafından tutulmaktadır.

Bu verilere göre;

[93] Türkiye Sigorta ve Reasürans Şirketleri Birliği Web Sitesi, 10.08.2007

2006 yılı sonuna kadar toplam 1.381.510 adet sözleşme akdedilmiş ancak bunların 240.082 adedi daha sonra iptal edilmiştir. Dolayısıyla 2006 yılı sonu itibariyle 1.141.428 adet bireysel emeklilik sözleşmesi yürürlüktedir. Bu adedin 563.827 adedi sadece 2006 yılında yapılmıştır.[94] Dolayısıyla 2006 yılı sonu itibariyle yürürlükte olan sözleşmelerin yaklaşık yarısı 2006 yılında akdedilmiştir diyebiliriz.

Yürürlükte olan tüm sözleşmeler için ödenen katkı payı ise yine 2006 yılı sonu itibariyle 2.592 milyon YTL civarında olup bunun 990 milyonu sadece 2006 yılında yürürlüğe giren sözleşmelerden kaynaklanmıştır. Toplanan katkı paylarından 80 milyon YTL'si yönetim ve sair gider kesintileri olarak kesilip kalan 2.512 milyon YTL yatırıma yönlendirilmiştir. Ayrıca yürürlülükteki sözleşmeler için ödenen katkı payından ayrı olarak 33,5 milyon YTL giriş aidatı olarak alınmıştır.[95]

Bir önceki bölümde de bahsettiğimiz gibi bireysel emekliliğe dâhil olmuş ve halen yürürlükte olan sözleşmelerin %8'i yani 86.679 adedi hayat sigorta poliçelerinden aktarım olmuştur. Bu, birikimli hayat sigortalarında bireysel emekliliğe geçiş süreci 7 Ekim 2006 tarihi itibariyle sona ermiştir.[96]

1.9.2. Türk Finans Sektöründe Sigortacılığın Yeri

Sigortacılık, finans sektörünün altında yer alan bir alt sektördür. Başını bankacılığın çektiği finans sektörünün altında bununla birlikte diğer finansal hizmet üreten şirketler gelmektedir. Finans sektörünün büyüklüklerini ve sigortacılığın bunun neresinde olduğunu aşağıdaki tabloda görebiliriz.

Tablo 4: Türk Finans Sektörü Bilânçosu Büyüklükleri

	2005	2006	Milyar YTL Büyüme Oranı
Bankalar	406,9	499,7	23%
Menkul Kıymet Yatırım Fonları	29,4	22,0	-25%
Sigorta, Reasürans, Emeklilik Şirketleri	**15,4**	**18,6**	21%
Finansal Kiralama Şirketleri	6,1	10,0	64%
Faktöring Şirketleri	5,3	6,3	19%
Tüketici Finans Şirketleri	2,5	3,4	36%

[94] Bireysel Emeklilik Sistemi Gelişim Raporu 2006, EGM Yayınları, 6 Mart 2007, s.64
[95] Bireysel Emeklilik Sistemi Gelişim Raporu 2006, s.65
[96] Bireysel Emeklilik Sistemi Gelişim Raporu 2006, s.66

Menkul Kıymet Aracı Kurumları	2,6	2,9	12%
Gayrimenkul Yatırım Ortaklıkları	2,2	2,5	14%
Menkul Kıymet Yatırım Ortaklıkları	0,5	0,5	0%
Genel Toplam	**470,9**	**565,9**	20%

Kaynak: BDDK Finansal Piyasalar Raporu 2006

Sektörün aktif büyüklüklerine baktığımızda 2006 yılında toplamda 565 milyar YTL'ye ulaştığını görüyoruz. Sigorta sektörü ise bu finansal sektördeki 3. büyük alt sektör olarak yeri almıştır. Sektörün %88'i tek başına bankacılık sektöründen oluşmaktadır. Hemen arkasında ise bankacılığın bir kolu olan menkul kıymet yatırım fonları ve ardından sigortacılık gelmektedir. Maalesef ki sigortacılığın toplam finansal sektördeki payı sadece %3 civarındadır.

Tablo 5: Sigorta Sektörüne İlişkin Büyüklüklerin GSYİH'ye Oranı

		Milyar YTL
	2005	**2006**
Sigorta Sektörü Aktif Büyüklüğü	15,4	18,6
Sigorta Sektörü Prim Üretimi	7,8	9,7
Bireysel Emeklilik Fon Büyüklüğü	1,2	2,8
Gayri Safi Yurtiçi Hasıla	487,2	576,3
Aktif Büyüklüğünün GSYİH'ye Oranı (%)	3,2	3,2
Prim Üretiminin GSYİH'ye Oranı (%)	1,6	1,7
Bireysel Emeklilik Fonlarının GSYİH'ye Oranı (%)	0,2	0,5

Sektörün aktif büyüklüğünün Gayri Safi Yurt İçi Hasılaya (GSYİH) oranını ise yukarıdaki tablodan görebiliriz. Görüldüğü üzere 2006 yılı itibariyle oran %3,2 olarak gözükmektedir. Prim üretiminin GSYİH'ye oranı da genelde dünya uygulamalarında sektörün büyüklüklerinin karşılaştırılmasında kullanılmaktadır. 2005 yılında %1,6 olan bu oran 2006'da %1,7'ye çıkmıştır. Bundan sonraki başlıkta dünyadaki sigortacılık göstergelerine bakarak Türkiye'deki sektörün dünya ile karşılaştırmasını yapalım.

1.9.3. Dünya Sigorta Sektörü ve Türk Sigortacılığının Dünyadaki Yeri

Dünya sigorta sektörünün incelemesini yapmak için, dünyadaki en büyük reasürans şirketlerinden biri olan Swiss Re.'nin araştırma raporlarından yararlanmakta fayda var. Swiss Re'nin Sigma isimli dergisi düzenli olarak sigortacılık verilerini analiz etmektedir. En son yayınlanan 2005 yılı dünya sigortacılığı başlıklı raporunda 2005 yılı rakamlarına yer vermiştir. Bu rapora göre;

2005 yılında dünya genelinde hayat branşlarında 1.974 milyar USD, hayat dışı branşlarda 1.452 milyar USD olmak üzere toplam prim üretimi 3.426 milyar USD'ye ulaşmıştır. Toplam prim artışı hayat branşında %3,9 olurken, Hayat dışı branşlarda %0,6 olarak gerçekleşmiştir. 2004 yılı ile karşılaştırıldığında karlılık hayat branşında artmış, Hayat dışı branşlarda ise Amerika'da yaşanan dev kasırgalara rağmen değişmemiştir. Prim üretiminin % 88 gelişmiş ülkeler, %12'si ülkemizin de arasında bulunduğu gelişmekte olan ülkeler tarafından yapılmaktadır.[97]

Bu rapordaki bazı tablolarda yer alan temel karşılaştırmaları göstererek ülkemizin dünya sigortacılığının neresinde olduğunu görebiliriz.

Tablo 6: Dünyada 2005 yılı Sigorta Sektörüne İlişkin Büyüklükler ve Türkiye'nin Dünyadaki Yeri

	Prim Üretimi (Milyar USD)	Değişim (%)	Dünyadaki Payı (%)	Primin GSYIH'ye Oranı (%)	Kişi Başına Prim Üretimi (USD)
Amerika	**1.280,2**	**-0,1**	**37,4**	**7,95**	**1452,8**
Kuzey Amerika Ülkeleri	1.221,6	-0,2	35,7	8,97	3735,1
Latin Amerika Ülkeleri	58,6	1,9	1,7	2,35	105,7
Avrupa	**1.287,9**	**4,4**	**37,6**	**7,78**	**1513,8**
Batı Avrupa Ülkeleri	1.241,1	4,6	36,2	8,44	2482,8
Orta ve Doğu Avrupa Ülkeleri	46,8	-2,1	1,4	2,66	141,8
Asya	**759,8**	**3**	**22,2**	**6,83**	**197,9**
Japonya Ülkeleri	476,5	0,7	13,9	10,54	3746,7
Güney ve Doğu Asya Ülkeleri	267,0	9,5	7,8	4,87	77,9
Ortadoğu ve Orta Asya Ülkeleri	16,3	5,8	0,5	1,45	55,1
Afrika	**40,0**	**7,1**	**1,2**	**4,8**	**44,2**
Okyanusya	**57,8**	**0,1**	**1,7**	**6,38**	**1789,3**

[97] Rudolf Enz, World Insurance in 2005, Swiss Reinsurance Company, Sigma No:2006/5, 2006, s.29

	Prim Üretimi (Milyar USD)	Değişim (%)	Dünyadaki Payı (%)	Primin GSYIH'ye Oranı (%)	Kişi Başına Prim Üretimi (USD)
Dünya	**3.425,7**	**2,5**	**100,0**	**7,52**	**518,5**
Gelişmiş Ülkeler	2.998,7	1,9	87,5	8,96	3286,8
Gelişmekte Olan Ülkeler	427,0	6,9	12,5	3,58	76,5
OECD Ülkeleri	**3.110,9**	**2**	**90,8**	**8,68**	**2606,5**
G7 Ülkeleri	**2.557,0**	**1,4**	**74,6**	**9,3**	**3512**
AB, 15 Ülkeleri	**1.176,7**	**4,9**	**34,4**	**8,64**	**2878,9**
AB, 25 Ülkeleri	**1.200,0**	**4,9**	**35,0**	**8,37**	**2459,5**

	Prim Üretimi (Milyar USD)	Değişim (%)	Dünyadaki Payı (%)	Primin GSYIH'ye Oranı (%)	Kişi Başına Prim Üretimi (USD)	Dünyadaki Sıralama
Amerika Birleşik Devletleri	**1.142,9**	**3**	**33,4**			1
Japonya	**476,5**	**-3,7**	**13,9**			2
İngiltere	**300,2**	**2,8**	**8,8**			3
Fransa	**222,2**	**11,2**	**6,5**			4
Almanya	**197,3**	**3,4**	**5,8**			5
Türkiye	**5,7**	**7,7**	**0,17**	**1,6**	**79,8**	35

Kaynak: World Insurance in 2005, Swiss Reinsurance Company, Sigma No:2006/5

Yukarıdaki tablolarda dünyadaki sigortacılık sektörünün belli başlı göstergelerini görmekteyiz. Tablonun en altında ise bu ülkemizin verileri karşılaştırma amaçlı olarak bulunmaktadır. Buna göre yukarıdaki tabloyu yorumlayarak dünya sigortacılığı ile ülkemiz arasında kıyaslama yapabiliriz.

Dünyadaki toplam prim üretimi 3.425 milyar USD. Bu rakamın sadece 5,7 milyar USD'si ülkemizde gerçekleşmiştir. Buna göre ülkemiz sigortacılığının dünya pazarındaki payı yalnızca %0,17'dir. Dünya toplam priminin %37'si Amerika Kıtası ülkelerinde, %38'i Avrupa ülkelerinde, %22'si ise başta Japonya olmak üzere Asya ülkelerinde gerçekleşmiştir.

Dağılımı farklı kanallara göre de değerlendirecek olursak, toplam primin % 87,5'i gelişmiş ülkeler tarafından, %12,5'i ise ülkemizin de dâhil olduğu gelişmekte

olan ülkeler tarafından üretilmiştir. Yine aynı şekilde toplam primin %90'ının Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (OECD) üye ülkeleri tarafından, %75'inin dünyanın en büyük ekonomilerine sahip 7 ülkesinin kısa adı olan G7 ülkeleri tarafından, % 35'inin ise Avrupa Birliğine dâhil olan ülkeler tarafından yapıldığını görmekteyiz.

Öte yandan önceki yıla göre dünyadaki ortalama prim artışı %2,5 civarında iken bu oran ülkemizde %7,7 civarında gerçekleşmiştir. Ülkemizin de içinde bulunduğu gelişmekte olan ülkelerin ortalamasına baktığımızda ise bu oran %6,9 civarındadır. Yani bu ülkeler dünya pastasından her geçen yıl daha fazla pay almaktadırlar.

Ayrıca tablodaki en önemli göstergeden biri de ülkedeki kişi başına üretilen prim geliridir. Buna baktığımızda ise gelişmiş ülkeler ile gelişmekte olan ülkeler arasında çok büyük farklar olduğunu görmekteyiz. Gelişmiş ülkelerde ortalama 3.300 USD olan kişi başı prim üretimi, ülkemizin de dâhil olduğu gelişmekte olan ülkelerde sadece 75 USD civarlarındadır. Nitekim bu tutar ülkemizde 80 USD'dir. Bu göstergeye bakıldığın ülkemizin kişi başı prim üretiminin, gelişmiş ülkelerdeki ortalamaya yaklaşabilmesi için nüfusun sabit kalması şartıyla 40 kat daha artması gerekmektedir.

Diğer bir gösterge ise prim üretiminin ülkenin GSYİH'sine oranıdır. OECD ve G7 ülkelerinde bu oran %9 civarlarındadır. Gelişmekte olan ülkelerde ise bu oran %3,6 civarlarındadır. Ancak ülkemizin de gelişmekte olan ülkeler arasında gösterilmesine rağmen bu oran sadece %1,6'dır. Yani aslında gelişmiş ülke ayarında olabilmek için bu oranın 5 kat artması gerekmektedir. Bu da aslında ülkemizdeki sigorta sektörünün bu GSYİH göre 5 kat daha büyüme kapasitesi olabileceğini göstermektedir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
TÜRKİYEDE SİGORTACILIK SEKTÖRÜNÜN VERGİLENDİRİLMESİ

Önceki bölümün sonlarında da belirttiğimiz gibi dünyanın gelişmiş ekonomilerinde olduğu gibi ülkemizde de sigortacılık sektörü son yıllarda hızlı bir gelişme göstermiştir. Bu hızlı gelişmeyle Türk finans sektörünün bankacılıktan sonra ikinci büyük sektörü sigortacılık sektörü olmuştur.

Sigortacılığın esas fonksiyonu ileride doğabilecek risklerin giderilmesi olsa da, fon yaratmak ve yaratılan fonları çeşitli yatırım araçları vasıtası ile ekonomiye kazandırmak da diğer önemli bir fonksiyonudur. Sigorta sektörünün yönettiği fonlar, sigortalıların gönüllü tasarruflarıyla yaratılmakta, toplanan primler mali kesime aktarılarak rasyonel alanlarda yatırımlara yönlendirilmektedir. Gelişmiş ülkelerin en büyük kurumsal yatırımcıları arasında yer alan sigorta şirketlerinin fonları, teminat hesaplarında ve hayat fonlarında birikmektedir. Bu şekilde sigortacılık faaliyetleri sayesinde biriken büyük fonlar, günümüzün gelişmiş ülkelerinin kalkınmalarında dinamik bir rol oynamaktadır.

Türkiye'deki sigortacılık sektöründeki hızlı gelişmeye paralel olarak özellikle son yıllarda sigorta sektörü ile ilgili yeni kanun ve yönetmelikler ihdas edilmiştir. Bu şekilde sektördeki hızlı gelişmelere ayak uydurulmaya çalışılmıştır.

Türkiye'deki sigortacılık sektörünün vergisel yapısını incelemeye başlamadan önce kısaca Türk vergi sistemi hakkında kısaca bilgi vermek faydalı olacaktır.

1.10. Türk Vergi Sistemi

Devletin fonksiyonlarını yerine getirebilmesi için mali vasıtalara ihtiyacı vardır. Zamanımızda devlet kamu hizmetlerini görebilmesi için, genel olarak mecburi ve karşılıksız birer ödeme olan vergileri toplar. Günümüzde devlet gelirlerinin %90-95'ini vergi gelirleri teşkil eder. Bir ülkenin vergi sistemi, muayyen bir zamanda o ülkede yürürlükte olan kamu gelirleri kanunlarının bütününü teşkil etmektedir ve

genellikle ülkelerin vergi gelirlerinin yapısı o ülkenin iktisadi yapısıyla sıkı ilişki içindedir.[98]

Çok vergili bir sistemde vergilerin belli ölçütlere göre bölümlenmesine vergi sistematiği adı verilir. Vergi sistematiği ile belli bir vergi sisteminde yer alan vergiler, belli amaçlar için bir kısım bölümlemelere tabi tutulur. Bu bağlamda, izlenen amaca ve ayrı ayrı esas alınabilecek 4 ölçüte göre vergi sistemleri şu bölümlemeler kapsamında analiz edilebilir.[99]

1. Yükümlünün kişisel durumuna göre; verginin alınması sırasında yükümlünün kişisel durumunun göz önünde tutulup tutulmamasına göre sübjektif ve objektif vergiler ayırımı söz konusu olur.

2. Vergiyi ödeyen ile vergi yükünü taşıyan kişiye göre; vergiyi ödeyen ile vergi yükünü fiilen taşıyan kişinin aynı olup olmamasına göre yapılan ayrımda ise dolaylı vergiler ve dolaysız vergiler kategorileri karşımıza çıkar.

3. Verginin kapsamına göre; verginin kapsamına göre yapılan bölümleme sonucu genel vergi ve özel vergi ayrımı yapılır.

4. Vergilendirilen ekonomik kaynağa göre; Türk vergi sistemini de detaylandırmak açısından en kullanışlı bölümlendirme olan ekonomik kaynağa göre vergilendirme çerçevesinde değişik vergiler, kavradıkları ekonomik unsura, yükümlendirdikleri ekonomik kavrama göre gruplandırılmış olmaktadır. Buna göre belli bir vergi, ya geliri kapsamına alır, ya serveti yükümlendirir ya da harcamaları yüküm konusu yapar.[100]

Türk vergi kanunlarının temel kaynağı ise Anayasamızdaki Vergi Ödevi başlıklı 73. maddedir. Bu maddede yer alan *"Herkes, kamu giderlerini karşılamak*

[98] Şerafettin Aksoy, Vergi Hukuku ve Türk Vergi Sistemi, 5.Baskı, Filiz Kitapevi, İstanbul, 1999, s.127
[99] Mualla Öncel, Ahmet Kumrulu ve Nami Çağan, Vergi Hukuku, 9.Bası Ankara: Turhan Kitapevi, 2001, s.226
[100] Öncel, Kumrulu,Çağan, s.226

üzere, mali gücüne göre vergi ödemekle yükümlüdür. Vergi, resim, harç ve benzeri mali yükümlülükler kanunla konulur, değiştirilir veya kaldırılır." ibarelerine istinaden bu vergi kanunları çıkarılabilmektedir. Verginin sadece kanunla koyulabileceğine ilişkin 3. fıkrada yer alan bu cümle "verginin kanuniliği ilkesi" ile alakalıdır. Zira herhangi bir verginin alınabilmesi için, her şeyden önce o konuyla ilgili bir vergi kanununun yürürlükte olması gereklidir.[101]

Türk vergi mevzuatında yer alan Gelir Vergisi, Kurumlar Vergisi, BSMV, Damga Vergisi, Veraset ve İntikal Vergisi ve Yangın Sigorta Vergisi sigortacılık sektörü ile doğrudan ilgili olmaları nedeniyle, bu kanunların ilgili maddeleri sonraki bölümlerde ayrıntılı olarak irdelenecektir. Diğer kanunlardan sigorta sektörünü ilgilendiren ilgili maddeler üzerinden ise ayrıca geçilecektir. İlk olarak gelir üzerinden alınan vergilerden Kurumlar Vergisi ile başlayalım.

1.11. Türkiye'de Sigorta ve Reasürans Şirketlerinin Vergilendirilmesi

1.11.1. Kurumlar Vergisi Kanunu Açısından Sigorta ve Reasürans Şirketleri

5520 sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu'nun (KVK)[102] 1. maddesine göre sermaye şirketleri, kooperatifler, iktisadi kamu kuruluşları, dernek veya vakıflara ait iktisadi işletmeler ve iş ortaklıkları kurumlar vergisi mükellefidir.

Diğer taraftan 5684 sayılı Sigortacılık Kanunu'nun 3. maddesinin 1. bendine göre Türkiye'de faaliyet gösterecek sigorta şirketleri ile reasürans şirketlerinin anonim şirket veya kooperatif şeklinde kurulmuş olması şarttır.

Bu durumda sigorta ve reasürans şirketleri, ister anonim şirket statüsünde ister kooperatif statüsünde kurulsun kurumlar vergisi mükellefi olup bir hesap dönemi içinde elde ettikleri kazançlar kurumlar vergisine tabidir. Hukuki statüleri gereği kurumlar vergisine tabi olan sigorta ve reasürans şirketleri özellikleri itibariyle KVK ve ilgili tüm yasal düzenlemelere uymak zorundadırlar.

---

[101] Nurettin Bilici, Vergi Hukuku, 15.Bası Ankara: Seçkin Yayıncılık, Mart 2007, s.40
[102] Resmi Gazete: 21.06.2006 tarih, 26205 sayılı

KVK'nin 6. maddesinde kurumlar vergisinin, mükelleflerin bir hesap dönemi içinde elde ettikleri safi kurum kazancı üzerinden hesaplanacağı ve safî kurum kazancının tespitinde, Gelir Vergisi Kanunu'nun (GVK) ticarî kazanç hakkındaki hükümlerinin uygulanacağı belirtilmiştir.

Buna göre GVK'nın 37. maddesinde her türlü ticari faaliyetten doğan kazancın ticari kazanç hükmünde değerlendirilmiş iken bu kazançtan indirilecek ve indirilemeyecek giderlerde bu Kanunun 40. ve 41. maddelerinde belirtilmiştir.

Safi kurum kazancının tespitinde ise GVK'nın 38. maddesi hükümleri uygulanır. Buna göre ilgili maddede "Ticari kazanç -bilânço esasında- işletmedeki özsermayenin dönem başı ve sonundaki değerleri arasındaki farktır. Ticari kazancın bu suretle tespit edilmesi sırasında Vergi Usul Kanunu'nun (VUK) değerlemeye ait hükümleri ve bu kanunun 40 ve 41. maddeleri hükümleri uygulanır" denilmektedir.

Bunun yanında kurum kazancının tespitinde KVK'da da yer alan kanunen indirilecek ve indirilemeyecek giderler vardır. İndirilecek gider KVK'nın 8. indirilemeyecek giderleri ise 11. maddesinde sıralanmıştır. Ancak GVK'nın 40. maddesindeki indirilecek giderler KVK açısından tamamen uygulama alanı bulur iken, 41. maddedeki indirilemeyecek giderler, kurumlar vergisi mükelleflerinden sadece sermayesi paylara bölünmüş komandit şirketlerde uygulama alanı bulmaktadır.[103] Bu sebeple konumuzla direkt olarak ilgili olmadığında GVK'da sayılan indirilemeyecek giderlere değinmeyeceğiz.

Buna göre safi kazancın belirlenmesinde gerekli olan indirilecek ve indirilemeyecek giderleri detaylandıralım.

1.11.1.1. Kurum Kazancından Gelir Vergisi Kanunu'na Göre İndirilecek Giderler

GVK'nın 40. maddesinde aşağıdaki giderler ticari kazançtan indirilecek giderler olarak tanımlanmıştır.

[103] Doğan Şenyüz, Türk Vergi Sistemi Dersleri, 4. Baskı, Ekin Kitapevi, 2007, s.138

1. Ticari kazancın elde edilmesi ve idame ettirilmesi için yapılan genel giderler; Bu madde kanunda çok detaylı olmadığından yoruma açıktır. Ancak giderlerin genel özelliği olarak yapılan işle ilgili olmasıdır. Kurum kazancının elde edilmesi ve sürdürülmesi ile ilgisini belirleyen temel ölçütler şöyledir[104];

- Gider ile kazancın elde edilmesi veya sürdürülmesi arasında nedensellik ilişkisi bulunmalısı,
- Yapılan gider karşılığında gayrı maddi bir kıymet edinilmemiş olması,
- Giderin, kazancın elde edilmesi veya gelir harcaması çerçevesinde yapılması,
- Harcamanın yapıldığı gelir doğurucu olayın vergiye tabi olması,

Genel giderler kapsamına giren harcamalara şu örnekler verilebilir.

Aydınlatma ve ısıtma giderleri, kırtasiye ve büro giderleri, temsil ve ağırlama giderleri, büro ve personel giderleri, kira giderleri, haberleşme giderleri, mesleki kuruluşlara yapılan ödemeler, ulaşım giderleri, danışmanlık giderleri, reklâm giderleri, üretim harici çalışan personel ücretleri vb.

2. Hizmetli ve işçilerin iş yerinde veya iş yerinin müştemilatında iaşe ve ibate giderleri, tedavi ve ilaç giderleri, sigorta primleri ve emekli aidatı (Bu primlerin ve aidatın istirdat edilmemek üzere Türkiye'de kâin sigorta şirketlerine veya emekli ve yardım sandıklarına ödenmiş olması ve emekli ve yardım sandıklarının tüzel kişiliği haiz bulunmaları şartıyla), 27'nci maddede yazılı giyim giderleri;

Bu tür giderler işverenin personeli için yaptığı sosyal yardım niteliği taşıyan giderlerdir. Bunların bir kısmı kanuni zorunluluğa dayanmakla birlikte, ticari kazancın elde edilmesi ve idame ettirilmesi ile ilgili değillerdir.[105]

[104] Şükrü Kızılot, Kurumlar Vergisi Kanunu ve Uygulaması, Yaklaşım Yayınları, 1995
[105] Kızılot, s. 987

3. İşle ilgili olmak şartıyla, mukavelenameye veya ilama veya kanun emrine istinaden ödenen zarar, ziyan ve tazminatlar;

Madde metninde de anlaşılacağı üzere zarar, ziyan veya tazminatın gider olarak yazılabilmesi için, ilgili zararın işle ilgili olması, ilgili tazminatın mukavele, mahkeme emri veya kanuna istinaden doğmuş olması ve teşebbüs sahibinin suçundan doğmamış olması gerekir. Ayrıca bu tazminatın gider kaydı için ödeme şart değildir. Tahakkuk etmiş olması yeterlidir.[106]

Örneğin bir müteahhidin, zamanında yerine getiremediği baraj inşaatına karşılık, işverene gecikme gün süresince ödediği tazminat ödemeleri bu kapsama girer.

4. İşle ilgili ve yapılan işin ehemmiyeti ve genişliği ile mütenasip seyahat ve ikamet giderleri; Seyahat harcamalarının gider kaydedilebilmesi için birtakım koşulların bir arada bulunması gerekir.[107]

- İkamet ve seyahat giderlerinin şirketin faaliyetleri ile ilgili olması
- Yapılan giderin işin önem ve genişliği ile orantılı olması gerekir.
- Seyahat süresinin, seyahat amacının gerektirdiği süreyi aşmaması gerekir.

5. Kiralama yoluyla edinilen veya işletmeye dâhil olan ve işte kullanılan taşıtların giderleri

Bu bent kapsamındaki giderler, genel olarak taşıtların tamir, bakım, yakıt, sigorta ve benzeri cari giderlerden oluşur.[108]

6. İşletme ile ilgili olmak şartıyla; bina, arazi, gider, istihlak, damga, belediye vergileri, harçlar ve kaydiyeler gibi ayni vergi, resim ve harçlar;

---

[106] Mehmet Maç, Son Değişikliklerle Kurumlar Vergisi, Denet Yayıncılık, İstanbul, 1995, s.14/153
[107] Kızılot, s. 995
[108] Cem Tekin, Emre Kartaloğlu, Kurumlar Vergisi Kanunu Yorum ve Açıklamaları, Maliye ve Hukuk Yayınları, Nisan 2007, s.382

Bu çeşit giderler kapsamına, işyeri binası için ödenen emlak vergisi, işyeri için ödenen çevre temizlik vergisi, işyerinde yapılacak bir tadilat dolayısıyla belediyeden alınan ruhsat için ödenen harç ödemeleri vb. diğer ödemeler girer[109]

7. Vergi Usul Kanunu hükümlerine göre ayrılan amortismanlar.

Amortisman ayırmak için, sabit kıymetin envantere alınmış olması ve işletmede bir yıldan fazla kullanılacak nitelikte olması gerekir. Ayrıca, amortisman ayrılacak sabit kıymet aşınmaya ve kıymetten düşmeye maruz bir varlık olması gerekir.[110] Amortismanların ayrılmasına ait hükümler VUK'un 313–321. maddelerinde tanımlanmıştır.

8. İşverenlerce, Sendikalar Kanunu hükümlerine göre sendikalara ödenen aidatlar;

Bu hükme göre gider yazılabilecek aidatın aylık tutarı, işçilere ödenen çıplak ücretin bir günlük toplamını aşamaz. Buradaki çıplak ücret brüt ücrettir ve prim, fazla mesai, ikramiye gibi eklentileri içermez.[111]

9. İşverenler tarafından ücretliler adına bireysel emeklilik sistemine ödenen katkı payları. (Gerek işverenler gerekse ücretliler tarafından bireysel emeklilik sistemine ödenen ve vergi matrahının tespitinde dikkate alınan katkı paylarının toplamı bu Kanunun 63 üncü maddesinin birinci fıkrasının (3) numaralı bendinde belirlenen oran ve haddi aşamaz.)

Bu maddeye ileriki bölümlerde detaylıca değineceğiz.

10. Fakirlere yardım amacıyla gıda bankacılığı faaliyetinde bulunan dernek ve vakıflara Maliye Bakanlığınca belirlenen usul ve esaslar çerçevesinde bağışlanan gıda, temizlik, giyecek ve yakacak maddelerinin maliyet bedeli.

[109] Osman Pehlivan, Vergi Hukuku, Derya Kitapevi, Trabzon, 2004, s.185
[110] Pehlivan, s.185
[111] Maç, s.14/196

1.11.1.2. Kurum Kazancından Kurumlar Vergisi Kanunu'na Göre İndirilecek Giderler

GVK'da ticari kazancın tespitinde indirilecek giderlerin yanı sıra bu giderlere ek olarak kurumlar vergisine tabi olan şirketlerin kendilerine özgü olan diğer giderleri KVK'nın 8. maddesinde indirilecek giderler başlığı altında sayılmıştır. Buna göre ticari kazanç gibi hesaplanan kurum kazancının tespitinde, mükellefler aşağıdaki giderleri de ayrıca hâsılattan indirebilirler denilip, bu giderler ilgili maddede sayılmıştır. Bu maddenin "e" bendinde ise sigorta ve reasürans şirketlerinin kendilerine özgü olan teknik karşılıklarının gider olarak dikkate alınacağını belirtip, bu karşılıkların detayları maddenin devamında açıklanmıştır.

Buna göre aşağıdaki giderler ayrıca kurumlar vergisi mükellefleri tarafından kurum kazancından indirilebilmektedir.

1. *Menkul kıymet ihraç giderleri,* Kurumların menkul kıymetlerini çıkarırken kâğıt ve basım, mahkeme, noter, tescil, komisyon vb. giderleri ticari kazançtan indirebilirler. Madde kapsamına giren giderler tek tek sayılmayarak, menkul kıymet ihracında ortaya çıkabilecek farklı giderlerin kanunen kabul edilmeyen gider olarak dikkate alınması engellenmiştir.[112]

2. *Kuruluş ve örgütlenme giderleri,* Kuruluş ve örgütlenme giderleri VUK 282. maddede *"kurumların kuruluşları veya yeni bir şube açması veyahut ta işlerin devamlı bir surette genişletilmesi için yapılan, karşılığında maddi bir kıymet iktisap olunmayan giderlerdir"* şeklinde tanımlanmıştır. Buna göre bu giderlerin gider yazılması veya aktifleştirilmesi ihtiyaridir.

3. *Genel kurul toplantıları için yapılan giderler ile birleşme, devir, bölünme, fesih ve tasfiye giderleri,* olağan veya olağanüstü genel kurul toplantıları sırasında yapılan posta, davetiye, salon kirası gibi giderler hâsılattan indirilebilir. Ancak bu çerçeveyi aşan, ortakların genel kurula katılması nedeniyle yaptıkları seyahat

[112] Tekin, Kartaloğlu, s.355

konaklama gibi giderler bu madde kapsamında değerlendirilemez.[113] Ayrıca birleşme, devir, bölünme fesih ve tasfiye gibi nedenlerle yapılan harcamalar hâsılattan indirilebilir.

4. *Sermayesi paylara bölünmüş komandit şirketlerde komandite ortağın kâr payı,* Bu şirketlerde komandite ortaklar şirketten aldıkları kar payının vergisini kendileri öderler. Bu sebeple vergi mükerrerliğine sebep olamamak için bunların şirket kazancındaki payları kurum kazancından düşülmelidir.[114]

5. *Katılım bankalarınca katılma hesabı karşılığında ödenen kâr payları*, Bu kar paylarının, bankaların müşterilerine verdikleri faizden bir farkı yoktur. Yani katılım bankalarının faizsiz olarak kredi temin etmeleri karşılığında yaptıkları kar payı ödemeleri, finansman gider niteliğinde olduğundan söz konusu giderler gider olarak dikkate alınabileceklerdir.[115]

6. *Sigorta ve reasürans şirketlerinde bilânço gününde hükmü devam eden sigorta sözleşmelerine ait olup, aşağıda belirtilen teknik karşılıklar,* Buna aşağıdaki bölümde detaylıca değineceğiz.

Sigorta ve reasürans şirketlerinin, kurumlar vergisi mükellefi olan diğer şirketlerden en önemli farkı, faaliyetleri sonucu kar ya da zararın tespitine yönelik indirilecek giderlerinden kaynaklanmaktadır.

Buna göre kurumlar vergisi matrahının belirlenmesinde önem arz eden, kurum kazancından indirilecek giderlerin yer aldığı KVK'nın 8. maddesindeki, sigorta teknik karşılıklarını detaylı olarak inceleyelim.

1.11.1.2.1. Sigorta Teknik Karşılıkları

Yukarıda belirttiğimiz gibi KVK'nın 8. maddesinin "e" bendi sadece sigorta ve reasürans şirketlerine özgü teknik karşılık giderlerini tanımlamıştır.

Buna göre KVK 8. maddenin "e" bendi aşağıdaki gibidir.

[113] Şenyüz, s.136
[114] Şenyüz, s.136
[115] Tekin, Kartaloğlu, s.359

"Sigorta ve reasürans şirketlerinde bilânço gününde hükmü devam eden sigorta sözleşmelerine ait olup, aşağıda belirtilen teknik karşılıklar;

*1) **Muallak hasar ve tazminat karşılıkları**; tahakkuk etmiş ve hesaben tespit edilmiş hasar ve tazminat bedelleri veya bu hesap yapılmamışsa hasar ve tazminatın ve bunlarla ilgili tüm masrafların tahmini değerleri ile gerçekleşmiş, ancak rapor edilmemiş hasar ve tazminat bedelleri ve bunlara ilişkin masraflardan, reasürör payı düşüldükten sonra kalan tutar ile saklama payına isabet eden muallak hasar karşılığı yeterlilik farklarından oluşur.*

*2) **Kazanılmamış prim karşılıkları**; yürürlükte bulunan sigorta sözleşmeleri için tahakkuk etmiş primlerden, komisyonlar düşüldükten sonra kalan tutarın gün esasına göre bilânço gününden sonraya sarkan kısmından, aynı esasa göre hesaplanan reasürör payının düşülmesinden sonra kalan tutardır. Ancak bu tutar, nakliyat emtia sigortalarında, yıllık primin komisyon düşüldükten sonraki tutarından şirketlerin kendi saklama paylarında kalanının % 25'ini geçemez. Kazanılmamış prim karşılığının gün esasına göre hesaplanması mümkün olmayan reasürans ve retrosesyon işlemlerinde 1/8 yöntemi uygulanabilir.*

*3) **Hayat sigortalarında matematik karşılıklar**, her sözleşme üzerinden ayrı ayrı hesaplanır. Karşılıkların, gelirleri vergiden istisna edilmiş olan menkul kıymetlere yatırılan kısmına ait faiz ve kâr payları, giderler arasında gösterilemez.*

*4) **Dengeleme karşılığı;** takip eden hesap dönemlerinde meydana gelebilecek tazminat oranlarındaki dalgalanmaları dengelemek ve katastrofik riskleri karşılamak üzere sadece deprem ve mühendislik sigorta branşlarında verilen deprem teminatı için hesaplanan dengeleme karşılıklarından oluşur.*

5) Bir bilânço döneminde ayrılan sigorta teknik karşılıkları, ertesi bilânço döneminde aynen kâra eklenir."

Görüldüğü üzere bu maddede sadece sigorta ve reasürans şirketlerinin kendilerine ait teknik karşılıklarından bahsedilmektedir.

Vergisel uygulamada indirilecek gider olarak bu teknik karşılıkları anlayabilmek için Kar-Zarar tablosunun teknik kısmını bir örnekle incelemekte fayda olacaktır.

Tablo 7: Sigorta Şirketi Örnek Teknik Kar Zararı

YTL	Hayat Dışı Branşı	Hayat Branşı
I - TEKNİK GELİRLER	**708.567**	**17.983.169**
A – Alınan Primler	328.191	9.048.148
B – Alınan Komisyonlar	74.705	35.687
C - Ödenen Tazminatta Reasürörler Payı	35.140	5.851
D - Devreden Teknik Karşılıklar	91.408	4.964.667
a – Kazanılmamış Primler Karşılığı	57.693	196.617
b - Muallak Hasarlar Karşılığı	33.716	13.057
c - Hayat Matematik Karşılıkları	-	3.337.543
d – Hayat Kar Payı Karşılığı	-	1.417.450
E – Ayrılan Teknik Karşılık Reasürörler Payı	178.911	29.888
a – Kazanılmamış Primler Karşılığı Reas. Payı	63.746	29.888
b - Muallak Hasarlar Karşılığı Reas. Payı	115.165	-
c - Hayat Matematik Karşılıkları Reas. Payı		
d – Hayat Kar Payı Karşılıkları Reas. Payı		
F - Diğer Gelirler	212	39.731
G – Hayat Fon Gelirleri		3.859.196
II - TEKNİK GİDERLER	**669.630**	**15.858.503**
A – Reasürörlere Devredilen Primler	190.286	89.218
B - Ödenen Komisyonlar	105.665	2.026.761
C - Ödenen Tazminatlar	61.369	1.956.359
D - Devreden Teknik Karşılıklar Reas. Payı	54.784	23.090
a - Kazanılmamış Primler Karşılığı Reas. Payı	27.913	17.225
b - Muallak Hasarlar Karşılığı Reas. Payı	26.871	5.865
c - Hayat Matematik Karşılıkları Reas. Payı	-	-
d – Hayat Kar Payı Karşılıkları Reas. Payı	-	-
E – Ayrılan Teknik Karşılıklar	257.032	11.669.027
a - Kazanılmamış Primler Karşılığı	109.944	140.448
b - Muallâk Hasarlar Karşılığı	147.088	30.571
c - Hayat Matematik Karşılıkları	-	8.873.703
d – Hayat Kar Payı Karşılığı	-	2.624.305
F - Diğer Giderler	496	94.048
III – TEKNİK KAR / ZARAR	**38.937**	**2.124.666**

Genel olarak alınan primler sigorta şirketlerinin asıl gelir kalemidir. Bu topladıkları primlere karşılık ödediği tazminatlar ve verdikleri komisyonlar da ana gider kalemlerini oluşturmaktadır. Bunlara karşılık reasürans tarafında sigorta şirketleri aldıkları primin bir kısmını reasürörlere devrederken, devrettikleri bu primler nedeniyle reasürörlerden komisyon alırlar.

Yukarıdaki tablodan da anlaşılacağı üzere teknik karşılıklar; cari dönemde ayrılan teknik karşılıklar ve reasürör payları ile önceki dönemden devreden teknik karşılıklar ve reasürör payları olarak dört bölümde yer almaktadır.

Kazanılmamış primler karşılığı, alınan primlerin muhasebenin dönemsellik ilkesi gereği kaydedilmesi gerekliğinden doğmuştur. Alınan primlerin tamamı ilgili tahakkuk ettiği ayda muhasebeleşir. Ancak bu primin tahakkukunun, poliçenin süresine yayılması gerekmektedir. İşte bu sebeple karşılığın hesaplandığı tarih itibariyle henüz hak edilmeyen kısım gider olarak karşılık ayrılmak suretiyle alınan primler rakamı ile netleştirilir. Aynı işlemlerin devredilen primler için yapılması suretiyle de Kazanılmamış Primler Karşılığı Reasürör Payı bulunur.

Muallâk Hasar karşılığı ise poliçenin yürürlükte olduğu zaman zarfında vuku bulmuş hasarlardan, henüz ödenmemiş olanlar için ayrılan karşılıklardır.

Matematik Karşılıklar ve Karpayı, sadece birikimli hayat sigortalarında, birikim priminden ilgili şarjmanlar düşüldükten sonra yatırıma yönlendirilen tutarlar ve bunun karşılığında elde edilen kar payları için ayrılan karşılıklardır.

Cari yılın hesaplanan teknik karşılıkları, bir sonraki yılın devreden teknik karşılığı olarak mali tablolara yansımaktadır. Zira teknik karşılıklar kümülatif olarak hesaplandığı için, önceki dönemlere ait verileri de kapsamaktadır. Dolayısıyla devreden karşılıklar mali tabloda, ayrılan karşılıkların tersi olarak işleyişe tabi olarak, cari dönem mali tablolarında sadece ilgili döneme ait gelir ve giderlerin hesaplanması sağlanmaktadır.

KVK 8. maddede bahsedilen bu karşılıklar, Sigorta ve Reasürans ile Emeklilik Şirketlerinin Teknik Karşılıklarına ve Bu Karşılıkların Yatırılacağı Varlıklara İlişkin Yönetmelikte[116] detaylı olarak açıklanmıştır. Bu yönetmeliğin amacı sigorta ve reasürans şirketlerinin mevcut ve muhtemel yükümlülüklerini karşılayacak miktarda teknik karşılık ayırmalarını sağlamak ve bu karşılıkların yatırılacağı varlıklara ilişkin usul ve esasları düzenlemektir. Yönetmelik 01.01.2008 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

[116] Resmi Gazete: 07.08.2007 tarih, 26606 sayılı

Vergisel açıdan, şirketlerin mali tablolarındaki giderlerin büyük kısmını oluşturan teknik karşılıkları detaylıca ve örnekler ile açıklamak faydalı olacaktır.

1.11.1.2.1.1. Muallâk Hasar ve Tazminat Karşılıkları

Muallâk hasar ve tazminat karşılıkları yukarıda bahsi geçen yönetmeliğin 7. maddesinde Muallâk Tazminat Karşılıkları başlığı altında detaylandırılmıştır.

Burada başlıktan da anlaşılacağı üzere Muallâk Hasar ve Muallâk Tazminat gibi 2 farklı kavramdan bahsedilmekte olmasına karşılık, aslen bu 2 kavram da aynı karşılığı temsil etmektedir. "Hasar" kavramı mal sigortalarında, "Tazminat" kavramı ise can sigortalarında, sigortacının, poliçeleri karşılığında sigortalıya tazmin etmeyi taahhüt ettiği zararları ifade etmektedir. Bu sebepledir ki yakın zamanda yayınlanan teknik karşılıklara ilişkin yönetmelikte bu kavram Muallâk Tazminat Karşılığı olarak geçmektedir.

Muallâk tazminat karşılığı, yönetmelikte şöyle tarif edilmektedir;

"Şirketler, tahakkuk etmiş ve hesaben tespit edilmiş ancak daha önceki hesap dönemlerinde veya cari hesap döneminde fiilen ödenmemiş tazminat bedelleri veya bu bedel hesaplanamamış ise tahmini bedelleri ile gerçekleşmiş ancak rapor edilmemiş tazminat bedelleri için muallâk tazminat karşılığı ayırmak zorundadır."

Buna göre muallâk tazminat karşılığı özetle ilgili karşılık tarihi itibariyle henüz fiilen ödenmemiş tazminat bedellerinden oluşmaktadır. Tazminatın henüz ödenmemesinin değişik nedenleri olabilir.

- Sigorta sözleşmesine göre tazminat ödemesinin vadesi gelmemiş olabilir veya vadesi geçmesine rağmen sigorta şirketince değişik sebeplerden dolayı ödenmemiş olabilir.
- Tazminat bedeli henüz sigortacıya bildirilmemiş olabilir.
- Tazminat bedelinin ödenip ödenmemesi, yargı aşamasında olabilir.
- Tazminat bedeli henüz fiilen hesaplanamaz durumda olabilir.

Tüm bu nedenlerle sigorta ve reasürans şirketleri henüz ödenmemiş, ancak ödenme ihtimali yüksek tazminatlar için karşılık ayırmak zorunludur. Ayrıca yine yönetmelikte karşılığın hesaplanmasına yönelik detaylarda verilmiştir. Buna göre;

Muallâk tazminat karşılığına ilişkin hesaplamalarda rücu[117], sovtaj[118] ve benzeri gelir kalemleri tenzil edilmiş olarak dikkate alınmalıdır. Yani muallâk hasar tutarından bu yapılan gelirler düşülmelidir.

Genellikle muallâk tazminat karşılıklarının büyük bölümü tahakkuk etmiş ve hesaben tespit edilmiş hasar ve tazminat bedelleri veya tahmini değerlerinden oluşur. Nitekim karşılık hesaplanan tarihten önce tazminat bildirimleri sigorta şirketine yapılmış ancak tazminat ödemesi henüz gerçekleşmemiş tüm tazminatlar bu kategoriye girmektedir.

Muallâk tazminat karşılığının hesaplamasına, sektörde daha çok IBNR (Incured But Not Reported) olarak isimlendirilen, gerçekleşmiş ancak rapor edilmemiş tazminat bedelleri için, geçmiş yıllardaki verilere göre tahmini olarak hesaplanan bedel de dâhil edilir. IBNR, geçmiş yıllarda, muallâk tazminat karşılığı hesaplama tarihlerinden önce meydana gelmiş ancak bu tarihler sonrasında rapor edilmiş tazminatların, konusu yıllara ilişkin prim üretimlerine bölünmesi suretiyle bulunan ağırlıklı ortalamanın, cari dönemde üretilen prim ile çarpılması suretiyle bulunur. Bulunan bu değer tanımında anlaşılacağı üzere geçmiş yıl verilerine dayanılarak tahmini bir şekilde bulunur.

IBNR yani, gerçekleşmiş ancak rapor edilmemiş hasar ve tazminat bedelleri, adından da anlaşılacağı gibi sigorta şirketine henüz bildirilmediklerinden, sigorta şirketleri bu karşılığın ne kadar olacağını hesaplama tarihi itibariyle bilemezler. Bu yüzdendir ki bu hesaplama, şirketlerin geçmiş yıllardaki tecrübelerine dayanarak tahmini olarak hesaplanmaktadır.

---

[117] Rücu geliri; sigortacının, sigorta bedelini ödedikten sonra, hukuken, sigorta ettiren kimse yerine geçerek, sigorta ettiren kimsenin zararından dolayı üçüncü şahıslara karşı dava hakkı varsa bu hak sonucunda üçüncü şahıslardan zarar bedelinin tazmin edilmesi sonucu elde edilen gelirdir.

[118] Sovtaj geliri; mal sigortalarında, sigortalının zarara uğrayan malları karşılığında sigortalıya yapılan tazminat ödemesi sonucunda, zarara uğrayan malların sigortacı tarafından satılması sonucu elde edilen gelirdir.

IBNR hesaplamasına ek olarak şirketler, son beş yıl itibari ile ayırdığı muallâk tazminat karşılığının, bu karşılıkların konusu olan dosyalara ilişkin olarak tüm gider payları da dâhil olmak üzere, fiilen ödenmiş olan tazminat bedellerinin toplamına oranı olan muallâk tazminat karşılığı yeterlilik oranını hesaplayarak müsteşarlığa gönderirler. Hesaplanan muallâk tazminat karşılığı yeterlilik oranının, cari hesap yılı hariç olmak üzere, son beş yıllık aritmetik ortalamasının % 95'in altında olması halinde, bu oran ile % 95 oranı arasındaki fark, cari yıl muallâk tazminat karşılığı ile çarpılarak yeterlilik oranı fark tutarı bulunur. Yeterlilik oranı fark tutarı her bir branş için ayrı ayrı ilave edilerek cari yılda ayrılacak nihai muallâk tazminat karşılığı hesaplanır.

Saklama payına isabet eden yani ilgili tazminatlardan reasürör payı düşüldükten sonra kalan kısma ait muallâk hasar karşılığı yeterlilik farkı ise muallâk hasar karşılığı yeterliği tablosuna göre bulunur. Bu tablo genel olarak şirketlerin geçmiş yıllarda ayırdıkları karşılıkları ne derecede gerçekçi olarak ayırdıklarını kontrol ederek, %95 altında bir gerçeklikte ayrılmış karşılığı, en az %95 orana tamamlar. İşte bu oranı %95'e tamamlayan farka muallâk hasar karşılığı yeterlilik farkı denir. Buradaki amaç da şirketlerin tahmini olarak ayırdıkları karşılıkları en doğru şekilde ayırmasıdır.

Yukarıda yaptığımız açıklamalardan sonra KVK'nın 8. maddesindeki muallâk hasar ve tazminatlar karşılığının tanımını şöyle detaylandırabiliriz.

Muallâk hasar ve tazminat karşılıkları;

1. Tahakkuk etmiş ve hesaben tespit edilmiş hasar ve tazminat bedelleri veya bu hesap yapılmamışsa hasar ve tazminatın ve bunlarla ilgili tüm masrafların tahmini değerleri

2. ile gerçekleşmiş, ancak rapor edilmemiş hasar ve tazminat bedelleri ve bunlara ilişkin masraflardan,

3. reasürör payı düşüldükten sonra kalan tutar

4. ile saklama payına isabet eden muallâk hasar karşılığı yeterlilik farklarından oluşur.

Tüm bu açıklamalardan sonra yönetmelikte muallâk hasar karşılığı için anlatılan tüm hesaplamaların, KVK'da tamamen gider olarak kabul edildiğini görmekteyiz. Bu noktada yönetmelik ve kanun maddesi birbirleriyle tamamen örtüşmektedir diyebiliriz.

1.11.1.2.1.2. Kazanılmamış Primler Karşılıkları

Yine aynı teknik karşılıklar yönetmeliğinin 5. maddesine göre;

"Şirketler, matematik karşılık ayrılan sigorta sözleşmeleri hariç, diğer sözleşmeler için kazanılmamış primler karşılığı ayırmak zorundadır. Yıllık yenilenen sigorta teminatı içeren bir yıldan uzun süreli sigorta sözleşmelerinin yıllık sigorta teminatına karşılık gelen primleri için de kazanılmamış primler karşılığı ayrılır.

Buna göre kazanılmamış primler karşılığı, yürürlükte bulunan sigorta sözleşmeleri için tahakkuk etmiş primlerin herhangi bir komisyon veya diğer bir indirim yapılmaksızın brüt olarak gün esasına göre ertesi hesap dönemi veya hesap dönemlerine sarkan kısmından oluşur. Yürürlükte bulunan yıllık hayat sigortaları ile süresi bir yılı aşan birikim priminin de alındığı hayat sigortalarında ise yazılan brüt primlerden varsa birikime ayrılan kısım düşüldükten sonra kalan tutarın takip eden dönem veya dönemlere sarkan kısmından oluşur.

Gün veya 1/24 esasına göre hesaplama yapılması mümkün olmayan reasürans ve retrosesyon işlemlerinde, kazanılmamış primler karşılığı 1/8 esasına göre ayrılabilir.

Ayrıca belirli bir bitiş tarihi olmayan emtia nakliyat sigortası sözleşmelerinde, istatistikî verilere göre tahmini bitiş tarihlerinin tespit edilmesi ve buna göre kazanılmamış primler karşılığı ayrılması gerekmektedir. Bu hesabın yapılamaması durumunda, son üç ayda tahakkuk etmiş primlerden sonra kalan tutarın % 50'si kazanılmamış primler karşılığı olarak ayrılır.

Kazanılmamış primler karşılığı reasürör payı tutarının hesabında yürürlükte bulunan reasürans anlaşmalarının şartları dikkate alınır.

Aracılara ödenen komisyonlar, reasüröre devredilen primler nedeniyle alınan komisyonlar, üretim gider payları ile bölüşmesiz reasürans anlaşmaları için ödenen tutarların gelecek dönem veya dönemlere isabet eden kısmı ertelenmiş gelirler ve ertelenmiş giderler hesapları ile diğer ilgili hesaplar altında muhasebeleştirilir."

Görüldüğü üzere yönetmelikte KPK'nın hesabında ödenen komisyonların indirilmesine izin verilmemekte, ödenen komisyon ve alınan komisyonların KPK'dan bağımsız olarak sonraki yıllara sarkan kısımlarının ertelenmiş gelir veya gider olarak kaydedilmesi istenmiştir.

Yönetmelikte yapılan bu açıklamalara karşılık, KVK'nın ilgili maddesinde farklı şekilde tanımlamıştır. Buna göre **Kazanılmamış prim karşılıkları**;

Yürürlükte bulunan sigorta sözleşmeleri için tahakkuk etmiş primlerden, komisyonlar düşüldükten sonra kalan tutarın gün esasına göre bilânço gününden sonraya sarkan kısmından, aynı esasa göre hesaplanan reasürör payının düşülmesinden sonra kalan tutardır. Ancak bu tutar, nakliyat emtia sigortalarında, yıllık primin komisyon düşüldükten sonraki tutarından şirketlerin kendi saklama paylarında kalanının % 25'ini geçemez. Kazanılmamış prim karşılığının gün esasına göre hesaplanması mümkün olmayan reasürans ve retrosesyon işlemlerinde 1/8 yöntemi uygulanabilir.

Yönetmelik ve KVK'daki kazanılmamış primler karşılığı tanımlarında ödenen komisyonların alınan primlerden düşülmesi hususunda farklılık vardır. KVK'da gelecek yılları da kapsayacak şekilde düzenlenmiş sigorta poliçelerine ait primlerin ve komisyonların sadece içinde bulunulan yıla ilişkin bulunmaması sebebiyle izleyen yıla ilişkin prim ve ödenen komisyon tutarlarının karşılık ayrılarak, geçici pasif hesaplara aktarılmak suretiyle kurumlar vergisi matrahından gider olarak indirilmesine olanak sağlanmıştır.

Ancak yönetmelikte KPK hesaplamasında sadece alınan primler hesaplamaya konu olmaktadır. Bu durumda 2 farklı hesaplama sebebiyle sigorta ve reasürans şirketlerinin sigortacılık mevzuatı doğrultusunda hesapladıkları KPK ile KVK'ya göre hesapladıkları KPK arasında fark oluşmakta, bu iki hesaplama arasındaki fark ise

kurumlar vergisi matrahını hesaplarken matraha ilave edilecek veya matrahtan indirilecek bir gider niteliği kazanmaktadır.

Ancak diğer taraftan yönetmelikte ödenen ve alınan komisyonların direkt olarak gider veya gelir yazılmaları yerine, bu komisyonların sadece ilgili döneme isabet eden kısımlarının gider veya gelir olarak yazılması, diğer kısımlarının ise ertelenmiş komisyon geliri veya gideri olarak takip edilmesi gerekliliği belirtilmiştir. Yani bu yeni yönetmelik ile komisyon gelir ve giderleri de dönemsellik ilkesine göre muhasebeleştirilmeye başlanmıştır.

Maliye Bakanlığı da KPK da oluşan bu hesaplama farklılığının vergi matrahına olan etkisini ortadan kaldırmak için, yönetmelikte anlatılan ertelenmiş komisyon geliri ve gideri muhasebeleştirme yöntemini vergi hesaplamasında kabul etmeyerek, buradan doğacak matrah farkı ile KPK hesaplamasından doğacak matrah farkını birbiriyle mahsup etme yoluna gitmiştir. Bu açıklama 1. Seri No'lu Kurumlar Vergisi Genel Tebliğinin 8. maddesinde "*sigorta şirketlerinin ödenen komisyon giderlerinin tahakkuk ettiği dönemde gider olarak dikkate alınacağını"* belirtmiştir.

Durum böyle olunca KPK hesaplamasından oluşacak vergi matrah farkı ve komisyonların tahakkuk ettiğinde gider yazılabilmesi nedeniyle oluşacak matrah farkı birbirini netleştirmektedir.

Bunu bir örnek yardımıyla açıklama çalışalım.

A sigorta şirketi tarafından 01.06.2007 tarihinde 1.000 YTL tutarında bir yıl süreli sağlık sigortası satılmıştır. Sigorta şirketi bu poliçenin satılmasında aracılık eden Y acentesine %15 oranında komisyon ödemiştir. Sigorta şirketinin Z reasürans şirketiyle yıl başında yapmış olduğu anlaşma çerçevesinde, tüm topladığı primlerin, %20 sini reasüröre devretmesi karşılığında, reasürans şirketi de bu poliçelerden kaynaklanacak tazminatların %70'ine katılmayı taahhüt etmiştir. Ayrıca reasürans şirketi devraldığı primler için sigorta şirketine primin % 10'u oranında komisyon verecektir.

Buna göre 31.12.2007 tarihli mali tablolarda ayrılacak kazanılmamış primler karşılığı hesaplaması şöyle yapılacaktır.

Tablo 8: Sigorta Şirketi Örnek Kazanılmamış Primler Karşılığı Hesaplaması

Tahakkuk Eden Prim	1.000	
Alınan Komisyon	17	(170*%10)
Ödenen Komisyon	-150	
Reasüröre Devredilen Prim	-170	(1.000-150)*%20

Poliçe Başlangıç Tarihi	01.06.2007
Poliçe Bitiş Tarihi	31.05.2008
Hesaplama Tarihi	31.12.2007

Toplam Poliçe Gün Sayısı	365
Hak Edilen Gün Sayısı	213
Hak Edilmeyen Gün Sayısı	152

KVK 'ya Göre Vergi Öncesi Kar		
Alınan Primler	1.000	
Alınan Komisyon	17	
Ödenen Komisyon	-150	
Reasüröre Devredilen Prim	-170	
Kazanılmamış Primler Karşılığı	-354	(1.000-150)/365*152
Kazanılmamış Primler Karşılığı Reas. Payı	64	(170-17)/365*152
Net Kazanılmamış Primler Karşılığı	**-290**	
Net Cari Yıl Karı	**407,0**	

Yeni Yönetmeliğe Göre Vergi Öncesi Kar		
Alınan Primler	1.000	
Alınan Komisyon	10	(17)/365*213
Ödenen Komisyon	-88	(150)/365*213
Reasüröre Devredilen Prim	-170	
Kazanılmamış Primler Karşılığı	-416	(1.000)/365*152
Kazanılmamış Primler Karşılığı Reas. Payı	71	(170)/365*152
Net Kazanılmamış Primler Karşılığı	**-345**	
Net Cari Yıl Karı	**407**	

Bu hesaplamaya göre vergi hesabında dikkate alınabilecek Net Kazanılmamış Primler Karşılığı tutarı 290 YTL olacaktır. Yönetmeliğe göre hesaplanan Net KPK ise 345 YTL olmaktadır. Ancak KVK'ya göre vergiye konu olacak ödenen net komisyonlar 133 YTL (150-17) iken yönetmeliğe göre hesaplanan net komisyonlar 78 YTL (88-10) olmaktadır.

Aşağıda, yönetmeliğe göre hesaplanan ticari kardan mali kara ulaşırken matraha yapılan indirim ve ilavelere baktığımızda KPK hesaplama farkı ve komisyonlar hesaplama farklarının birbirini netleştirdiği görülmektedir.

Ticari Kar	**407**
Fazla Hesaplanan KPK Gideri	55
Eksik Hesaplanan Ödenen Komisyon Gideri	-62
Eksik Hesaplanan Alınan Komisyon Geliri	7
Mali kar	**407**

Yapılan hesaplamalarda görüldüğü üzere her ne kadar KPK hesaplamasında kurumlar vergisi ve yönetmelik arasında farklar varsa da bu farkın vergiye etkisi ödenen komisyonlar hesaplamasındaki fark ile netleşmektedir. Bu sebeple KPK hesaplaması farkının ödenecek kurumlar vergisine bir etkisi olmadığını söyleyebiliriz.

Ayrıca KPK ile ilgili diğer bir konu bu karşılıkların niteliği ile ilgilidir. Yukarıda da belirttiğimiz gibi KPK bilanço döneminde sona ermemiş ve gelecek yıla sarkan sigorta teminatları için hesaplanan bir karşılık türüdür. Bu açıdan baktığımızda KPK'yı dönemsellik ilkesi ile ilişkilendirerek VUK'un 287. maddesinde yer alan pasif geçici hesap kıymetleri çerçevesinde değerlendirebiliriz.[119]

Pasif geçici hesap kıymetlerinin içeriğine baktığımızda ise bu hesaplarda, bilançoda yer alan pasif kalemlerinden ödeme veya tahakkukun yapıldığı dönemden sonraki hesap dönemlerini ilgilendiren unsurların yer aldığını görebiliriz. Zira VUK madde 287'de "gelecek hesap dönemlerine ait olarak peşin tahsil olunan hasılar ile cari hesap dönemine ait olup henüz ödenmemiş olan giderler" pasif geçici hesap kıymeti olarak belirlenmiştir.[120] Bu anlamda KPK'nın Kurumlar Vergisi Kanunu kapsamında değil, VUK 287. maddesinde özel olarak düzenlenmesi daha doğru olabilir.[121]

1.11.1.2.1.3. Hayat Sigortalarında Matematik Karşılıklar

[119] Gülşen Gedik, Sigorta Teknik Karşılıklarının Türk Vergi Mevzuatı Karşısındaki Durumu, M.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Maliye Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2003, s.118
[120] Erkan Aydın, Türk Vergi Sisteminde İktisadi İşletmelere Dahil Kıymetleri Değerleme, Seçkin Yayıncılık, 1.Baskı, Ankara, Kasım 2002, s.163-164
[121] Gedik, s.123

Teknik Karşılıklar Yönetmeliği'nin 8. maddesinde matematik karşılıklar, *"yürürlükte bulunan her bir sözleşme için tarifedeki teknik esaslara göre ayrı ayrı hesaplanan aktüeryal matematik karşılıklar ile taahhüt edilmişse bu karşılıkların yatırıma yönlendirilmesi sonucu elde edilen gelirlerden sigortalılara ayrılan kar payı karşılıkları toplamından oluşur"* denilmektedir. Buradaki aktüeryal matematik karşılık ve karpayı karşılıklarını açıklamakta fayda vardır.

Aktüeryal matematik karşılıklar, Hayat Sigortaları Yönetmeliği'nde[122] de tanımlandığı gibi, *"şirketlerin üstlendiği riziko için alınan primler ile sigorta ettirenler ve lehdarlara olan yükümlülüklerin peşin değerleri arasındaki farktır. Aktüeryal matematik karşılıklar, bir yıldan uzun süreli hayat sigortaları için tarifelerin onaylı teknik esaslarında belirtilen formül ve esaslara göre ayrılır."*

Yine teknik karşılıklar yönetmeliğinde tanımlanan kâr payı karşılıkları ise, şirketlerin kâr payı vermeyi taahhüt ettiği sözleşmeler için, ayrılan karşılıkların yatırıldıkları varlıkların gelirlerinden, onaylı kâr payı teknik esaslarında belirtilen kâr payı dağıtım sistemine göre hesaplanan teknik faiz geliri ile sınırlı olmak kaydıyla, garanti edilen kısmın da dâhil olduğu miktar ile önceki yıllara ait birikmiş kâr payı karşılıklarından oluşur.

Kısaca matematik karşılıklar sigortalının alacağını temsil eder ve diğer teknik karşılıklarda olduğu gibi müsteşarlığın yönetmeliklerle belirlediği menkul ve gayrimenkul kıymetlere yatırılmak mecburiyetindedir. Sözü geçen menkul kıymetler ve gayrimenkuller müsteşarlık lehine bloke edilir. Müsteşarlığın onayı olmadıkça sigorta şirketleri bu kıymetler ile ilgili, vadelerinde yenilenmeleri dışında, herhangi bir tasarrufta bulunamazlar.[123]

KVK'nın 8. maddesine göre ise; "*hayat sigortalarında matematik karşılıklar, her sözleşme üzerinden ayrı ayrı hesaplanır. Karşılıkların, gelirleri vergiden istisna edilmiş olan menkul kıymetlere yatırılan kısmına ait faiz ve kâr payları, giderler arasında gösterilemez."*

---

[122] Resmi Gazete: 18.07.2007 tarih, 26586 sayılı

[123] Osman Bıyıkoğlu, **Hayat Sigortalarında Riyazî İhtiyatların Yatırımından Elde Edilen Gelirler ve Bir Danıştay Kararı**, Vergi Dünyası Dergisi, Sayı 197, Ocak 1998, s.9

Bu madde Kurumlar Vergisi Genel Gerekçesi'nde şöyle açıklanmıştır. "Sigortacılıkta matematik karşılıklar, sigortalılardan alınan primler üzerinden hesaplanan karşılıklar ile bu şekilde ayrılan karşılıklara yürütülen faizler olmak üzere iki kısımdan meydana gelir. Başka bir ifade ile bu karşılıklar, kendine ait giderleri olan bir fondur. Matematik karşılıklar, her sigorta sözleşmesi üzerinden ayrı ayrı olmak üzere, sigorta aktüerya hesaplarına göre ve belirli istatistikî veriler dikkate alınarak hesaplanır. Bunlar sigorta teknik karşılıkları içinde özel bir yer tutar. Muallâk hasar karşılıkları ve kazanılmamış prim karşılıkları hesap dönemleri arasındaki bir düzenlemeyi ifade ettiği halde, matematik karşılıklar, sigortacılığın gereği olarak ortaya çıkan bir durumu ilgilendirir. Süreklilik ve faaliyetin bünyesine bağlı olma özelliği vardır ve bu yanı ile matematik karşılıklardan oluşan fon, sigorta şirketlerinde bir şekilde işletilip değerlendirilir. Bu şekilde sağlanan gelirler de normal olarak sigorta şirketlerinin vergilendirilecek kazancına dâhil olursa da matematik karşılıklar genellikle faizi vergiye tabi olmayan devlet tahviline ya da hazine bonosuna yatırılır. Kendine ait giderleri olan bu karşılıkların yukarıdaki alanlara yatırılmak suretiyle vergiye tabi olmayan kazanç elde edilmesi şeklinde değerlendirilmesi, matematik karşılıkların kendine ait faiz şeklindeki giderlerinin de vergi matrahı ile ilişkilendirilmemesini gerektirmektedir. Bu durum, madde metninde "Matematik karşılıkların, gelirleri vergiden istisna edilmiş olan menkul kıymetlere yatırılan kısmına ait faiz ve kâr payları, giderler arasında gösterilemez" hükmüyle sağlanmaktadır."[124]

Görüldüğü üzere diğer teknik karşılıklarda olduğu gibi matematik karşılıkların hesaplama şekli KVK'da tanımlanmamıştır. Zira matematik karşılık hesaplaması her poliçe üzerinden poliçenin teknik özelliklerine göre aktüerler tarafından hesaplanabilecek, sigortacılığa özgü özel bir karşılıktır.

Sektörde matematik karşılıkların yatırıldığı varlıkların stopaja tabi olup olmaması, stopaja tabi ise bu stopajın sigorta şirketlerinin yıllık beyannameleri ile beyan edilen kurumlar vergisine mahsup edilip edilemeyeceği konusunda sürekli farklı görüşler oluşmuştur.

[124] Kurumlar Vergisi Genel Gerekçesi, Madde 8

İlk görüşe[125] göre yatırımlardan elde edilen gelirler sigortalıya aittir ve sigorta şirketi tarafından sigortalı adına yapılan yatırımlardan elde edilen gelirler her ne kadar sigortalıya ait olsa bile, sigortalının bu gelire sigorta süresi sonuna kadar tasarruf hakkı bulunmamaktadır. Kendilerine nakden veya hesaben bir ödeme yoktur. Dolayısıyla GVK'nın 94. maddesi uyarınca söz konusu gelirler üzerinde stopaj yapılamaz. Bu görüşü destekleyenler Danıştay 4. Dairesi'nin 21 Ocak 1998 tarih ve E.No:1997-5184 ve 1998-191 sayılı kararındaki "...sigortalılara ait olan ve adlarına açılan hesaplarda takip edilip bu şekilde muhasebeleştirilen riyazî ihtiyatların hazine bonosu ve devlet tahvili alınarak değerlendirilmesi sonucu doğan faiz geliri de sigortalıya ait olduğundan..." ifadesini dikkate almaktadırlar. [126]

Diğer bir görüş[127] ise yatırımlardan elde edilen gelirin sigorta şirketinin gelirlerine dâhil olduğu görüşüdür. Buna göre gerek hayat sigorta şirketlerinin tahsil ettikleri primlerin gerekse ayrılan matematik karşılıkların değerlendirilmesinden elde edilen gelirlerin sigorta şirketinin hâsılatına, dolayısıyla kurum kazancına dâhil olduğuna şüphe yoktur. Kurumların gelirleri üzerinden ödedikleri stopajların kurumlar vergisine mahsubu mümkündür. Bu görüşü destekleyenler ise Danıştay'ın 7 Aralık 2000 tarih ve E.No:1999-5438 ve 2000-5437 sayılı kararındaki "riyazî ihtiyatların yatırıma yönlendirilmesinde elde edilen gelirlerin sigortalıya ait olduğu dolayısıyla stopaja tabi tutulmaması yönündeki vergi mahkemesi kararını bozarak bu gelirlerin stopaja tabi olduğu yönündeki kararını dikkate almaktadırlar.[128] Yine bu görüşe göre Maliye Bakanlığının 24 Mart 1998 tarih ve 11224 sayılı bir özelgesinde verdiği görüşte yapılan stopajların tamamen mahsup edilebileceği belirtilmiştir. Buna göre matematik karşılıkların yatırıldığı varlıklar üzerinden elde edilen gelirler üzerinden yapılan gelir vergisi tevkifatının KVK'nın 44. maddesi gereği kurumlar vergisinden mahsup edilmesi gerekmektedir.

Nitekim bu 2. görüş 2006 yılında yeniden hazırlanan KVK'da benimsenmiştir. Buna göre sigorta ve reasürans şirketlerinde, hayat sigorta branşında teminat sağlayan

[125] İstanbul YMM Odası, Hayat Sigorta Şirketlerinin Yatırımlarından Elde Edilen Gelirler Üzerinden Ödenen Stopajların Mahsubu, Mali Mevzuat Platformu, Sayı 41, Haziran 2001, s.34
[126] İstanbul YMM Odası, a.g.e.s.34
[127] İstanbul YMM Odası, a.g.e.s.35
[128] İstanbul YMM Odası, a.g.e.,s.37

şirketlerin, hayat matematik karşılıklarının yatırıma yönlendirilmesinden elde edilen kazanç ve iratlar üzerinden yapılan vergi kesintileri KVK'nın 34. maddesi uyarınca söz konusu sigorta şirketlerinin beyannameleri üzerinden hesaplanan kurumlar vergisinden mahsup edilebilecektir.[129]

1.11.1.2.1.4. Dengeleme Karşılığı

Deprem hasar karşılıklarının tanımlandığı KVK'nın 8. maddesinin 1. fıkrasının "e" bendinin 4 numaralı alt bendi 5766 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanunda Ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanunun[130] 20. maddesiyle 2008 yılı kazançlarına uygulanmak üzere kaldırılmış ve yerini Dengeleme Karşılığı almıştır.

Buna göre dengeleme karşılığı ilgili bentte şöyle tanımlanmıştır;

"Dengeleme karşılığı; takip eden hesap dönemlerinde meydana gelebilecek tazminat oranlarındaki dalgalanmaları dengelemek ve katastrofik riskleri karşılamak üzere sadece deprem ve mühendislik sigorta branşlarında verilen deprem teminatı için hesaplanan dengeleme karşılıklarından oluşur."

Sigorta ve Reasürans ile Emeklilik Şirketlerinin Teknik Karşılıklarına ve Bu Karşılıkların Yatırılacağı Varlıklara İlişkin Yönetmeliğin 9. maddesinde ise dengeleme karşılığı şöyle tanımlanmıştır.

"Takip eden hesap dönemlerinde meydana gelebilecek tazminat oranlarındaki dalgalanmaları dengelemek ve katastrofik riskleri karşılamak üzere kredi ve deprem teminatları için ayrılan karşılıktır. Bu karşılık her bir yıla tekabül eden deprem ve kredi net primlerinin %12'si oranında hesaplanır. Net primin hesaplanmasında, bölüşmesiz reasürans anlaşmaları için ödenen tutarlar devredilen prim olarak telakki edilir. Karşılık ayrılmasına son beş finansal yılda yazılan net primlerin en yüksek tutarının % 150'sine ulaşılıncaya kadar devam edilir. Hasarın meydana gelmesi durumunda, reasüröre isabet eden miktarlar ile sözleşmede belirtilen muafiyet limitinin altında

[129] 1 Seri No'lu Kurumlar Vergisi Genel Tebliği, Resmi Gazete: 03.04.2007 tarih, 26482 sayılı
[130] Resmi Gazete: 06.06.2008 tarih, 26898 mükerrer sayılı

kalan miktarlar dengeleme karşılıklarından indirilemez. Verilen teminat nedeniyle ödenen tazminatlar varsa birinci yıl ayrılan karşılıklardan başlamak üzere ilk giren ilk çıkar yöntemine göre dengeleme karşılıklarından düşülür."

Dengeleme karşılığı henüz çok yakın bir zamanda KVK'ya eklenmiş olmasına karşın burada yer alan tanımı ile yönetmelikte yer alan tanım arasında farklılık oluşmuştur. Nitekim KVK'da dengeleme karşılığının sadece deprem ve mühendislik sigorta branşlarında verilen deprem teminatı için geçerli olduğu belirtilmesine karşın, yönetmelikte kredi ve deprem teminatları için ayrılan bir karşılık olduğundan bahsedilmiştir. Yani yönetmeliğe göre kredi branşında ve deprem ve mühendislik sigorta branşları dışındaki sigorta branşlarında verilen deprem teminatı için ayrılması gerekli olan dengeleme karşılıkları, KVK açısından indirilecek gider olarak kabul edilmeyecektir.

1.11.1.2.1.5. Devam Eden Riskler Karşılığı

Teknik karşılıklara ilişkin yukarıda bahsi geçen yönetmeliğin 6. maddesinde, devam eden riskler karşılığı da aşağıdaki gibi tanımlanmıştır.

"Sigorta sözleşmesinin süresi boyunca üstlenilen risk düzeyi ile kazanılan primlerin zamana bağlı dağılımının uyumlu olmadığı kabul edilen sigorta branşlarında, ayrıca kazanılmamış primler karşılığının şirketin taşıdığı risk ve beklenen masraf düzeyine göre yetersiz kalması halinde ayrılır. Şirketler devam eden riskler karşılığı ayırırken, yürürlükte bulunan sigorta sözleşmeleri dolayısıyla ortaya çıkabilecek tazminatların ilgili sözleşmeler için ayrılmış kazanılmamış primler karşılığından fazla olma ihtimaline karşı, her hesap dönemi itibarıyla, son 12 ayı kapsayacak şekilde yeterlilik testi yapmak zorundadır.

Bu test yapılırken, kazanılmamış primler karşılığının beklenen hasar prim oranı ile çarpılması gerekmektedir. Beklenen hasar prim oranı, gerçekleşmiş hasarların (muallâk tazminatlar + ödenen tazminatlar - devreden muallâk tazminatlar) kazanılmış prime (yazılan primler + devreden kazanılmamış primler karşılığı - kazanılmamış primler karşılığı) bölünmesi suretiyle bulunur. Müsteşarlıkça belirlenecek branşlar için beklenen hasar prim oranının % 95'in üzerinde olması halinde, % 95'i aşan oranın net

kazanılmamış primler karşılığı ile çarpılması sonucunda bulunan tutar o branşın devam eden riskler karşılığı olarak hesaplanır. Şirketler kendi tarifelerini hazırlama ve güncelleme aşamasında devam eden riskler karşılığı tutarını dikkate almak zorundadır."

Gün esası üzerinden prim reeskontu şeklinde hesaplanan kazanılmamış primler karşılığı, gelirin dönemsel olarak ifadesini sağlar. Ancak oluşan hasarlar yıl içinde günlere ve hatta aylara eşit olarak dağılmaması, ayrıca yapılan risk değerlemesi sonucunda sigortanın riske göre eksik fiyatlama yapıldığının tespiti halinde veya daha sonra riskin arttığının tespit edilmesi halinde ve poliçe süresi bitmiş olmasına rağmen şirket üstünde hala risk var ise, kazanılmamış primler karşılığı, şirketin taşıdığı risk düzeyine göre yetersiz kalmakta veya alınan prim tutarı tamamen kazanılmış hale gelmesine rağmen şirket üzerindeki riskin devam etmekte olduğu görülür. Bu durumlarda ihtiyatlı bir yaklaşımla şirket aktüerince yapılacak risk değerlendirmesi sonucunda tespit edilecek tutarlar için ayrılan bir karşılıktır.[131]

Dolayısıyla teknik açıdan ayrılması zorunlu olan bu karşılığında KVK'da indirilecek giderler arasında bulunması bir gerekliliktir.

1.11.1.2.1.6. İkramiye ve İndirimler Karşılığı

İkramiye ve indirimler karşılığı sigorta sözleşmelerinde belirlenen şartlar çerçevesinde ortaya çıkması beklenen teknik kar veya fazlalıktan sigortalılara verilecek paylar ya da primlerin düzgün ödenmesi nedeniyle sözleşme gereği öngörülen ikramiye veya gelecekte yapılacak prim indirimleri için ayrılan karşılıktır.[132]

Yönetmeliğin 10. maddesinde "Sigorta şirketlerinin ikramiye ve indirim uygulamasına gitmesi durumunda, cari yılın teknik sonuçlarına göre sigortalılar ve lehdarlar için ayrılan ikramiye ve indirim tutarlarından oluşur. İkramiyeler ve indirimler cari hesap dönemi içinde lehdar veya sigortalının lehine tahakkuk etmiş ve ödenmiş ya da ödenecek tüm tutarları kapsar. Bu ödeme sigortalının ilerideki

[131] Serdar, s.121
[132] Serdar, s.120

primlerinden indirim yapılması veya matematik karşılıklarında artırım yapılması şeklinde gerçekleştirilir."denilmektedir.

Buna göre sigorta şirketinin bu tür bir ikramiye veya indirim uygulama kararı halinde bu karşılığın ayrılması gereklidir.

Dolayısıyla teknik açıdan ayrılması zorunlu olan bu karşılığında KVK'da indirilecek giderler arasında bulunması bir gerekliliktir.

1.11.1.2.1.7. Deprem Hasar Karşılıkları

Deprem hasar karşılıkları 21.12.1959 tarihli ve 7397 sayılı Sigorta Murakabe Kanununun 25 inci maddesi uyarınca yangın ve mühendislik sigorta branşlarında verilen deprem teminatı karşılığında alınan ve şirketlerin kendi saklama paylarında kalan primlerin hesaplanan kısmı ile önceki hesap dönemlerinde ayrılan karşılıkların yatırıldığı fonların gelirleri toplamından oluşan bir karşılık idi.

Sigortacılık Kanunu'nun geçici 5. maddesi ile deprem hasar karşılıkları bu kanunun yürürlüğe girmesini izleyen üç ay içinde ihtiyarî yedek akçelere devredilmiştir. Dolayısıyla bu tür bir karşılık artık kalmamıştır.

1.11.1.3. Kurum Kazancından Kurumlar Vergisi Kanunu'na Göre İndirilemeyecek Giderler

Kurum kazancının tespitinde kurum kazancından indirilemeyecek giderler KVK'nın 11. maddesinde ayrıca sayılmıştır. Dolayısıyla burada GVK'daki indirilemeyecek giderler kurumlar vergisi mükellefleri için geçerli olmayacaktır. Buna göre kurum kazancından aşağıdaki indirimlerin yapılması kabul edilmez.

1. *Öz sermaye üzerinden ödenen veya hesaplanan faizler,*

Kurumlarda sermaye yaratılan gelirden esasen karpayı şeklinde pay almaktadır. Karpayı dağıtımı da belirli usullere göre yapılıp kendine has vergilendirme yöntemine sahiptir. Özsermaye üzerinden ödenen veya hesaplanan faizlerin

matrahın tespitinde indirilmemesinin mantığı, karpayı yerine faiz ödenerek kar payının vergi dışına çıkarılmasını engellemektir.[133]

2. *Örtülü sermaye üzerinden ödenen veya hesaplanan faiz, kur farkları ve benzeri giderler,*

Kurumların ortaklarının, sermaye olarak koymaları gereken fonları, şirkete borç olarak kullandırıp bu borçlara ödenen faizleri de sınırsız olarak gider yazması örtülü sermaye müessesesinin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Zira aslında ödenen bu faiz giderleri ortaklara dağıtılan karpayı niteliğinde olmaktadır. Örtülü sermaye sayılan ve sayılmayan borçlanmalar KVK'nın 12. maddesinde belirtilmiştir.

3. *Transfer fiyatlandırması yoluyla örtülü olarak dağıtılan kazançlar,*

Örtülü kazanç dağıtımının ana özelliği kurumun vergi matrahını ortak lehine azaltan bir işlem olmasından kaynaklanmaktadır. Transfer fiyatlandırması da kazancın örtülü olarak dağıtılmasının bir yoludur. Buna göre kurumların ilişkili kişilerle emsallerine uygunluk ilkesine aykırı olarak tespit ettikleri bedel veya fiyat üzerinden mal veya hizmet alım veya satım işlemlerinde bulunurlarsa kazanç kısmen veya tamamen transfer fiyatlandırması yoluyla örtülü olarak kazanç dağıtılmış sayılır.[134] Transfer fiyatlandırması da KVK'nın 13. maddesinde yer almaktadır.

4. *Her ne şekilde ve ne isimle olursa olsun ayrılan yedek akçeler (Türk Ticaret Kanununa, kurumların kuruluş kanunlarına, tüzüklerine, ana statülerine veya sözleşmelerine göre safî kazançlardan ayırdıkları tüm yedek akçeler ile Bankacılık Kanununa göre bankaların ayırdıkları genel karşılıklar dahil),*

Yedek akçeler özsermayenin dağıtılmayan kısmı olup aslında özsermayenin bir parçasıdır ve ileride ortaya çıkabilecek zararlara karşı mali bünyeyi güçlü kılmak, bu karşılığın ayrılmasının sebeplerindendir. Bu sebeple öz sermayenin bir parçası olan yedek akçelerin gider olarak indirimi kabul edilmemiştir.[135]

[133] Şenyüz, s.139
[134] Şenyüz, s.142
[135] Şenyüz, s.144

5. *Bu Kanuna göre hesaplanan kurumlar vergisi ile her türlü para cezaları, vergi cezaları, 21/7/1953 tarihli ve 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun hükümlerine göre ödenen cezalar, gecikme zamları ve faizler ile Vergi Usul Kanunu hükümlerine göre ödenen gecikme faizleri,*

Devlete karşı işlenen kabahatler karşılığı ödenen cezalar ve faizleri kurum kazancından indirilebilen giderler arasına alınmamıştır.

6. *Kanunlarla veya kanunların verdiği yetkiye dayanılarak tespit edilen hadler saklı kalmak kaydıyla, menkul kıymetlerin itibarî değerlerinin altında ihracından doğan zararlar ile bu menkul kıymetlere ilişkin olarak ödenen komisyonlar ve benzeri her türlü giderler,*

7. *Kiralama yoluyla edinilen veya işletmede kayıtlı olan; yat, kotra, tekne, sürat teknesi gibi motorlu deniz taşıtları ile uçak, helikopter gibi hava taşıtlarından işletmenin esas faaliyet konusu ile ilgili olmayanların giderleri ve amortismanları,*

İşletmenin esas faaliyet konusu ile ilgili olmayan yat, kotra gibi deniz taşıtları ile uçak ve helikopter gibi hava taşıtları, hiç şüphesiz kişisel ya da özel amaçla kullanılan taşıtlardır. Bu çeşit taşıtlar işletmenin esas faaliyetleri ile ilgili olmadıkları takdirde, işletmeye kayıtlı olsalar dahi bunlara ait giderler, gayrisafi gelirden düşülemeyecektir.[136]

8. *Sözleşmelerde ceza şartı olarak konulan tazminatlar hariç olmak üzere kurumun kendisinin, ortaklarının, yöneticilerinin ve çalışanlarının suçlarından doğan maddî ve manevî zarar tazminat giderleri,*

Örneğin, işletmede çalışan şoförün aracı ile çarptığı kişiye ödediği tazminat gideri kazancın tespitinde indirilemeyecektir. Ancak yine aynı işletmenin bir sözleşmeye

[136] Pehlivan, s.189

istinaden işi zamanında bitirememesi nedeniyle ödediği tazminat gider yazılabilecektir.[137]

9. *Basın yoluyla işlenen fiillerden veya radyo ve televizyon yayınlarından doğacak maddî ve manevî zararlardan dolayı ödenen tazminat giderleri,*

10. *Her türlü alkol ve alkollü içkiler ile tütün ve tütün mamullerine ait ilan ve reklam giderlerinin % 50'si. Bakanlar Kurulu bu oranı % 100'e kadar artırmaya veya sıfıra kadar indirmeye yetkilidir,*

Yukarıda sayılan giderler de kurum kazancında gider olarak dikkate alınmaz. Yani bu tutarlar her ne kadar işletmenin bir gideri olsa da vergi hesaplamasında ticari kara eklenerek üzerinden vergi hesaplanır.

Sonuç olarak işletmenin bir takvim yılı içerisinde elde ettiği kazanç ve iratlardan yukarıda detayları verilen vergiden indirilecek giderler düşüldükten sonra safi kara ulaşılır ve bu tutar üzerinden vergi nispeti oranında vergi hesaplanır. Kurumlar vergisi için bu oran %20'dir.

İlgili takvim yılına ait kurumlar vergisi beyannamesi hesap döneminin kapandığı ayı izleyen dördüncü ayın birinci gününden yirmi beşinci günü akşamına kadar beyan edilip bu ayın sonuna kadar ödenir.

1.11.2.Gelir Vergisi Kanunu Açısından Sigortacılık İşlemleri

Gelir Vergisi Kanunu'nun bazı maddeleri direkt olarak sigortacılık faaliyetleri ile ilgilidir. Çalışmamızın konusuna binaen bu maddeleri ayrıntılı olarak incelemeye çalışıp, maddelerin birbirleri ile olan bağlantılarını kurmaya çalışalım.

1.11.2.1. Şahıs Sigorta Primleri ve Bireysel Emeklilik Katkı Paylarının Vergisel Avantajı

Bir işverene bağlı olarak çalışan ücretliler ile gelirlerini yıllık beyanname vermek suretiyle beyan edenlerin kendi adlarına ödedikleri sigorta primleri ile

[137] Şenyüz, s.144

işverenlerin çalışanları için kurum olarak özel sigorta şirketlerine yaptırdıkları şahıs sigorta primleri vergisel açıdan bazı avantajlar sağlamaktadır.

Bunları başlıklar halinde detaylandırarak incelemekte fayda var.

1.11.2.1.1. Ücretli Tarafından Ödenen Şahıs Sigorta Primleri ve Bireysel Emeklilik Katkı Paylarının Vergisel Avantajı

4697 sayılı Kanun'un[138] 4. maddesi ile değişen ve 07.10.2001 tarihinden itibaren yürürlüğe giren GVK'nın ücretin safi tutarına ulaşırken indirilecek giderlerinin sıralandığı 63. maddesinin 3. bendine göre şahıs sigorta primleri ücretin safi tutarında indirim konusu yapılabilmektedir. Maddenin ilgili bendine göre;

"Sigortanın veya emeklilik sözleşmesinin Türkiye'de kâin ve merkezi Türkiye'de bulunan bir sigorta veya emeklilik şirketi nezdinde akdedilmiş olması şartıyla; ücretlinin şahsına, eşine ve küçük çocuklarına ait hayat, ölüm, kaza, hastalık, sakatlık, işsizlik, analık, doğum ve tahsil gibi şahıs sigorta poliçeleri için hizmet erbabı tarafından ödenen primler ile bireysel emeklilik sistemine ödenen katkı payları,

İndirim konusu yapılacak prim, aidat ve katkıların toplamı, ödendiği ayda elde edilen ücretin % 10'unu (bireysel emeklilik sistemi dışındaki şahıs sigorta poliçeleri için ödenen primlerde, ödendiği ayda elde edilen ücretin % 5'ini) ve yıllık olarak asgari ücretin yıllık tutarını aşamaz. Bakanlar Kurulu bu oranı % 20 oranına kadar (bireysel emeklilik sistemi dışındaki şahıs sigorta poliçeleri için % 10 oranına kadar) artırmaya ve belirtilen haddi asgari ücretin yıllık tutarının iki katını geçmemek üzere yeniden belirlemeye yetkilidir."

Buna göre maddeyi irdelemek gerekirse, şahıs sigorta primlerinin ve bireysel emeklilik katkı paylarının ücretin safi tutarından indirim konusu yapılabilmesi için aşağıdaki unsurların bulunması gerekir.[139]

---

[138] Resmi Gazete:10.07.2001 tarih, 24458 sayılı

[139] Talha Apak, "Şahıs Sigorta Primi Ödeyen Ücretli İşveren ve Kurumların Vergisel Avantajları", Yaklaşım Dergisi, Sayı 123, Mart 2003, s.210

- Sigorta sözleşmesinin Türkiye'de kâin (yerleşik) ve merkezi Türkiye'de bulunan bir sigorta veya emeklilik şirketi ile yapılaması gerekmektedir. Yani merkezi Türkiye dışında bulunan sigorta şirketlerine yapılan prim ödemeleri indirilemez.

- İndirim konusu yapılacak prim, aidat ve katkı paylarının toplamı, ödendiği ayda elde edilen ücretin bireysel emeklilik sigortalarında % 10'unu, bireysel emeklilik sistemi dışındaki şahıs sigorta poliçeleri için ödenen primlerde, ödendiği ayda elde edilen ücretin % 5'ini ve toplamda yıllık olarak asgari ücretin yıllık tutarını aşamaz.

- Özel şahıs sigorta primleri ve B.E.S. katkı payları kişinin kendisine, eşine ve çocuklarına ait olabilir.

- İndirime konu olabilecek özel şahıs sigortaları, hayat, ölüm, kaza, hastalık, işsizlik, analık, doğum ve tahsil gibi branşlara ödenen sigorta primleri ile B.E.S. katkı paylarından oluşabilir.

- Sigorta priminin ödendiği aydaki ücretten indirilmesi gerekir. Yani sonraki aylara devredilemez.

Bu durumu bir örnekle daha iyi pekiştirebiliriz.

Örnek: 2007 yılında aylık brüt ücreti 5.000 YTL olan Bay A aylık olarak kendisi için 300 YTL bireysel emeklilik katkı payı ödemektedir. Buna göre Bay A'nın 2007 yılı aylık ücret hesaplaması aşağıdaki gibi olacaktır.

Tablo 9: Şahıs Sigorta Primleri ve Bireysel Emeklilik Katkı Paylarının Ücretlilere Sağladığı Vergisel Avantaja İlişkin Bir Örnek

	Brüt ücret	SSK Prim	Özel Sig. Primi	Top.GV. Matrahı	GV Matrahı	Gelir Vergisi	Net Ücret
Oca.06	5.000	700	300	4.000	4.000	600	3.700
Şub.06	5.000	700	300	8.000	4.000	625	3.675
Mar.06	5.000	700	300	12.000	4.000	800	3.500
Nis.06	5.000	700	300	16.000	4.000	800	3.500
May.06	5.000	700	300	20.000	4.000	870	3.430
Haz.06	5.000	700	300	24.000	4.000	1.080	3.220
Tem.06	5.000	700	300	28.000	4.000	1.080	3.220
Ağu.06	5.000	700	300	32.000	4.000	1.080	3.220

Eyl.06	5.000	700	300	36.000	4.000	1.080	3.220
Eki.06	5.000	700	300	40.000	4.000	1.080	3.220
Kas.06	5.000	700	300	44.000	4.000	1.160	3.140
Ara.06	5.000	700	300	48.000	4.000	1.400	2.900
Toplam	**60.000**	**8.400**	**3.600**		**48.000**	**11.655**	**39.945**

Ayrıca Bay A sigorta primi ödemeseydi bu durumun ücret vergilendirmesine ve dolayısıyla net ücretine nasıl etki edeceği yine aşağıda detaylı olarak görülmektedir.

	Brüt ücret	**SSK Prim**	**Özel Sig. Primi**	**Top.GV. Matrahı**	**GV Matrahı**	**Gelir Vergisi**	**Net Ücret**
Oca.06	5.000	700	0	4.300	4.300	645	3.655
Şub.06	5.000	700	0	8.600	4.300	700	3.600
Mar.06	5.000	700	0	12.900	4.300	860	3.440
Nis.06	5.000	700	0	17.200	4.300	860	3.440
May.06	5.000	700	0	21.500	4.300	1.035	3.265
Haz.06	5.000	700	0	25.800	4.300	1.161	3.139
Tem.06	5.000	700	0	30.100	4.300	1.161	3.139
Ağu.06	5.000	700	0	34.400	4.300	1.161	3.139
Eyl.06	5.000	700	0	38.700	4.300	1.161	3.139
Eki.06	5.000	700	0	43.000	4.300	1.161	3.139
Kas.06	5.000	700	0	47.300	4.300	1.505	2.795
Ara.06	5.000	700	0	51.600	4.300	1.505	2.795
Toplam	**60.000**	**8.400**	**0**		**51.600**	**12.915**	**38.685**
FARK			**3.600**		**3.600**	**1.260**	**-1.260**

2007 Gelir Vergisi Tarifesi	
7.500 YTL'ye Kadar	15%
19.000YTL'nin 7500 lirası için 1.120 lira, fazlası	20%
43.000YTL'nin 19.000 lirası için 3.425 lira, fazlası	27%
43.000YTL'den fazlasının 43.000 lirası için 9.905 lira, fazlası	35%

Örnekte de görüleceği üzere 1 yıl süreyle ödenen toplam 3.600 YTL katkı payı ödemesi, ödenen gelir vergisi anlamında 1.260 YTL vergi avantajı sağlamıştır. Bunu ödenen katkı payına oranladığımızda %35, yani kişinin yılsonu itibariyle tabi olduğu en son vergi diliminin vergi oranı olmuştur.

Buradan toplam ödenen katkı payı veya prim ödemesinin vergi etkisinin, ücretlinin aralık ayı vergi matrahının vergi oranı kadar olduğunu söyleyebiliriz.

Bunun yanında madde metninde, indirimin primin ödendiği aydaki ücretin %10'undan (veyahut %5) yüksek olamayacağı belirtilmektedir. Burada ise belli bir dönemi kapsayan katkı payı ve şahıs sigortası ödemelerinde (Örneğin 3 ayda bir veya 6 ayda bir prim ödemeli olan sigortalar) yapılan ödemelerin nasıl indirileceği net değildir. Bu noktadaki boşluk bakanlığın düzenlemeleri ile doldurulmaya çalışılmıştır. 09.08.2005 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanan 256 No`lu Gelir Vergisi Genel Tebliği'nde bu konuya açıklama getirilmiştir. Buna göre *" Aylık bazda yapılacak indirimde, primin peşin ödenmesi veya taksit dönemlerinin bir aydan daha uzun belirlenmesi halinde, prim tutarı ilgili olduğu aylar dikkate alınarak (ödenmiş olması koşuluyla) indirim konusu yapılacaktır. Oransal sınırlar(ücretin %10'u veya %5'i gibi) çerçevesinde kalsa dahi sonraki aylara ilişkin peşin ödenen tutarların ödendiği ayda indirim konusu yapılması mümkün değildir."* Ayrıca yine aynı tebliğde çeşitli nedenlerle ilgili dönemlerde indirim konusu yapılamayan prim ve katkı paylarının sonraki dönemlerde indirilemeyeceği belirtilmektedir.

Yine tebliğe göre geçmiş dönemlere ilişkin olarak yapılan prim ve katkı payı ödemelerinin düzeltme yoluyla ödemenin ilgili olduğu dönemin matrahının tespitinde indirim konusu yapılması da mümkün değildir. Ancak ödemenin geçmiş dönem, cari dönem veya izleyen dönemleri de içeren bir ödeme olması halinde, geçmiş döneme ilişkin prim ve katkı payı tutarı da ödemenin ilgili olduğu kalan aylarda indirim konusu yapılabilecektir.

Örnek[140]: 1.200 YTL aylık ücret geliri elde eden bir hizmet erbabı 01.01.2007 tarihi itibariyle kendisine ait hayat sigortası sözleşmesi yapmış olup, ilgili sigorta şirketine Ocak–Haziran 2007 aylarına ait (6 aylık) toplam 300 YTL sigorta primini 12.02.2007 tarihinde defaten ödemiştir. Sözü edilen ücretli sigorta primine ait makbuzu da 13.02.2006 tarihinde işverenine ibraz etmiştir.

[140] 256 sayılı tebliğde verilen örnek Resmi Gazete: 09.08.2005 tarih, 25901 sayılı

Aylık dönemlerde ödenmesi gereken özel şahıs sigorta priminin bir defada toplu olarak ödenmesi halinde, ücretin vergi matrahının tayininde, primin bir aylık ücret gelirinin (1.200YTL) %5'i olan 60 YTL'ye kadar olan kısmı indirim olarak dikkate alınabilecektir. Buna göre, altı aylık toplu ödenen prim tutarı makbuzun ibraz edildiği ay dâhil olmak üzere, primin ait olduğu kalan ay sayısına bölünerek kalan her bir aya isabet eden aylık tutar (300/5= 60 YTL) tespit edilecektir. Bu tutar Şubat, Mart, Nisan, Mayıs ve Haziran aylarının vergi matrahının tayininde indirim olarak dikkate alınacak, ancak prim ödeme belgesinin işverene ibraz edildiği aydan önceki ay olan Ocak ayı için herhangi bir işlem yapılmayacaktır.

1.11.2.1.2. Mükellef Tarafından Ödenen Şahıs Sigorta Primleri ve Bireysel Emeklilik Katkı Paylarının Yıllık Gelir Beyannamesinde İndirilmesi

Yukarıda bir işverene bağlı olarak ücretli tarafından ödenen şahıs sigortası primlerinin ve katkı paylarının gelir vergisine nasıl yansıdığını gördük. Ücretlerde kesinti yoluyla gelir vergisi kesintisi yapılıp yine GVK'ya göre sadece ücret geliri elde eden kişilerin yıllık beyanname vermesine gerek olmaması[141] nedeniyle, bu yapılan kesinti nihai vergi olarak ücretliye yansımaktadır.

Bunun yanı sıra gelirlerini yıllık beyanname ile beyan edecek olan mükellefler yıllık beyannamede matrahın tespitinde, gelirlerden GVK'nın 89. maddesinin 1. bendindeki indirimi yapabilirler. Buna göre ilgili maddede;

"Beyan edilen gelirin % 10'unu (bireysel emeklilik sistemi dışındaki şahıs sigorta primleri için, beyan edilen gelirin % 5'ini) ve asgarî ücretin yıllık tutarını aşmamak şartıyla, mükellefin şahsına, eşine ve küçük çocuklarına ait hayat, ölüm, kaza, hastalık, sakatlık, analık, doğum ve tahsil gibi şahıs sigorta primleri ile bireysel emeklilik sistemine ödenen katkı payları (sigortanın veya emeklilik sözleşmesinin Türkiye'de kâin ve merkezi Türkiye'de bulunan bir sigorta veya emeklilik şirketi nezdinde akdedilmiş olması, prim ve katkı tutarlarının gelirin elde edildiği yılda ödenmiş olması ve ücret geliri elde edenlerin ücretlerinin safi tutarının hesaplanması

[141] Şenyüz, s.100

sırasında ayrıca indirilmemiş bulunması şartıyla, eşlerin veya çocukların ayrı beyanname vermeleri halinde, bunlara ait prim ve katkı payları kendi gelirlerinden indirilir).

*Bakanlar Kurulu bu bentte yer alan oranları bir katına kadar artırmaya ve belirtilen haddi asgarî ücretin yıllık tutarının iki katını geçmemek üzere yeniden belirlemeye yetkilidir."*denilmektedir.

63. maddeden farklı olarak burada prim ve katkı tutarlarının, gelirin elde edildiği yılda ödenmiş olması ve ücret geliri elde edenlerin ücretlerinin safi tutarının hesaplanması sırasında ayrıca indirilmemiş bulunması şartı aranmaktadır. Bunu da bir örnek ile göstermek istersek;

A İşletmesinin sahibi Bay A 2007 yılında 100.000 YTL gelir vergisi matrahı hesaplamıştır. Ayrıca eşi ve çocukları için yıllık 7.000 Bireysel emeklilik katkı payı ödemesi, 4.000 YTL de sağlık sigortası primi ödemiştir. Buna göre;

Tablo 10: Şahıs Sigorta Primleri ve Bireysel Emeklilik Katkı Paylarının Yılı Beyanname Verenlere Sağladığı Vergisel Avantaja İlişkin Bir Örnek

Beyan Olunan Ticari Kazanç	100.000
1. İşveren Aylık Brüt Ücret	1.000
2. İşveren Aylık Brüt Ücret	2.000
Aylık B.E.S. Katkı Payı Ödemesi	500
Aylık Sağlık Sigortası Prim Ödemesi	400
Aylık Ücretin %10	300
Asgari Ücret Yıllık Tutarı	6.000
1. Uygulama - Ücret Matrahından İndirim	
Aylık Ücretin %10	300
İndirilecek Sigorta primleri (300*12)	3.600
2. Uygulama – Beyan Edilen Gelirden İndirim	
Ticari Kazanç	136.000
Ticari Kazancın %10	13.600
Asgari Ücret Yıllık Tutarı	6.000
İndirilecek Sigorta primleri	6.000

Bay A'nın ödediği katkı payı ve prim tutarını, ücret matrahından veya beyan edeceği gelirden indirebilmek gibi 2 seçeneği mevcuttur. Burada Bay A bir vergi planlaması yaparak hangi durumda daha fazla indirim yapacağını bulmalıdır.

Ücret matrahından indirmek isterse, aylık aldığı ücretin %10'undan fazla indirim yapamayacak ve toplamda 3.600 YTL indirebilecektir. Ancak yıllık gelir vergisi beyannamesinde indirim yapar ise beyan edilen gelirin %10'u olan 13.600 indirme sınırı olacaktır. Toplam yapılan prim ödeme tutarı ise 10.800 YTL olacak ancak burada da asgari ücretin yıllık utarının aşılmaması kuralı gelecek ve indirilecek tutar 6.000 YTL olacaktır.

1.11.2.1.3. İşveren Tarafından Çalışan için Ödenen Şahıs Sigorta Primleri ve Bireysel Emeklilik Katkı Paylarının Vergisel Boyutu

Ücret geliri elde edip kesinti yoluyla nihai olarak vergilendirilenler ile gelirlerini beyanname ile bildirmek zorunda olan kişiler tarafından ödenen şahıs sigortası primlerinin ve katkı paylarının gelir vergisine nasıl yansıdığını yukarıdaki bölümlerde gördük. Bu başlıkta ise işveren tarafından çalışanlar adına ödenen şahıs sigortası primlerinin ve/veya katkı payı ödemelerinin vergisel boyutunu irdeleyelim. Burada öncelikli olarak konuyu iki taraf açısından da incelemek gerekecektir. Yani ücret geliri elde eden çalışan ve primi çalışan adına ödeyen işveren açısından ayrı ayrı incelemek gerekecektir. Ayrıca bu bölümde şahıs sigortası primleri ve bireysel emeklilik katkı payı ödemeleri açısından da uygulanan vergisel farklılıkları göreceğiz.

Burada ilk olarak işveren tarafından çalışanları adına ödenen katkı payı ve sigorta primlerinin niteliğini incelemeliyiz. Ödenen bu prim ve katkı payları ücretliye ödenen ücret niteliğinde mi yoksa şirket gideri niteliğinde midir?

Bu anlamda GVK'ya göre ücretin tanımına da bakmak faydalı olacaktır. GVK'nın ücretin tarifi başlıklı 61. maddesinde "işverene tabi belirli bir işyerine bağlı olarak çalışanlara hizmet karşılığı verilen para ve ayınlar ile sağlanan ve para ile temsil edilebilen menfaatler" olarak geniş bir kapsamda tanımlanmıştır. Diğer taraftan işverenin sosyal yardım amacıyla tek taraflı iradesi ile çalışanına karşılıksız verdiği ve süreklilik taşımayan ödemeler (Örneğin, evlilik, doğum, ölüm yardımı gibi) ve işverenin

çalışanına çalışma ilişkisinden kaynaklanan gider niteliği taşıyan ödemeler (harcırah vb.) ücret niteliğinde değildir.[142]

Bu tanımlamalardan yola çıkarak bakılması gereken en önemli unsur, söz konusu ödemelerin hizmet karşılığını teşkil edip etmediğidir. Nitekim bu tür ödemeler daha ziyade sosyal içerikli gibi görünseler de, temelinde işverenin çalışanlarına doğum evlilik veya bayramlarda yaptığı sosyal yardımlardan farklı niteliktedir.[143] Öncelikli olarak bu ödemelerde bir süreklilik unsuru bulunmaktadır. Bu sebeplerle işverenlerin çalışanları adına ödedikleri katkı payı ve sigorta primleri, GVK'nın 61. maddesinde yer alan "para ile temsil edilebilen menfaatler" kapsamında ücret olarak değerlendirilip vergilendirilmektedir.

1.11.2.1.3.1. Adına Ödeme Yapılan Açısından Vergileme (Ücretli açısından)

Burada elde edilen menfaat nakdi bir tutar olarak direkt olarak çalışana yapılmamakla birlikte, çalışan adına bireysel emeklilik veya hayat sigortası fonlarına veya çeşitli hizmetler barındıran sigortalara aktarılmaktadır. Bu anlamda bu ödemelerin ücret niteliğinde değerlendirilerek bu ödemeler üzerinden vergi alınması ve tevkifat yapılması gerekmektedir.

İşte burada ücret olarak matraha ilave edilen katkı payı ve şahıs sigorta primi ödemeleri, yukarıdaki bölümlerde anlattığımız GVK 63/3 bendinde ücretten indirilecek giderler kısmına girmektedir. Zira tekrar hatırlayacak olursak ilgili bentte sigortanın veya emeklilik sözleşmesinin, Türkiye'de kâin ve merkezi Türkiye'de bulunan bir sigorta veya emeklilik şirketi nezdinde akdedilmiş olması şartıyla; *ücretlinin şahsına, eşine ve küçük çocuklarına ait hayat, ölüm, kaza, hastalık, sakatlık, işsizlik, analık, doğum ve tahsil gibi şahıs sigorta poliçeleri için hizmet erbabı tarafından ödenen primler ile bireysel emeklilik sistemine ödenen katkı paylarının* ücretin safi değerine ulaşılırken indirilebileceği hükme bağlanmıştır.

[142] Tahir Erdem, Bireysel Emeklilikte ve Şahıs Sigortalarında Gözden Kaçanlar, Vergici ve Muhasebeciyle Diyalog Dergisi, Sayı 213, Ocak 2006, s.129
[143] Erdem, s.132

Yasal çerçevesi, hizmet erbabı tarafından ödenen tutarlar ile sınırlı tutularak çizilmiş bu düzenleme karşısında, işverenin çalışanları adına ödedikleri prim ve katkı paylarının ücretin matrahına ulaşılırken indirim konusu yapılıp yapılmayacağı askıda kalmıştır.[144]

Kanundaki bu boşluk bakanlığın 09.08.2005 tarihli 256 Seri No'lu Gelir Vergisi Genel Tebliği'ndeki[145] düzenlemeler ile doldurulmaya çalışılmıştır.

Buna göre ilgili tebliğin 2. bölümünün son paragrafında *"Sigorta primi ve katkı payının sigorta veya emeklilik şirketine hizmet erbabı tarafından doğrudan ödenmeyip, işverenler aracılığıyla ödenmesi halinde (grup sigortası veya grup bireysel emeklilik sözleşmesi), sigorta poliçesi veya bireysel emeklilik sözleşmesinin bir örneğinin işverende bulunması ve bu poliçe veya sözleşmede sigorta priminin veya bireysel emeklilik katkı paylarının ödeme dönemlerinin, ayrıca bu dönemler için ödenecek prim ve katkı payı tutarlarının belli edilmiş olması kaydıyla, hizmet erbabı için işveren tarafından sigorta veya emeklilik şirketine ödenen ve/veya hizmet erbabının ücretinden kesinti yapılmak suretiyle tahsil edilen sigorta primi ve katkı payı, her bir kişi için ayrıca yukarıda belirtilen belgeler aranmaksızın ücretin vergi matrahının tayininde indirim olarak dikkate alınabilecektir."* denilmiştir.

Yapılan açıklamalar dikkate alındığında, işverenlerin çalışanları adına yapmış olduğu sigorta primi ve katkı payı ödemeleri ücret olarak dikkate alınacak ancak ücret matrahına ulaşırken kanunla belirlenen şartlar dâhilinde indirim konusu yapılabilecektir.[146]

1.11.2.1.3.2. Ödeme Yapan Açısından Vergileme (İşveren Açısından)

Sigorta priminin sigorta şirketine işveren tarafından ödenmesi durumunda (grup sigortası gibi), bu ödenen primin de ücretin safi tutarının hesaplanmasında indirilebilir olması hususu 256 Seri No'lu Gelir Vergisi Genel Tebliği'nde açıklanmıştı.

[144] Erdem, s.134
[145] Resmi Gazete: 09.08.2005 tarih, 25901 sayılı,
[146] Ahmet Naim Oktay, Hayat Sigortasına Yatırım ve Vergilendirilmesi, İstanbul: Bayındır Hayat Sigorta Yayınları No-2, 2003 s.22

Bu kez işveren tarafından ödenen bedellerin şirketin yıllık gelir matrahının hesaplanmasında indirilecek bir gider olarak kabul edilip edilemeyeceğini inceleyelim.

Gelir Vergisi Kanunu'nun 40/2. maddesine göre *"hizmetli ve işçilerin iş yerinde veya iş yerinin müştemilatında iaşe ve ibate giderleri, tedavi ve ilaç giderleri, sigorta primleri ve emekli aidatı (Bu primlerin ve aidatın istirdat edilmemek üzere Türkiye'de kâin sigorta şirketlerine veya emekli ve yardım sandıklarına ödenmiş olması ve emekli ve yardım sandıklarının tüzel kişiliği haiz bulunmaları şartıyla)..."* vergi matrahından indirilecek giderler arasında sayılmaktadır. Dolayısıyla bu maddeye istinaden işveren tarafından ödenen şahıs sigortası primleri gider olarak kabul edilmektedir. Ancak dikkat edilirse bu maddede B.E.S.'e ödenen katkı paylarından bahsedilmemektedir.

B.E.S. katkı paylarının gider olarak yazılabilmesi ise 10.07.2001 tarihinden itibaren geçerli olmak üzere GVK'nın indirilecek giderler başlıklı 40. maddesine eklenen 9. bent hükmü ile sağlanmıştır. Buna göre *"işverenler tarafından ücretliler adına bireysel emeklilik sistemine ödenen katkı payları. (Gerek işverenler gerekse ücretliler tarafından bireysel emeklilik sistemine ödenen ve vergi matrahının tespitinde dikkate alınan katkı paylarının toplamı bu Kanunun 63 üncü maddesinin birinci fıkrasının (3) numaralı bendinde belirlenen oran ve haddi aşamaz.)"* vergi matrahının belirlenmesinde indirilecek gider olarak dikkate alınacaktır.

Burada sonuç olarak konuyu özetlemek istersek, işveren çalışanlarına grup sigortası yaptırır ve ödenecek primlerin tamamını veya bir kısmını üstlenirse, yapılan bu ödemeler personele sağlanan bir menfaat niteliği taşıdığı için ücret sayılmakta, ancak ücretin safi tutarın tespitinde indirim konusu edilmektedir. Yapılan ödemenin ücret sayılması nedeniyle damga vergisine de ayrıca tabidir.

Ödenen sigorta primi ve katkı paylarının madde de yazılan sınırların üzerinde olması halinde veya asgari ücreti aşması halinde aşan kısım ücret olarak gelir vergisine

tabi olacaktır. Böyle bir durumda kesilecek vergi dâhil brütleştirme işlemi yapılmalıdır.[147]

Gelir Vergisi Kanunu'nun 63/3. maddesinde belirlenen oran ve hadleri aşmamak kaydıyla prim ve katkı paylarının ücretliye ödenip brüt ücretin de işveren tarafından gider yazılması ile (ücretli yönünden de ücrete ilave edilip aynı zamanda indirim konusu yapılmasıyla), ücretle ilişki kurulmaksızın doğrudan işveren tarafından gider yazılması arasında vergileme yönünden (damga vergisi hariç) fark bulunmamaktadır.[148]

1.11.2.2. Hayat Sigortası ve Bireysel Emeklilik Birikim Ödemelerinin Gelir Vergisi Kanunu Açısından Değerlendirilmesi

Birikimli hayat sigortaları ve bireysel emeklilik sistemi genel anlamda soysal amacının yanında yatırım amaçlı da kullanılmaktadır. İnsanlar küçük tutarlardaki birikimlerini yarınlara daha güvenli bakmak adına tasarruf etmektedir. Bireysel emeklilik sigortaları ve birikimli hayat sigortaları da bu amaca hizmet ederek ülke ekonomisine uzun vadeli fon sağlamaktadır. Devletler de bu amacı ve bu tür yaratılan fonları desteklemek adına vergisel teşvikler sağlamaktadır. Yukarıdaki bölümde ülkemizde uygulanan bu tür teşvikleri detaylıca açıklamaya çalıştık.

Birikimli hayat sigortaları ve bireysel emeklilik sigortalarının vade sonunda veya vadesinde önce iptal edilerek sigortalıya ödenmesi durumunda, bu ödemeler Gelir Vergisi Kanunu'na göre menkul sermaye iradı olarak değerlendirilmekte ve vergilemeye tabi tutulmaktadır.

GVK'nın menkul sermaye iratlarının sayıldığı 75. maddesinin 15. bendine göre;

"Tüzel kişiliği haiz emekli sandıkları, yardım sandıkları ile emeklilik ve sigorta şirketleri tarafından;

[147] Apak, s.214
[148] Azmi Demirci, Bireysel Emeklilik Tasarruf ve Yatırım Sistemi ve Bu Konuda Yapılan Vergisel Düzenlemeler-II, Vergi Dünyası, s.60

a) On yıl süreyle prim, aidat veya katkı payı ödemeden ayrılanlara yapılan ödemeler,

b) On yıl süreyle katkı payı ödemiş olmakla birlikte bireysel emeklilik sisteminden emeklilik hakkı kazanmadan ayrılanlar ile diğer sandık ve sigortalardan on yıl süreyle prim veya aidat ödeyenlere ve vefat, malûliyet veya tasfiye gibi zorunlu nedenlerle ayrılanlara yapılan ödemeler,

c) Bireysel emeklilik sisteminden emeklilik hakkı kazananlar ile bu sistemden vefat, malûliyet veya tasfiye gibi zorunlu nedenlerle ayrılanlara yapılan ödemeler." menkul sermaye iradı olarak değerlendirilmektedir. Ancak yukarıda yazılı iratlar, bunları sağlayan sermaye sahibinin ticari faaliyetine bağlı bulunduğu takdirde, ticari kazancın tespitinde dikkate alınacaktır.

15. bentte sayılan ödemelerin tamamının menkul sermaye iradı sayılmasına karşın bu ödemelerin tamamının 3 alt bent halinde sıralanmasının sebebi, sistemde kalma süreleri farklı olan katılımcılara yapılan ödemeler üzerinden yapılacak tevkifat oranının farklılaşmasına olanak sağlanmasıdır. Sistemde kalma süresini dikkate alan azalan oranlı tevkifat uygulaması katılımcıların sistemde daha uzun kalmasını ve sistemin bu sayede teşvik edilmesini amaçlamıştır.

Bu iratların menkul sermaye iradı sayılmaları nedeniyle GVK'nın 94. maddesine istinaden stopaj kesintisine tabi tutulurlar. İlgili maddenin 15. bendine göre;

a) 75 inci maddenin ikinci fıkrasının (15) numaralı bendinin (a) alt bendinde yer alan menkul sermaye iratlarından,

b) 75 inci maddenin ikinci fıkrasının (15) numaralı bendinin (b) alt bendinde yer alan menkul sermaye iratlarından,

c) 75 inci maddenin ikinci fıkrasının (15) numaralı bendinin (c) alt bendinde yer alan menkul sermaye iratlarından % 25 vergi tevkifatı yapılır.

Bakanlar Kurulu, bu maddede yer alan tevkifat nispetini, her bir ödeme ve gelir için ayrı ayrı sıfıra kadar indirmeye veya bir katına kadar artırmak suretiyle yeniden tespit etmeye yetkilidir."

Kanun metninde, 75. maddenin 15. bendinde sayılan bu iratlar % 25 oranında kesintiye tabi olacak şekilde belirlenmesine rağmen, bu oranın ayrıca Bakanlar Kurulu Kararı ile % 0 ile %50 oranları arasında belirlenmesine olanak tanınmıştır.

2003/6577 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı[149] ile 01.01.2004 tarihinden geçerli olmak üzere bu oranlar 75. maddenin 15. bendindeki iratlara sırasıyla %15, %10 ve %5 olarak değiştirilmiştir.

Bununla birlikte yıllık beyanname verilmeyen hallerin sayıldığı 86. maddede, tam mükellefiyette ve dar mükellefiyette bu kanunun 75. maddesinin 15. bendinde sayılan menkul sermaye iratları için gelir vergisi beyannamesinin verilmeyeceği diğer gelirler için beyanname verilse dahi bu gelirlerin beyannameye dâhil edilmeyeceği belirtilmektedir. Dolayısıyla daha önce yapılmış olan stopaj kesintisi bu iratlar için kesin vergi niteliğindedir.

Ayrıca bu kanunun 22. maddesinde menkul sermaye iratlarında istisnalardan bahsedilmektedir. Buna göre;

"Bireysel emeklilik sisteminden emeklilik hakkı kazananlar ile bu sistemden vefat, malûliyet veya tasfiye gibi zorunlu nedenlerle ayrılanlara yapılan ödemelerin %25'i, Türkiye'de kâin ve merkezi Türkiye'de bulunan diğer sigorta şirketlerinden on yıl süreyle prim ödeyenler ile vefat, malûliyet veya tasfiye gibi zorunlu nedenlerle ayrılanlara yapılan ödemelerin % 10'u ve tek primli yıllık gelir sigortalarından yapılan ödemelerin tamamı gelir vergisinden müstesnadır."

İstisna edilen tutar üzerinden 94. maddenin 1. fıkrasının (15) numaralı bendine göre tevkifat yapılmaz.

[149] Resmi Gazete: 30.12.2003 tarih, 25332 sayılı

Maddede de anlatıldığı üzere bu istisna B.E.S.'den emekli olan veya zorunlu sebeplerle ayrılanlarda %25, Hayat sigortalarında asgari 10 sene prim ödemiş olan veya zorunlu sebeplerle ayrılanlarda %10 oranında geçerli olmaktadır. Bu maddenin metninden de anlaşılacağı üzere istisna, sistemde devamlılığı özendirmek adına konulmuş bir istisna olarak nitelendirebilir.

Bunun yanında yukarıda anlatıldığı gibi bireysel emeklilik ve birikimli hayat sigortaları irat ödemeleri menkul sermaye iradı olarak nitelendirilip stopaj yolu ile nihai olarak vergilendirmeye tabi tutulmaktadır. Ancak bu irat ödemelerinin içeriğine baktığımızda katkı payı/prim ödemeleri ve bunların değerlendirilmesinden elde edilen kar paylarından oluştuğu görülmektedir. Bu irat ödemelerinin tamamı menkul sermaye varlıklarından elde edilen gelir olarak nitelendirildiğinde, menkul sermaye iradı olarak vergilendirmeye tabi tutulmaktadır. Burada içeriği itibariyle anapara ve bunlara işleyen kar paylarından oluşan irat ödemelerinin tamamının stopaj yoluyla vergilendirmeye tabi tutulması menkul sermaye iradının tanımına aykırı olmaktadır. Zira bu tanımın yapıldığı GVK'nın 75. maddesinde *"Sahibinin ticari, zirai veya mesleki faaliyeti dışında nakdi sermaye veya para ile temsil edilen değerlerden müteşekkil sermaye dolayısıyla elde ettiği karpayı, faiz, kira ve benzeri iratlar menkul sermaye iradıdır"* denilmektedir. Bu tanımdan da yola çıkılarak bireysel emeklilik ve birikimli hayat sigortaları irat ödemelerinin tamamı yerine sadece bu iratların içindeki kar paylarının menkul sermaye iradı olarak değerlendirilip, bu şekilde vergilendirmeye tabi tutulması daha doğru olacaktır. Bu şekildeki bir hükümde açık olarak bir düzenleme hatasını içermektedir.[150]

Menkul sermaye iradının vergilendirmesini daha iyi anlayabilmek ve bu konudaki vergi avantajı ile ilişkilendirmek adına, bir önceki bölümde örnek olarak verdiğimiz Bay A'nın ödeme yaptığı bireysel emeklilik sigortasını 1 senenin sonunda iptal ederek birikmiş ödemelerini bu süre sonunda geri aldığını varsayalım.

Örnek: Bay A 1 yıl süre ile aylık olarak 300 YTL ödediği bireysel emeklilik sözleşmesini iptal ettirmiştir. Bu iptal işlemi sonunda birikmiş karpayı ile birlikte 4.000

[150] Demirci, s.56

YTL'ye hak kazanmıştır.[151] Buna göre yıllık 3.600 YTL katkı payı ödemesi bir yılsonunda 400 YTL karpayı ile toplamda 4.000 YTL olmuştur. Ancak bu tutar üzerinden bireysel emeklilik şirketince stopaj kesintisi yapılması gerekmektedir.

Buna göre GVK'nın 75. maddesinin 15 bendinin "a" fıkrasına göre 10 yıl süreyle katkı payı ödemeden sistemden ayrıldığı için yapılan ödeme menkul sermaye iradı sayılmakta ve 94. madde gereği tüm yapılan ödeme % 15 stopaja tabi tutulmaktadır. Ayrıca sigortalı emeklilik süresi dolmadan, kendi isteği ile sistemden ayrıldığı için 22. maddedeki istisna hükmünden de faydalanamayacaktır.

Dolayısıyla şirketçe ödenecek 4.000 YTL üzerinden %15 oranında (600 YTL) stopaj kesintisi yapılarak Bay A'ya net olarak 3.400 YTL ödenecektir. Buradan da görüleceği üzere Bay A toplamda 3.600 YTL ödemesine karşın sistemden erken ayrılması nedeniyle kendisine 3.400 YTL ödenmiştir. Yani bakıldığında ödediğinden daha az bir miktarı geri almıştır. Bunun sebebini de yukarıda belirttiğimiz, vergi kesintisinin sadece kar payından değil, ayrıca anapara ödemesinden de yapılması olarak değerlendirebiliriz. Vergi kesintisi sadece kar payından yapılsa idi 60 YTL (400*%15) olacak idi.

Mevcut durumda tüm sisteme genel anlamda baktığımızda Bay A'nın bireysel emeklilik sistemine ödediği katkı payları nedeniyle ücret geliri vergilendirmesinde toplamda 1.260 YTL vergi avantajı sağlamıştır. Ardından sözleşmeyi iptal ederek sistemden ayrılması durumunda 600 YTL vergi ödemiştir. Net olarak baktığımızda sistemde bulunması nedeniyle 660 YTL vergi avantajı sağlamıştır.

Ancak ödediği katkı payı sınırlar dâhilinde olmak kaydıyla, ücret geliri kümülatif matrahı 7.500 YTL'yi geçmeyen, yani vergi dilimindeki % 15'lik payı aşmayan bir ücrete sahip bir çalışan için herhangi bir vergi avantajı olamayacaktır. Zira ücretindeki vergi indirimi de, sözleşmesini vadesinden önce sonlandırması halinde yapacağı vergi stopajı da % 15 oranında olacağından, ödenen katkı payından doğan vergi indirimi ve vergi yükü netleşecektir. Sonuç olarak vergilendirme sadece kazanılan karpayı üzerinden olacaktır. Ancak burada emeklilik şirketince yapılan çeşitli kesintiler

[151] Örnekte, bireysel emeklilik şirketinin bu sözleşmeden, giriş aidatı, yönetim gideri payı, fon işletim payı vs. gibi kesintiler yapmadığı varsayılmıştır.

hesaplamaya dâhil edilmemiştir. Bunların da toplamda kazanılan kar payından daha fazla olması halinde kişinin sisteme dâhil olmasının hiçbir avantajı kalmayacaktır.

Bu sistemden azami fayda sağlayacak kişiler, ücretlilerde ve beyanname vermek zorunda olanlarda en üst vergi diliminde (%35 oranında) vergi ödeyip, sistemde sözleşme sonuna kadar bekleyenler olacaktır.

1.11.3.Gider Vergileri Kanunu Açısından Sigorta Sektörü

Türk vergi sistemini anlattığımız bölümde vergilerin, gelirler, harcamalar ve servet üzerinden alınanlar olarak gruplandırılabileceğini belirtip, sigorta sektörü açısından en önemli olan harcama vergisinin BSMV olduğunu bildirmiştik. Zira isminden de anlaşılacağı üzere bu vergi, bankacılık ve sigortacılık işlemlerini vergilendirmektedir.

BSMV'yi de içine alan Gider Vergileri Kanunu[152] tüm harcama vergilerini içeren bir yapıda idi. İstihsal vergileri ve hizmet vergileri olarak 2 kısımdan oluşan bu kanun, 21.11.1984 yılında yürürlüğe giren KDV Kanunu ile birlikte sadece hizmet vergilerini içeren bir yapıya kavuşmuştur. Nitekim istihsal vergilerinin anlatıldığı 1 ila 27. maddeler, KDV Kanunu'nun 61-a maddesi ile kaldırılmıştır.

2. Kısımda anlatılan hizmet vergileri ise BSMV, Nakliyat Vergisi ve Özel İletişim ve Şans Oyunları Vergisi olarak 3 bölüme ayrılmıştır. Çalışmamız gereği biz bu kanunun en önemli kısmını oluşturan 2. kısmının, 1. bölümünde yer alan BSMV'yi başlıklar halinde inceleyelim.

1.11.3.1. Verginin Mevzu ve Vergiyi Doğuran Olay

Gider Vergileri Kanunu'nun 28. maddesine göre;

"Banka ve Sigorta şirketlerinin 10.06.1985 tarihli ve 3226 sayılı Finansal Kiralama Kanunu'na göre yaptıkları işlemler hariç olmak üzere, her ne şekilde olursa olsun yapmış oldukları bütün muameleler dolayısıyla kendi lehlerine her ne nam ile

[152] Resmi Gazete: 23.07.1956 tarihi, 9362 sayılı

olursa olsun nakden veya hesaben aldıkları paralar banka ve sigorta muameleleri vergisine tabidir."

Verginin konusunu tayin eden 28. madde, banka ve sigorta şirketlerinin banka ve/veya sigorta muamelesi olsun veya olmasın yaptıkları bütün işlemler dolayısıyla lehlerine aldıkları paraları vergi konusuna almıştır. Yani yapılan işlemin doğrudan sigortacılık işlemi olup olmaması, sigorta şirketleri tarafından yapılabilecek bir işlem ya da yasak olmakla birlikte sigorta şirketi tarafından yapılan bir işlem olması banka ve sigorta muameleleri vergisine tabi tutulmak anlamında durumu etkilemeyecektir.[153] Buna göre vergi konusunun doğması için aşağıdaki iki unsurun birden var olması gerekmektedir.

a) Banka ve sigorta şirketlerince her ne şekilde olursa olsun, bir muamele yapılmış olması,

b) bu muamele nedeniyle kendi lehlerine her ne nam ile olursa olsun nakden veya hesaben bir para alınmış bulunması

Başka bir deyişle BSMV doğması için yukarıdaki iki unsurun birlikte var olması şarttır. Bir muamele yapılmış olmakla beraber karşılığında bir para alınmış değilse vergiyi doğuran olayın meydana gelmeyeceği şüphesizdir. Öte yandan banka veya sigorta şirketi lehine bir para alınmış fakat bu para bir muamele yapılmadan elde edilmişse vergiyi doğuran olay yine meydana gelmemiştir.[154]

Yani kanuna göre vergiye tabi olan şey muamele değil, yapılan muamele neticesinde lehe kalan paradır. Yine istisnalar ile ilgili 29. madde de vergiden istisna edilen daima paralardır. Bu maddenin hiçbir fıkrasında muamelenin vergiden istisna edildiğine dair bir kayıt mevcut değildir.

Buna göre bir sigorta şirketinin yapmış olduğu sigortacılık işlemleri nedeniyle lehine kalan paralar, gayrimenkulünü kiraya vermesinden dolayı aldığı kiralar, bir

[153] Ahmet Kırman, Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisi, Ankara, 2001, s.77
[154] BSMV Matrahında Lehe Kalan Para, Mali Mevzuat Platformu, İstanbul YMM Odası, Şubat 2007, S.4

gayrimenkulünün alış ve satış arasında banka lehine kalan meblağlar BSMV'ye tabi olacaktır.

1.11.3.2. Verginin Mükellefi

BSMV'nin mükellefi kanunun 30. maddesinde kısaca tanımlanmıştır. Buna göre *"Banka ve sigorta muameleleri vergisini banka ve bankerlerle sigorta şirketleri öder. Sigorta aracıları tarafından yapılan sigorta işlemlerinde de verginin mükellefi sigorta şirketleridir."* denilmektedir. Ancak buradaki mükellefiyet tıpkı KDV'de olduğu gibi aracı mükellefiyettir. Zira vergi mükellefi olan banka, banker ve sigorta şirketleri, vergi borcunu, hizmetten yararlananlara devrederler. Bu vergiyi devralanlar ise verginin yüklenicisi olurlar.[155]

İlgili maddedeki "sigorta şirketleri" kavramı, yapılan sigorta sözleşmesinin tarafı olan ve bu sözleşme uyarınca bir ücret karşılığında rizikoyu yüklenen ve bu konuda faaliyette bulunmalarına imkân veren bir ruhsatı bulunan şirketleri ifade etmektedir.[156] Ancak sigorta şirketi ifadesinden ne anlaşılması gerektiği konusunda, birisi sınırlayıcı ve yukarıdaki tanımı destekleyen görüş, diğeri ise sigortacılık faaliyetinde bulunan şirketlerin, sigorta şirketi olacağından bahisle saf sigorta şirketlerinin yanı sıra bir bölüm sigorta aracılarını da kapsayan iki görüş mevcuttu.[157] Zira vergi idaresi uygulamaları da mükellefin tanımının yeniden düzenlendiği 5766 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanunda Ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanunun[158] yayınlandığı 06.06.2008 tarihine kadar bir kısım sigorta aracısının da sigorta şirketi olarak kabul edilip BSMV'nin mükellefi olarak kabul edilmesi yönündeydi. Ancak bu kanunla birlikte mükellefiyet maddesi yeniden düzenlenmiş ve sigorta aracılarının BSMV mükellefi kabul edilmesi yönündeki görüş ortadan kalkmıştır.

Aracılar dışında sigorta şirketlerinin ve reasürans şirketlerinin bu verginin mükellefi olacakları açıktır.

---

[155] Pehlivan, s.396
[156] Kırman, s.216
[157] Kırman, s.216
[158] Resmi Gazete: 06.06.2008 tarih, 26898 mükerrer sayılı

Ancak 07.04.2001 tarihinde yasalaşan 4632 sayılı Bireysel Emeklilik Tasarruf ve Yatırım Sistemi Kanunu'na istinaden kurulan emeklilik şirketleri, hiç şüphesiz 5684 sayılı Sigortacılık Kanunu'nda tanımlanan sigorta ve reasürans şirketleri kapsamında değildir. Bu sebeple özellikle sigorta acentelerinin mükellefiyetlerinin değerlendirilmesine yönelik belirlemeler sırasında üzerinde durulduğu gibi bu şirketlerin de 28. maddede ifade edilen nitelikte bir şirket olmamalarından dolayı mükellef olamayacakları sonucunu çıkarabiliriz.

Ancak yine idare tarafından uygulamada benimsenen, sigorta acentelerinin mükellefiyeti gibi, maddenin sigorta işlemlerini yapanlar açısından da kıyaslama yolu ile mükellefiyet yaratma görüşü ortaya çıkacaktır.[159] Bununla birlikte 4632 sayılı Kanunun amaç maddesinde, sosyal güvenlik sisteminin tamamlayıcısı olarak faaliyette bulunulmasına ilişkin esaslardan hareket edildiğinde, bireysel emeklilik sisteminin sosyal sigorta anlamına geldiği ve dolayısıyla, devletin sağladığı sosyal güvenliğe alternatif değil, ek bir sosyal güvenlik sağlamak üzere çalıştığı ve sonuç olarak, 5684 sayılı kanunda bir sigorta şirketi olarak tanımlanmamış olsa bile, özünde bir sigorta şirketi olduğu ve sigortacılık işlemi yaptığı sonucuna ulaşılabilecektir.

Bununla birlikte idare açısından bireysel emeklilik faaliyetinin bütününü sigorta olarak algılamak ve buna bağlı olarak şirketi de vergilendirme bakımından tüm işlemleri BSMV'ye konu oluşturan sigorta şirketi gibi kabul etmek daha yerinde olacaktır. Ancak yinede verginin yasallığı ilkesine uymak açısından kanunun mükelleflerinin belirtildiği maddelere bireysel emeklilik şirketlerini de eklemek daha doğru bir yol olacaktır.

1.11.3.3. Verginin Matrahı

Vergiyi doğuran olayın meydana gelmesinden sonra vergi borcunun somut olarak saptanabilmesi, tarh işlemi[160] ile olmaktadır. Tarh işleminin yapılmasında ortaya çıkan vergi borcunun hesaplanması için üzerinden hesaplama yapılabilecek bir tutarın

[159] Kırman, s.230
[160] Verginin tarhı, vergi alacağının kanunlarında gösterilen matrah ve nispetler üzerinden vergi dairesi tarafından hesaplanarak bu alacağı miktar itibariyle tespit eden idari muameledir. (VUK md.20)

ya da değerin bilinmesine ihtiyaç duyulmaktadır. Bilinmesi gerekli olan bu miktar veya değer matrah olarak isimlendirilmektedir.[161]

BSMV'de de matrah 31. maddede şöyle tanımlanmıştır.

"Banka ve sigorta muameleleri vergisinin matrahı 28 inci maddede yazılı paraların tutarıdır. Kambiyo alım ve satım muamelelerinde kambiyo satışlarının tutarı vergiye matrah olur.

Sigorta işlemlerinde verginin matrahı, bu işlem dolayısıyla poliçede yer alan prim tutarıdır. Prim tutarının hesabında, sigorta işlemi dolayısıyla komisyon ve benzeri adlarla sigorta aracılarına yapılan ödemeler indirim konusu yapılamaz.

Vergi matrahından gider ve vergi adı altında indirim yapılamaz. Bu kanunla alınan banka ve sigorta muameleleri vergisi matraha dâhil edilmez.

Sigorta şirketleri, iptal ettikleri sigorta muamelelerine ilişkin vergileri (yalnızca iptal tarihinden sonraki döneme ait olan kısmı), iptalin gerçekleştiği dönemde hesaplanan banka ve sigorta muameleleri vergisinden indirebilirler. Bu dönemde indirilemeyen vergiler, sonraki dönem beyannamelerinde indirim konusu yapılabilir. Maliye Bakanlığı, bu maddenin uygulanmasına ilişkin usûl ve esasları belirlemeye yetkilidir."

Matrahın düzenlendiği yukarıdaki maddeye baktığımızda matrahın kambiyo alım-satım işlemleri ve bunun dışındakiler olarak ikiye ayrıldığını ve daha sonrada matrahın hesaplanmasına yönelik esasların belirlendiğini görebiliyoruz.[162]

Kambiyo alım-satım işlemleri dışındaki muamelelerde matrah, 28. maddeye atıfta bulunularak belirlenmiştir. Buna göre her ne şekilde olursa olsun yapmış oldukları bütün muameleler dolayısıyla kendi lehlerine her ne nam ile olursa olsun nakden veya hesaben aldıkları paralar vergiye tabidir. Bu çerçevede yapılan her işlemin bağımsız olarak ele alınarak lehe kalan tutarın matrah olarak kabul edilmesi suretiyle vergi

[161] Kırman S.261

[162] Bu ayrım uygulamada Kambiyo gider vergisi ve BSMV olarak 2 ayrı verginin bulunduğu yönünde yanlış bir anlayışa yol açabiliyor. Oysaki kambiyo işlemlerine ilişkin ödenmesi istenen vergi de BSMV olmakta ancak matrah hesaplanması ve uygulanan vergi oranı farklılaşmaktadır.

hesaplamasına gidilmektedir.[163] Buradaki ilk husus her işlemin birbirinden bağımsız olarak düşünülüp matrahın buna göre hesaplanmasıdır. Yani 1 aylık lehe alınan paralar üzerinden işlem yapılmamaktadır. İdarenin verdiği görüşlerde matrah hesaplamasında lehe alma işleminin muamele başına olması, aylık toplamdan işlem zararlarının düşülmesi biçiminde matrah belirlemenin mümkün olmadığı belirtilmektedir.[164]

Dikkat edilecek diğer husus ise, işlem sonucunda alınan tutarın tamamının mı, yoksa elde edilen safi gelirin mi vergi hesaplamasında dikkate alınacağıdır. Zira alınan tutarın lehe olması gerektiği yönündeki görüş esas verginin matrahını doğrudan etkileyecektir.

Bu madde hakkında iki farklı yorum yapılabilir. İlk yorum tahsil edilen tutarın tamamının vergi matrahını oluşturması yani verginin banka ve sigorta şirketlerinin o geliri elde etmek için yaptıkları masrafları dikkate almaksızın brüt gelir üzerinden hesaplamasıdır. İkinci yorum ise tahsil edilen tutarın toplamını değil esasen bu tutar içindeki "kendi lehine alınan" kazanç/kar tutarının olması gerektiğidir. Aslında "lehe alınandan" kasıt bu olmalıdır. Zira verginin konusu bir muamele neticesinde lehe alınan paradır. Yapılan işlemin maliyetinin hesaplanabilmesi durumunda lehe kalan tutar maliyet bedeli ile satış bedeli sonucunda arada işlemi yapan lehine kalan pozitif fark olacaktır. Böylece örneğin bir bankanın yapmış olduğu bankacılık işlemleri nedeniyle lehine kalan paralar, gayrimenkulünü kiraya vermesinden dolayı aldığı kiralar, bir gayrimenkulün satış tutarı değil alış ve satış arasında banka lehine kalan meblağlar vergiye tabi olacaktır.[165]

Bu yorumu yaparken savunulan bir sav da BSMV matrahının yapılan işlemlerden elde edilen safi gelir olması düşüncesinin KDV mantığına da uygun düşmesidir. Çünkü KDV esas olarak teslim ve hizmet işlemlerinden yaratılan katma değeri vergilendirmeyi amaçlamaktadır. Dolayısıyla BSMV mükellefleri yaptıkları

[163] Kırman, s.264
[164] Maliye Bakanlığı Gelirler Genel Müdürlüğü 20.01.1994 tarih ve 3845 sayılı görüşü
[165] İstanbul YMM Odası,BSMV Matrahında Lehe Kalan Para, s.5

işlemler sonucunda elde ettikleri safi geliri BSMV'ye tabi tutarak bunu sağlayabileceklerdir.[166]

Aslında yargı organlarının kararlarında da bu 2. yorum söz konusudur. Ayrıca Maliye Bakanlığı'nın son yıllarda verdiği muktezalarda BSMV açısından lehe kalan parayı o işlemdeki giderler ve maliyet düşüldükten sonra kalan tutar olarak yorumlanmaktadır. [167] Öte yandan BSMV'deki diğer bir prensip de yapılan işlem sonucu lehe kalan paradan bir kez vergi alınmasıdır. Bu nedenle vergi mükerrerliğini önlemek için birçok hükümden vazedilmiştir. (örneğin: Madde 29/a,e,f,j)

Ancak diğer taraftan verilen bir hizmet karşılığı alınan tutarların, bu hizmetin yerine getirilmesi bakımından dikkate alınması gereken unsurlardan yola çıkılarak hesaplanabilen bir maliyetinin dikkate alınması suretiyle lehe alınan tutarın hesaplanması yaklaşımının benimsendiği durumlarda verginin matrahı değişecektir.[168]

Aslında uygulamada "lehe alınan paralar" kavramının değerlendirilmesinde sorun olduğu ortaya çıkmaktadır. Zira BSMV mükellefleri gayrimenkul, araç satışı gibi maliyet ve satış fiyatı arasındaki kar zararın belirlenmesinin kolay olduğu durumlarda BSMV'yi kar üzerinden uygularken, alınan poliçe primlerinin tamamı üzerinden vergiyi ödemektedirler. Nitekim BSMV lehe alınan paralar yani kar üzerinden hesaplanacak ise alınan primler karşılığında da bir hasarın meydana gelmesi sonucunda oluşacak tazminat ödemeleri, bu primin maliyetini oluşturacaktır. Hatta bu maliyet, alınan primden bile fazla olabilecektir. Bu durumda prim bedelinin tamamı üzerinden BSMV vergisi haksız yere alınmış olacaktır. Ancak uygulamada poliçe karşılığı alınan prim bedelinin tamamı üzerinden vergi alınmaktadır. Bu durum "lehe alınan paralar" ifadesinin uygulamada iki farklı biçimde uygulanmasına neden olmaktadır. Bu ise kanunun objektifliği ilkesine aykırı bir durum yaratmaktadır.[169] Bu problem ise 5766 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanunda Ve Bazı Kanunlarda

[166] Çetin, Tuncay, BSMV'de Matrah ve Lehe Alınan Paralar Hükmünün Değerlendirilmesi, Vergi Dünyası Dergisi, Sayı:225, Mayıs 2000, s.51
[167] Danıştay 7. Dairesi 08.03.1988 tarihli 87/1828 nolu esas ve 88/646 nolu Kararı, Maliye Bakanlığı Gelirler Genel Müdürlüğü 26.07.1990 tarih ve 66304 sayılı görüşü
[168] Kırman S.265
[169] Çetin, BSMV'de Matrah ve Lehe Alınan Paralar Hükmünün Değerlendirilmesi, s.52

Değişiklik Yapılması Hakkında Kanunun[170] 25. maddesiyle Gider Vergileri Kanunu'nun 31. maddesine eklenen "*Sigorta işlemlerinde verginin matrahı, bu işlem dolayısıyla poliçede yer alan prim tutarıdır. Prim tutarının hesabında, sigorta işlemi dolayısıyla komisyon ve benzeri adlarla sigorta aracılarına yapılan ödemeler indirim konusu yapılamaz."*cümlesi ile netliğe kavuşmuştur. Yani buna göre sigorta poliçelerinden alınacak vergi matrahı bu cümle ile ayrıca tanımlanmıştır.

Diğer bir durum da idarenin, sigorta şirketlerinin sigorta aracılarına verdikleri teşvik komisyonları üzerinden BSMV alınması yönündeki görüştür. Bu görüşe katılmayanların gerekçesi ise teşvik komisyonu veya diğer isimler altında ödenen komisyonların, sigorta şirketlerinin bir nevi pazarlama stratejisi olduğudur. Sigorta şirketleri aracılara ödeyecekleri komisyonların tutarının bir kısmını poliçe tutarının belli bir yüzdesi olarak belirlerken, bir kısmını da belirli bir tutarın üzerinde poliçe üretmek veya acente portföyünün karlılık durumuna göre çeşitli, acentenin verimliliğini artırmaya yönelik pazarlama aracı olarak kullanabilmektedir.[171]

Buna karşılık Maliye Bakanlığı'nın 26.07.2008 tarihinde Resmi Gazete'de yayınlanan 86 Sıra No'lu Gider Vergileri Genel Tebliği'nde, sigorta işlemlerinde verginin matrahının, sigorta aracılarına verilen komisyonlar dahil edilerek tespit edilen prim tutarı olduğu bu sebeple bu komisyonlar üzerinden sigorta acenteleri ve sigorta acenteliği bulunan banka şubeleri ile finansman şirketleri tarafından ayrıca BSMV hesaplanıp beyan edilmeyeceği belirtilmiş ancak sigorta muamelelerine ilişkin olarak yılsonlarında veya belli dönem aralıklarında sigorta şirketlerinden teşvik komisyonu ve benzer adlar altında alınan paraların banka şubeleri tarafından BSMV'ye tabi tutulması gerektiği belirtilmiştir. Teşvik komisyonlarına istinaden vergi yükünün sadece banka şubelerine yüklenmesinin nedeni olarak ise diğer sigorta aracılarının BSMV mükellefi olmamaları olarak belirtilmiştir.

Yani teşvik komisyon tutarları tahsil edilen prim tutarına dahil edilmediğinden, bu tutarlara ilişkin BSMV primin içerisinde alınamamıştır. Bu sebeple bu tutarların aracılara ödenmesi sırasında aynı matrah üzerinden mükerrer vergi alındığından söz

[170] Resmi Gazete: 06.06.2008 tarih, 26898 mükerrer sayılı
[171] Ramazan Irmak, "Sigorta Acentelerinin Sigorta Şirketlerinden Aldıkları Komisyonların BSMV Karşısındaki Durumu", Yaklaşım Dergisi, Sayı:159, Mart 2006, s.228

edilemeyeceğine göre, bu komisyon tutarları üzerinden BSMV mükellefleri vergi vermelidirler. Sigorta şirketlerinin dışında bankalar tüm işlemleri nedeniyle BSMV mükellefi olduklarından bu komisyonlar üzerinden sadece bankalar BSMV ödeyeceklerdir.

Bakanlığın diğer bir konuda verdiği görüş de birbirleri ile çelişmektedir. 1997 yılında verilen bir muktezada[172] bankaların ister bankacılık, ister sair faaliyetlerden sağlamış olsun bütün muameleler dolayısıyla kendi lehlerine aldıkları paraların, BSMV kapsamına girdiği ve BSMV matrahını oluşturacağı, bankaların lehine kalan paraların BSMV'ye tabi olması için mutlaka bankacılık faaliyetinden kaynaklanması şartı bulunmadığını, bir bankanın gayrimenkul veya iştirak hissesi satarken lehine kalan para üzerinden % 5 vergi ödemesi gerektiğini açıklarken, 1998 yılında verdiği diğer bir muktezada[173], şirketçe bir sabit kıymet veya demirbaşın elden çıkarılmasının banka muamele veya hizmeti sayılamayacağı, dolayısıyla mezkûr işlemlerin banka ve sigorta muamelesi kapsamına girmediği, dolayısıyla BSMV kapsamına girmeyen işlemlerin KDV'ne tabi olması yönündeki görüşler mevcuttur.[174]

Yine 31. maddede, uygulamada Kambiyo Gider Vergisi olarak da isimlendirilen, kambiyo satım işlemleri üzerinden alınan BSMV matrahı, "*Kambiyo alım ve satım muamelelerinde kambiyo satışlarının tutarı vergiye matrah olur"* olarak tanımlanmıştır. Burada ise lehe alınan tutar üzerinden vergi hesaplama yerine matrah olarak satış tutarının tümünün alındığı görülmektedir. Kambiyo satışlarının ancak BSMV mükellefi konumunda olanlar tarafından yapıldığı hallerde bu şekilde vergilendirilmesi gerekmekte, tek başına bu işlem vergi mükellefiyetine neden olmamaktadır. Diğer bir ifade ile vatandaşın birikimi olan dövizini satıma konu etmesi verginin ödenmesini gerektirmemektedir.[175]

---

[172] Maliye Bakanlığı, Gelirler Genel Müdürlüğü, 18.06.1997 tarih ve B.07.0.GEL.0.56/5601-840/254035 sayılı muktezası, Kişisel Arşiv
[173] Maliye Bakanlığı, Gelirler Genel Müdürlüğü, 09.02.1998 tarih ve B.07.0.GEL.0.53/5317-1684/5541 sayılı muktezası, Kişisel Arşiv
[174] Süleyman Güçlü, "Banka, Banker ve Sigorta Şirketleri ile Aracı Kurumların Sabit Kıymet Alım ve Satımlarında BSMV ve KDV Uygulaması", Yaklaşım Dergisi, Sayı:156, Aralık 2005, s.59
[175] Kırman S.274

Matrahın tanımlandığı 31. maddedeki matrahın hesaplanmasına yönelik esasları inceledikten sonra maddenin 2. bendinde yer alan sigorta işlemlerinde iptal edilen muamelelere ilişkin vergilendirmenin ne şekilde olduğunu inceleyelim.

Buna göre maddenin son paragrafı 28.03.2007 tarihli ve 5615 sayılı Gelir Vergisi Kanunu ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanunun 17. maddesi ile aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

"*Sigorta şirketleri, iptal ettikleri sigorta muamelelerine ilişkin vergileri (yalnızca iptal tarihinden sonraki döneme ait olan kısmı), iptalin gerçekleştiği dönemde hesaplanan banka ve sigorta muameleleri vergisinden indirebilirler. Bu dönemde indirilemeyen vergiler, sonraki dönem beyannamelerinde indirim konusu yapılabilir.*"

Değişiklik yapılmadan önceki uygulamada iptal edilen sigorta muamelelerine ait BSMV tutarının vergi matrahından indirilebilmesi için sigorta poliçelerinin düzenlenme ve iptal tarihlerinin aynı vergilendirme dönemi içerisinde olması gerekmekteydi. Dolayısıyla, sigorta muamelelerinin yapıldığı dönemden sonra gerçekleşen poliçe iptalleri nedeniyle iptal edilen muamelelere ilişkin BSMV'nin, mahsuben iadesi mümkün değildi. Dolayısıyla buradaki değişiklik son derece yerinde olmuştur.

Bu maddeye göre, sektörde uzun süredir tartışma konusu olan bir konu daha net hale getirilmiştir. Sigorta şirketleri iptal ettikleri poliçelere ilişkin BSMV'nin iptal tarihinden sonraki döneme ait olan kısmını, iptalin gerçekleştiği dönem için hesaplanan BSMV'den indirebilecekler ve söz konusu dönemde indirilemeyen vergilerin bulunması durumunda, ilgili tutarları izleyen dönem beyannamelerinde indirim konusu yapabileceklerdir. Ancak 85 Seri No'lu Gider Vergileri Genel Tebliği'nde[176] Kanun'un 31. maddesinde yer alan düzenlemeye ilişkin olarak "...iptal edilen sigorta muamelelerine ilişkin olan, ancak muamelelerin iptal edildiği dönemde sigorta şirketinin hesaplanan vergisinin yetersiz olması nedeniyle indirim konusu yapılamayan verginin, sonraki vergilendirme dönemlerinde de indirim konusu yapılmasına imkân sağlanmaktadır..." denilerek düzenlemeye açıklık getirilmiştir.

[176] Resmi Gazete: 13.06.2007 tarih, 26551 sayılı

Bu sebeple bu maddeye göre ilgili dönemde fiilen iptal edilmiş ancak vergisi yine ilgili dönemde beyanında çeşitli sebeplerle gösterilememiş olan vergiler sonraki dönem beyannamelerinde indirim konusu edilemez yorumu yapılabilir. Zira madde metninde iptalin sadece iptalin gerçekleştiği dönemde hesaplanan BSMV'den indirilebileceği belirtilmiştir.

1.11.3.4. Verginin Oranı

Verginin matrahı bölümünde yapılan belirlemeler çerçevesinde saptanan BSMV matrahına, kanunun nispet başlığını taşıyan 33. maddesinde yer alan oranların uygulanması suretiyle verginin miktarı hesaplanacaktır. İlgili maddede;

"Banka ve sigorta muameleleri vergisinin nispeti % 15'tir. Kambiyo muamelelerinde nispet matrahın binde biridir.

Bakanlar Kurulu, bu maddede belirtilen vergi oranını bankalar arası mevduat muameleleri, bankalar ile 2499 sayılı Sermaye Piyasası Kanununa göre kurulan aracı kurumlar arasındaki borsa para piyasası muameleleri ve diğer banka ve sigorta muameleleri için ayrı ayrı veya birlikte % 1'e, kambiyo muamelelerinde ise sıfıra kadar indirmeye ve yukarıdaki oranları aşmayacak şekilde yeniden tespit etmeye yetkilidir." denilmektedir.

Buna göre madde verginin genel oranını belirledikten sonra, bu oranın bazı işlemler işin ayrı ayrı veya birlikte %1 veya sıfıra kadar indirilebilmesi için bakanlar kuruluna yetki vermiştir. Zaman içinde BKK ile bu oranlar pek çok defa düzenlenmiştir. Sigortacılık konusu ile ilgili olarak son yürürlükte olan oranları aşağıdaki gibi görebiliriz.

Tablo 11: 2008 Yılı Güncel BSMV Oranları

BKK İLE BELİRLENEN YÜRÜRLÜKTEKİ ORANLAR

		Oran	Yürürlülük Tarihi
a)	Devlet tahvili ve Hazine bonoları ile Toplu Konut İdaresi, Kamu Ortaklığı İdaresi ve Özelleştirme İdaresince çıkarılan menkul kıymetlerin geri alım ve satım taahhüdü ile iktisap veya elden çıkarılması karşılığında lehe alınan paralar üzerinden	1%	15.10.1998 itibaren
b)	Devlet tahvili ve Hazine bonoları ile Toplu Konut İdaresi, Kamu Ortaklığı İdaresi ve Özelleştirme İdaresince çıkarılan menkul kıymetlerin vadesi beklenilmeksizin satışı nedeniyle lehe alınan paralar üzerinden	1%	15.10.1998 itibaren
c)	**i -** Kambiyo muamelelerinde satış tutarı üzerinden	0%	01.05.2008 itibaren
d)	**ii**-Bankalar arası kambiyo satış muamelelerinde satış tutarı üzerinden	0%	01.08.2002 itibaren
e)	Diğer banka ve sigorta muamelelerinde lehe alınan paralar üzerinden	5%	02.09.1998 itibaren

Bu tablodaki "d" maddesi doğrudan sigortacılık işlemleri ile ilgilidir. Kanunda mükellef olarak gösterilen sigorta ve reasürans şirketleri ile uygulamada sigorta şirketi gibi değerlendirilen bireysel emeklilik şirketlerinin diğer maddeler dışında kalan gelirleri üzerinden %5 nispetinde vergi hesaplanır ve ödenir. Bunun yanında bu şirketler "a" ve "b" yazılı gelirleri elde etikleri durumlarda bu gelirleri üzerinden de %1 oranında vergi hesaplayıp öderler. Bu saydığımız maddelerdeki gelirler üzerinden vergiyi ödemekle mükellef olan bu şirketlerdir.

1.11.3.5. İstisnalar

Kanunun 29. maddesinde BSMV'nin istisnalarından bahsedilmektedir. Burada öncelikle istisna kavramını tanımlamakta fayda olacaktır. İstisna temelde vergiye tabi olması gereken bir vergi konusunun, kanunun açık hükmü uyarınca vergilendirilmemesi olarak tanımlanabilir.[177]

Vergi uygulamalarında muafiyet ve istisna hükümlerine yer verilmesi vergi gelirlerinin azalmasına neden olduğu gibi vergide eşitlik ilkesi açısından da sakıncalar yaratabilmektedir. Ancak bununla birlikte bu tür düzenlemelere gidilme nedenlerinin,

[177] Mualla Öncel ve Nami Çağan, Bankacılar İçin Vergi Hukuk Bilgisi, Avşaroğlu Matbaası, Ankara,1998, s.11

vergi adaleti, ekonomik teşvikler, vergi idaresi açısından gelen kolaylıklar ve siyasi sebepler olarak bir ayrıma tabi tutulması mümkündür.[178]

BSMV açısından vergiye tabi olması gereken bazı konuların istisna tutulduğunu görüyoruz. Bu istisnaların bir kısmı ekonomik teşvik bir kısmının da vergi adaleti anlamında düzenlendiğini söyleyebiliriz. Yukarıda da belirttiğimiz gibi istisnalar 29. maddede sayılmaktadır. İlgili maddede *"Aşağıda yazılı muameleler dolayısıyla alınan paralar banka ve sigorta muameleleri vergisinden müstesnadır."* denilmektedir. Yukarıda da belirttiğimiz gibi kanuna göre vergiye tabi olan şey muamele değil, yapılan muamele neticesinde lehe kalan paradır. Bu açıklamayı da dikkate alarak istisna maddelerin sigortacılık ile ilgili olan maddelerini aşağıda inceleyelim.

a) İlgili maddenin (e) bendinde "*Bankaların, bankerlerin ve sigorta şirketlerinin sermayelerinin tamamı kendilerine ait veya iştirakleri bulunan sınaî işletmelerden sağladıkları kârlar"* BSMV'den istisnadır denilmektedir. İstisnadan banka, banker ve sigorta şirketleri yararlanabilecektir. Bunlar dışında kalan BSMV mükelleflerinin aldıkları kar payları üzerinden vergi ödenmesi gerekmektedir. Bireysel emeklilik şirketlerinin ise sigorta şirketi olarak kabul edilecek olmalarına göre varsa bu tür gelirleri üzerinden vergi ödemeleri gereğinden bahsedemeyiz.

   Getirilen bu istisnanın amacı, gider vergisi niteliğinde bir vergi yüküne bağlı olarak elde edilen kazançlarla oluşan karın, aynı nitelikteki bir vergi ile tekrar vergilendirilememesidir. Buradaki istisnanın vergi adaletini sağlamaya yönelik olarak koyulduğunu söyleyebiliriz.[179]

   Maddede yer alan istisna hükmünün uygulanabilmesi için aranan temel şart ise iştirak durumunda olan ve karpayı elde edilen kuruluşun, sınaî bir kuruluş olmasıdır. Sınaî bir kuruluş ise 6948 sayılı Sanayi Sicil Kanunu'nun[180] 1. maddesinde; "*maddenin vasıf, şekil, hassa veya terkibini makine, cihaz, tezgâh, alet ve diğer vasıta ve kuvvetlerin yardımı ile veya sadece el emeği ile kısmen*

[178] Kırman S.302
[179] 2 No'lu Gider Vergileri Genel Tebliği
[180] Resmi Gazete: 24.04.1957 tarih, 9593 sayılı

veya tamamen değiştirmek veya bu maddeleri işlemek suretiyle devamlı ve seri halinde imal veya istihsal edilen yerlerle, maddelerin çıkarılıp işlendiği yerler" olarak tanımlanmıştır.[181]

Ancak bu madde her ne kadar mükerrer vergilemenin önüne geçmeyi amaçlamış olsa da istisnanın sadece sınaî işletmelerin kar paylarını kapsaması nedeniyle tam olarak amacına ulaşamamıştır. Zira sınaî olmayan işletmelerde aynı şekilde bir gider vergisi olan KDV'ye bağlı olarak vergilendirmeye tabidir. Dolayısıyla gider vergisi niteliğinde bir vergi yüküne bağlı olarak elde edilen kazançlarla oluşan karın sınaî olmayan kuruluşlarda da geçerli olduğu aşikârdır. Bu sebeple bu istisna maddesinin tüm kar paylarını içerecek şekilde düzenlenmesi isabetli olacaktır.[182]

b) 29. maddenin (f) bendinde **"***Bankaların, bankerlerin ve sigorta şirketlerinin sermayelerine iştirak ettikleri banka, banker ve sigorta şirketlerinin bu kanuna göre banka ve sigorta muameleleri vergisine tabi muamelelerden mütevellit karları"* da BSMV'den istisnadır denilmektedir. Madde ile getirilen istisnanın amacı bir önceki istisnada olduğu gibi mükerrer vergilendirmenin önüne geçmektir.[183] Getirilen bu düzenleme uyarınca banka, banker ve sigorta şirketi niteliğinde olan iştiraklerden elde edilen ve bunların BSMV'ye tabi tutulmuş bulunan işlemlerinden elde edilen kar payları istisna edilmiş durumdadır. Ancak istisnanın sadece bu şirketlerin BSMV'ye tabi işlemlerinden mütevellit karları için geçerli olduğunu unutmamak gerekir. Ayrıca reasürans şirketi de sigorta şirketi kapsamında değerlendirilmektedir. Bu sebeple de mükerrer sigorta ve retrosesyon muamelelerinin vergilendirilmemesi ile aynı niteliktedir. Zira reasürans şirketi tarafından sağlanan kar vergilendirilen kar vergilendirilen primlerden kaynaklanmakta, ilk aşamada vergilendirilmiş bulunmaktadır.[184]

[181] Kırman, s.318
[182] Mehmet Maç, Kar Paylarının Tümü BSMV Dışına Çıkarılmalıdır, Mükellefin Dergisi, Sayı:88, Kasım 2001, s.3
[183] 2 Seri Nolu Gider Vergileri Genel Tebliği
[184] Kırman, s.320

Bu istisna hükmü uygulamada, kar payını dağıtan kuruluşun karın ne kadarının BSMV'ye tabi işlemlerden oluştuğunu yazılı olarak bildirmesi ve kar payını elde eden kuruluşun da bildirilen tutara göre işlem yapmasıyla işlemektedir.[185]

c) Yine 29. maddenin (j) bendinde **"***Mükerrer sigorta muameleleri ile retrosesyon muameleleri dolayısıyla alınan prim, komisyon vs. paraların"* da vergiden istisna olduğu belirtilmiştir. Sigorta şirketlerinin yaptıkları sigorta işlemlerinden kaynaklanan risklerini dağıtmak ya da aza indirmek amacıyla gerçekleştirdikleri mükerrer sigorta işleminin yanı sıra mükerrer sigortayı yapan ve reasürans şirketi olma özelliğini taşıyan sigorta şirketlerinin de bu yolla yüklendikleri riskleri 3. sigortacıya sigortalaması retrosesyon olarak isimlendirilmektedir.[186]

Getirilen bu istisna ile ilk aşamada düzenlenen sigorta poliçesi çerçevesinde alınan paralara bağlı olarak yapılan vergilendirme nedeniyle temelinde başlangıçta alınan ve vergisi ödenen primlerin paylaşılması dolayısıyla mükerrer vergilendirme olmaması için bir sonraki aşamalarda yapılan mükerrer sigorta ve retrosesyon işlemlerinde, bu ve benzeri adlarla aldıkları tutarların vergilendirilmemesi esası benimsenmiştir. [187]

d) Maddenin (i) bendinde *"Emeklilik sözleşmeleri, hayat sigortaları (hayat sigortalarında ferdi kaza, hastalık sonucu maluliyet ve tehlikeli hastalıklar teminatlarının da ek teminat olarak verildiği sözleşmeler dahil) ve sağlık sigortaları ile ihracata ait nakliyat sigortalarında ve 2499 sayılı Sermaye Piyasası Kanununun 38/A maddesinin birinci fıkrasında tanımlanan konut finansmanı kapsamında yapılan sigortalarda sözleşme ve poliçe üzerinden alınan paralar"* hükmü ile sigorta işlemlerine yönelik bir istisnaya yer verilmiştir.[188] Ancak maddeye emeklilik sözleşmeleri ile hayat sigortaları poliçeleri açısından kapsamı genişleten parantez içi hükmün 10.07.2001 tarihli resmi gazetede yayınlanan 4697 sayılı kanun ile 07.10.2001 tarihinden itibaren

[185] Nedim Türkmen, Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisinden İstisna Edilen İşlemler, Mali Çözüm Dergisi, Sayı:36, Mayıs-Haziran 1996, s.55
[186] Nomer ve Yunak, s.160
[187] Kırman s.326
[188] Kırman, s.323

geçerli olmak üzere eklenmiştir. Buna göre emeklilik, hayat ve sağlık branşlarındaki istisnalar, bu branşların teşvik edilip geliştirilmesi amacına yönelik olarak hazırlanmıştır. Diğer bir istisna olan ihracattaki nakliyat sigortaları da ihracatın geliştirilmesi amacına yönelik bir teşvik olma özelliğini taşımaktadır. Ayrıca 06.03.2007 tarihinde eklenen yeni bir madde ile konut finansmanı kapsamında yapılan poliçe ve sözleşmelerin de teşvik kapsamına alınmasının nedeni konut finansmanı sistemini teşvik etmektir.

e) 29. maddenin (k) bendinde yer alan istisna "*Biçilmemiş veya toplanmamış her türlü tarım mahsulleriyle tarım hayvanları için akdolunan zirai sigortalar dolayısıyla alınan paraları"* kapsamakta ve sigorta şirketlerinin bu şekilde lehlerine aldıkları paraların BSMV'den istisna edilmesini öngörmektedir. 482 sayılı kanun ile eklenen bu maddenin getirilmesindeki amaç, o dönemdeki yeni uygulamaya başlanan zirai sigortaların teşvik edilmesidir.[189]

f) (l) bendinde yer alan bu hüküm *Nükleer rizikolara karşı yapılan sigortalar dolayısıyla alınan paraları* da vergiden istisna tutulmuştur. Yine 482 sayılı kanun ile eklenen bu madde için kanunun gerekçesinde, İktisadi İşbirliği Kalkınma Teşkilatı'nın önerisi ile getirildiği belirtilmiştir.

g) Maddenin (t) bendinde "*emeklilik yatırım fonlarının, sermaye piyasalarında yaptıkları işlemler nedeniyle elde ettikleri paraların"* istisna edildiği hükmü getirilmiştir. Söz konusu fonlar, özelikle sermaye piyasalarında faaliyette bulunan menkul kıymet yatırım fonları ile aynı özellikleri taşımakta olması ve bu tür fonların BSMV mükellefiyetlerinin bulunmaması istisna uygulamasına yönelik bu hükmü gereksiz kılmaktadır.[190]

h) Maddeye eklenen (u) bendi ile "*bankalar, sigorta şirketleri, emeklilik şirketleri ve ipotek finansmanı kuruluşlarının, kuruluşlarında veya sermayelerini artırdıkları sırada çıkardıkları hisse senetlerinin itibarî değerlerinin üzerinde elden çıkarılması sonucu kendi lehlerine kalan paralar*" BSMV'den istisna edilmiştir. Bilindiği üzere anonim şirketler, yeni hisse senedi çıkardıklarında bu

[189] 482 sayılı kanun gerekçesi, Kırman, s.327
[190] Kırman, s.342

hisseleri, şirketin piyasa değerine istinaden nominal bedelinin üzerinde satarlar. Söz konusu hisse senetlerinin nominal değerinin üzerinde satılmaları halinde satış bedeli ve nominal bedel arasındaki fark emisyon primi olarak adlandırılmaktadır. Dolayısıyla BSMV mükellefleri açısında lehe alınan bir gelir olmakta ve bunun üzerinden vergi ödemeleri gerekmektedir. Ancak BSMV mükellefi olmayan şirketler için böyle bir vergilemeden bahsetmek mümkün değildir. Dolayısıyla vergilemede adaleti sağlamak adına BSMV mükellefleri için de böyle bir istisna getirilmiştir. Zira bu gelirler KVK 5. maddesine göre de kurum kazancının tespitinde istisna edilmiştir.

i) Ayrıca hukuk kurallarının yapılmasına ilişkin esaslara uygunluk göstermemekle birlikte mevzuatımızda sıkça karşılaşılan ve özellikle vergilerle ilgili kendi kanunları dışında kanunlarla istisna ve muafiyete ilişkin uygulamalar getirilmesi uygulaması, BSMV açısından da söz konusu olmakta ve kanunun istisnaları düzenleyen 29. maddesinin dışında pek çok kanunda istisna uygulamasına ilişkin hükümler yer almaktadır. Bunlardan sigortacılık ile ilgili olan istisnalarda biri de zorunlu deprem sigortası primleri istisnasıdır. Bu istisna 4452 Sayılı Doğal Afetlere Karşı Alınacak Önlemler ve Doğal Afetler Nedeniyle Doğan Zararların Giderilmesi İçin Yapılacak Düzenlemeler Hakkındaki Yetki Kanunu[191] uyarınca 587 sayılı Zorunlu Deprem Sigortasına Dair Kanun Hükmünde Kararname[192] ile 27.12.1999 tarihinde getirilmiştir. Buna göre zorunlu deprem sigortasına tabi işlemlerin yapılması, tazminatların ödenmesi ve konuya ilişkin hizmetlerin ifasında görevli ve yetkili kılınan DASK'ın gelirleri her türlü vergi, resim ve harçtan muaf kılınmıştır. Ayrıca 587 sayılı kararnameye istinaden çıkarılan Zorunlu Deprem Sigortası Genel Şartları'nın c maddesi 1. bendinde Zorunlu deprem sigortası primleri her türlü vergi, resim ve harçtan muaftır denilmiştir.[193]

Buna istinaden DASK'ın gelirlerinin en başında prim gelirleri gelmekte ve bu gelirler kurum adına bu işlemleri gerçekleştirilecek sigorta şirketleri ve bunların aracıları tarafından tahsil edilmek suretiyle aynen aktarılmaktır. Bu primler

[191] Resmi Gazete: 29.08.1999 tarih, 23801 sayılı
[192] Resmi Gazete: 27.12.1999 tarih, 23919 sayılı
[193] Oktay Uğur, Zorunlu Deprem Sigortası ve BSMV, Vergi Dünyası Dergisi, Sayı:235, Mart 2001, s.68

BSMV'den istisna olduğundan BSMV sigorta ettirenden talep edilmeyecektir. Diğer taraftan prim üretimini yapan sigorta şirketleri ve bunların aracılarına tahsil edilen prim üzerinden bir komisyon ödemesi (Tahsil edilen primin İstanbul için %12,5'i, İstanbul dışı için %17,5'i) söz konusu olacaktır. Bu komisyonların sigorta şirketlerine ödendiği düşünüldüğünde sigorta şirketleri aldıkları DASK komisyonları için %5 BSMV ödemek durumunda olacaklardır.[194] Zira muafiyet sadece DASK'ın gelirleri için getirilmiştir. Ancak sigorta şirketlerinin aldığı komisyonun bir kısmını acentelerine verdiği durumda ise aynı matrah üzerinden mükerrer vergileme olmaması adına burada BSMV'den söz edilmeyecektir.[195] Zorunlu deprem sigortasının, sigorta şirketlerinin bu alanda daha etkin pazarlama tekniklerini kullanmaları bakımından en azından belirli bir süre için alınan primler üzerinden sigorta şirketlerine ödenen komisyonlarda BSMV'den istisna edilebilir.[196]

1.11.3.6. Verginin Beyanı ve Ödemesi

BSMV beyanı yazılı olarak vergi dairesine yapılır. Beyannamenin ne şekilde düzenleneceği ve neleri içereceği kanunun 46. maddesinde belirtilmiştir. 46. maddeye uygun olarak doldurulan beyanname 47. maddenin (a) bendinde belirtildiği üzere *"...her mükellef, bir ay içindeki vergiye tabi muamelelerini bir beyanname ile ertesi ayın 15. günü akşamına kadar.... banka ve sigorta hizmetleri vergisinde muamelelerin yapıldığı yer vergi dairesine bildirmek mecburiyetindedir."*

Ayrıca 01.08.2008 tarihinden itibaren geçerli olmak üzere bu maddenin son paragrafına şu cümle eklenmiştir.

"Sigorta muamelelerine ilişkin beyanname sigorta şirketlerinin kanuni veya iş merkezlerinin bulunduğu yer vergi dairesine verilir."

---

[194] Maliye Bakanlığı, Gelirler Genel Müdürlüğü, 01.02.2001 tarih ve B.07.0.GEL.0.56/5601-323/6470 Sayılı Özelgesi
[195] Kırman, s.350
[196] Ahmet Erol, "Zorunlu Deprem Sigortası Prim Gelirleri Üzerinden Sigorta Şirketlerinin Tahsil Edeceği Komisyonların BSMV Karşısındaki Durumu", Mükellefin Dergisi, Sayı:121, Ocak 2003, s.34

Yani son eklenen bu bentle acentelerin aracılık ettiği poliçelerden kaynaklanan verginin de sigorta şirketi tarafından ödeneceği hükme bağlanmıştır.

Ayrıca burada "*muamelenin yapıldığı yer"* kavramı önem kazanmaktadır. İlk bakışta işlemin yapıldığı yer olarak, hizmetin verildiği yer akla gelmektedir. Hizmetin verildiği yer örneğin sigortacılık için poliçenin üretildiği gelen merkez mi, yoksa satışın yapıldığı acentenin adresi mi olacaktır. Maddenin dar yorumlanması halinde her bir acentelik bazında mükellefiyet tesisi gerektiği sonucu ortaya çıkmakta olup, fiili uygulamada 30.07.2008 tarihine kadar böyle yapılmakta idi.[197] Ancak 01.08.2008 tarihinden itibaren geçerli olmak üzere bu maddenin son paragrafına eklenen şu cümle mevcut yapı değiştirilmiştir. Buna göre;

"Sigorta muamelelerine ilişkin beyanname sigorta şirketlerinin kanuni veya iş merkezlerinin bulunduğu yer vergi dairesine verilir."

Yani son eklenen bu bentle acentelerin aracılık ettiği poliçelerden kaynaklanan verginin de sigorta şirketi tarafından ödeneceği hükme bağlanmıştır. Yani muamelenin yapıldığı yer sigorta şirketinin adresi olarak kabul edilmiştir.

Son olarak 48. maddede ise verginin ödemesinden bahsedilmektedir. Maddeye göre "*mükellefler beyanname üzerinden tarh ve tahakkuk ettirilen vergileri beyanname verme süresi içinde ödemeye mecburdurlar.* Yani ödeme süresi de beyanda olduğu gibi her ayın 15. günü akşamına kadardır.

1.11.4. Yangın Sigortası Vergisi

Bir gider vergisi olarak karşımıza çıkan Yangın Sigortası Vergisini (YSV) şimdiye kadar saydığımız diğer vergilerden ayıran en önemli unsur bu verginin merkezi idare tarafından yani maliye bakanlığı tarafından toplanmayıp yerel yönetimler tarafından toplanmasıdır. Yani bu vergi direkt olarak devlet bütçesine dâhil olmak yerine belediyenin bir gelir kalemi olarak yerel yönetimlerin bütçelerine dâhil olmaktadır.

[197] Kırman S.293

2464 Sayılı Belediye Gelirleri Kanunu'nun[198] çeşitli vergiler başlıklı 5. bölümünde yer alan Yangın Sigortası Vergisi 5 maddeden oluşmaktadır. Yine aynı yıl ilgili kanuna dayanılarak çıkarılan İçişleri Bakanlığı, Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü'nün 12267 sayılı genelgesinin 3. paragrafında YSV'nin hizmetle bağlantılı olduğu, bu yüzden YSV'nin sigorta şirketlerinin bağlı oldukları belediyeye yatırılması gerektiği belirtilmiş gerekçe olarak da söz konusu belediye tarafından götürülecek hizmetlerin aksamasına neden olunacağı ileri sürülmüştür. Yukarıdaki açıklamalardan hareketle YSV'nin konuluş amacının belediyelerin yangından koruma hizmetlerini daha etkili yapabilmeleri için kaynak sağlamak olduğunu söyleyebiliriz.[199]

İlgili kanunun 40. maddesinde verginin konusu tanımlanmıştır. Buna göre *"belediye sınırları ve mücavir alanlar içindeki menkul ve gayrimenkul mallar için yapılan yangın sigortaları dolayısıyla alınan primler yangın sigorta vergisine tabidir.* Buradan göreceğimiz gibi verginin konusu yangın sigortaları nedeniyle alınan primlerdir. 41. maddede "*verginin mükellefinin sigorta şirketleri olduğu"* ve 42. maddede "*verginin matrahının yangın sigorta muameleleri nedeniyle alınan primlerin olduğu"* belirtilmiştir. Ayrıca yine aynı maddede "*sigorta şirketleri aynı vergilendirme dönemi içerisinde iptal edilen yangın sigorta muamelelerine ait primleri, iptalin vuku bulduğu döneme ait matrahtan indirebilirler"* denilmektedir. 43. maddede ise YSV'nin oranının %10 olduğu bildirilmiştir.

Burada bu verginin bir önceki bölümde anlattığımız BSMV ile benzerlikler gösterdiği dikkati çekmektedir. Yani verginin konusu, mükellefi matrahı ve vergilendirme döneminin aynı olması aynı matrah üzerinden çifte vergilendirme yapılıyormuş gibi bir izlenim bırakmaktadır.[200]

Kanunun 44. maddesinde ise verginin beyanı ve ödemesinden bahsedilmiştir. "*Mükellefler 1 ay içerisindeki vergiye tabi muamelelerini ertesi ayın 20. günü akşamına kadar bağlı bulundukları belediyeye bir beyanname ile bildirmeye ve aynı sürede ödemeye yükümlüdür."*

---

[198] Resmi Gazete: 29.05.1981 tarih, 17354 sayılı
[199] Ali Bülent Kayacan, Yangın Sigortası Vergisi, Vergi Dünyası Dergisi, Sayı 195, Kasım 1997, s.145
[200] Kayacan, s.145

Verginin bu hali ile vergi adaletsizliği yarattığı görüşü de bir diğer eleştiridir. Her ne kadar bu verginin harç niteliğinde bir mükellefiyet olduğu ve harçlarda esas itibariyle hizmetten yararlananların yükümlü tutulduğu ve bu sebeple vergi adaletsizliği yaratmadığı başka bir görüş olarak ileri sürülse de, toplumun tamamının yararlandığı bir hizmet için sadece bir kısmından vergi alınması özünde vergi adaletsizliği yaratmaktadır.[201] Zira belediyelerin yangın söndürme ve yangından korunma hizmetlerinden bu riske açık menkul veya gayrimenkulü olan herkes eşit düzeyde yararlanmaktadır. Şu durumda vergi adaletini sağlamak için bu hizmetten faydalanma potansiyeli bulunan kimselerin tümünden bu vergi alınmalıdır. Bu verginin diğer belediye vergileri gibi (Örneğin, Çevre temizlik vergisi) belediye sınırları içerisinde bulunan konut, işyeri vb. menkul ve gayrimenkullerden alınması vergi adaleti açısından daha faydalı olacaktır.

1.11.5.Damga Vergisi Kanunu Açısından Sigorta Sektörü

488 sayılı Damga Vergisi Kanunu'nun 1. maddesinde *"bu kanuna ekli 1 sayılı tabloda yazılı kâğıtlar damga vergisine tabidir"* denilmektedir. Ayrıca aynı maddenin devamında "kâğıtlar" terimi, *"yazılıp imzalanmak veya imza yerine geçen bir işaret koymak suretiyle düzenlenen ve herhangi bir hususu ispat veya belli etmek için ibraz edilebilecek olan belgeleri ifade eder"* denilmek suretiyle açıklanmıştır.

Sigortacılık açısından ise damga vergisine konu olabilecek en önemli kâğıtlar sigorta sözleşmeleri olmaktadır. Sigorta sözleşmeleri de sigorta ettiren ve sigortacı arasında imzalanan ve yapılan sigortanın varlığına ispatlamaya yönelik belgelerdir.

Ancak ilgili kanunun 9. maddesinde de bu kanunun istisnalarına değinilmekte ve "bu kanuna ekli 2 sayılı tabloda yazılı kâğıtlar damga vergisinde müstesnadır" denilmektedir. Görüldüğü üzere ilgili kanunun ekindeki 1 sayılı tablo vergiye konu olan kâğıtları, 2 sayılı tablo ise vergiden istisna olan kâğıtları saymaktadır.

Sigortacılık faaliyetleri ile ilgili getirilen istisnalardan biri 2 sayılı tablonun IV. Ticari ve Medeni İşlerle İlgili Kâğıtlar başlığı altında yer alan 5. maddede

[201] Kayacan, s.146

sayılmaktadır. Buna göre *"Sigorta mukavelenameleri, sigorta ücretine ait makbuzlar ve sigortanın tecdit ve temdidi ile temin olunan meblağın tezyidi halinde verilen beyanname ve avönanlar"* damga vergisinden istisna edilmiştir.

Sigorta sektörü ile ilgili 2 sayılı tabloda getirilen istisnalardan ikincisi ise 07.10.2001 tarihinde kanunlaşan bireysel emeklilik sistemi ile birlikte yürürlüğe alınmıştır. Tablonun V. Kurumlarla İlgili Kâğıtlar başlığı altında yer alan 21. maddesine göre "sigorta ve emeklilik şirketleri ile emeklilik yatırım fonlarının kuruluşları dâhil her türlü işlemlerinde düzenlenen ve damga vergisi bu şirketler veya fonlar tarafından ödenmesi gereken kâğıtlar" damga vergisinde istisna edilmiştir.

Görüldüğü üzere ilk istisna maddesi sadece sigorta sözleşmesinin kendisine yönelik olan kâğıtlar için getirilmişken 2. istisna maddesi sigorta ve bireysel emeklilik şirketlerinin her türlü işlemlerinde düzenlenen kâğıtları da kapsayacak şekilde düzenlenmiştir. Görüldüğü üzere burada istisna bütün kâğıtlara teşmil edilmiş, ancak, sadece verginin o mükellefçe ödenmesi gereken hallerle sınırlandırılmıştır. Yani istisna uygulaması için vergi ödeme mükellefiyetinin sigorta ve emeklilik şirketleri ile emeklilik yatırım fonlarının kuruluşlarına düşmesi gerekir. Aksi halde, örneğin, bu kurumlar bir kişi ile arasında sözleşme düzenlediğinde, bunun vergisi kişi tarafından ödenecektir.[202]

Damga Vergisi Kanunu'nun 3. maddesi gereğince verginin mükellefi kâğıtları imza edenlerdir. Kâğıtları sadece bir tarafın imzalaması durumunda (taahhütnameler, mektuplar vb.) vergiyi kâğıdı imza eden ödeyecektir. Bazı durumlarda ise (sözleşmeler vb.) kâğıt birden fazla kişi tarafından imzalanabilir. Bu durumda mükellefiyet imza eden tarafların tümüne aittir. Ancak kanunun 24. maddesi gereğince imza sahiplerinin birinin özel hükümler gereği damga vergisinden muaf olması verginin eksik alınması anlamına gelmez.[203]

[202] Yılmaz Özbalcı, Damga Vergisi Kanunu Yorum ve Açıklamaları, Oluş Yayıncılık, Ankara, Nisan 2007, s.413
[203] Durmuş Yener Özel, Mustafa Ergi, Damga Vergisi Kanunu Uygulaması, Acar Matbaacılık, Vergi Dünyası Haziran 1997 Eki, s.14

Vergiden muaf kuruluşlarla kişilerin, müşterek imzası ile düzenlenen kâğıtların vergisi kişiler tarafından ödenecektir. Bununla birlikte kanunun 24. maddesi gereğince vergiden muaf kuruluşların kişilerle olan işlerinde düzenlenen kâğıtlar, sadece vergiden muaf kuruluşun imzası ile düzenlendiği hallerde de vergi kişilerce ödenecektir. Ancak söz konusu kâğıtların vergisi kişilerce ödenmediği durumlarda, vergiden muaf kuruluş da aynen kişiler gibi vergi ve cezadan sorumlu olacaktır.[204]

1.11.6.Katma Değer Vergisi Kanunu Açısından Sigorta Sektörü

Daha önceki "Gider Vergileri Kanunu Açısından Sigorta Sektörü" bölümünde de değindiğimiz gibi 21.11.1984 yılında yürürlüğe giren 3065 sayılı Katma Değer Vergisi Kanunu, 6802 sayılı Gider Vergileri Kanunu'nu (Banka ve Sigorta muameleleri vergilerine ilişkin hükümleri hariç) yürürlükten kaldırarak, bu tarihten sonra Türkiye'deki en büyük harcama vergisi kanunu olmuştur.

KDV Kanunun 1. maddesinde verginin konusunu teşkil eden işlemler sıralanmıştır. Söz konusu maddenin 1. ve 2. bentlerinde ticari, sınaî, zirai ve serbest meslek faaliyeti çerçevesinde yapılan teslim ve hizmetler ile her türlü mal ve hizmet ithalatının KDV'nin konusuna girdiği belirtilmiş, üçüncü bentte ise KDV'nin konusuna giren diğer işlemler hüküm altına alınmıştır.

KDV kanunun ikinci kısmında istisnalardan bahsedilmektedir. Buna göre ikinci kısmın 6. bölümünde "Sosyal ve Askeri Amaçlı İstisnalarla Diğer İstisnalar" 17. madde de sayılmıştır. 17. maddenin 4. bendinde diğer istisnalar sıralanmıştır. Buna göre 4. bendin "e" fıkrasında "Banka ve sigorta muameleleri vergisi kapsamına giren işlemler ve sigorta aracılarının sigorta şirketlerine yaptığı sigorta muamelelerine ilişkin işlemleri...", KDV'den istisna tutulmuştur.

Bu maddeye göre banka ve sigorta şirketlerinin tüm işlemleri BSMV'ye tabi olduğundan, KDV'den istisna olmaktadır. Yani bu şirketlerin KDV mükellefiyetleri bulunmamaktadır. Ancak sigorta aracıları ve prodüktörler BSMV kanununun mükellefleri arasında sayılmamaktadırlar. Dolayısıyla KDV mükellefidirler.

[204] Özel, Ergi, s.15-16

Nitekim konuya ilişkin olarak yayınlanan 110 No'lu KDV Genel Tebliği'nde,[205] sigorta aracılarının sigorta şirketleriyle yaptığı sigorta muamelelerine ilişkin hizmetlerin KDV'den istisna edildiği, ayrıca 5684 sayılı Sigortacılık Kanunu'nun 2. maddesinde sigorta aracısı olarak sigorta acenteleri ve brokerlerin tanımlandığından bahisle sözleşme yapma ve prim tahsil etme yetkisi bulunan veya bulunmayan sigorta acenteleri ve brokerlerinin sigorta şirketleriyle yaptığı sigorta muamelelerine ilişkin olarak aldıkları komisyonlar üzerinden KDV hesaplanmayacağı belirtilmiştir.

Ayrıca ilgili tebliğde konuyla ilgili olarak aşağıdaki açıklamalara yer verilmiştir.

"Dolayısıyla, faaliyetleri tamamen bu istisna kapsamındaki işlemlerden oluşan, hiçbir vergilendirme döneminde vergiye tabi işlemleri bulunmayan sigorta aracıları bu istisna kapsamındaki işlemleri nedeniyle KDV beyannamesi vermeyeceklerdir.

Ayrıca, bu istisna kapsamındaki hizmetlerle ilgili olarak yüklenilen KDV, KDV Kanununun (30/a) maddesine göre indirim konusu yapılmayacak, işin niteliğine göre gider, maliyet veya kanunen kabul edilmeyen gider olarak dikkate alınacaktır. İstisna kapsamına giren işlemlerle istisna kapsamına girmeyen işlemlerin birlikte yapılıyor olması halinde, istisna kapsamına giren işlemler nedeniyle yüklenilen KDV'nin aynı şekilde gider, maliyet veya kanunen kabul edilmeyen gider olarak dikkate alınacağı tabiidir.

Öte yandan, faaliyetleri KDV Kanununun (17/4-e) maddesi uyarınca KDV'den müstesna olan sigorta aracıları (sigorta acentesi ve brokerler) tarafından işletmelerine ait taşınır ve taşınmazların teslimi ve sigorta muamelelerine ilişkin olanlar dışındaki hizmetleri KDV'ye tabidir.

Bu nedenle, sözü edilen sigorta aracılarının istisna kapsamına girmeyen KDV'ye tabi arızi işlemlerinin bulunması halinde, bu işlemler sadece işlemin

[205] Katma Değer Vergisi Genel Tebliği, Seri No:110, Resmi Gazete: 11.07.208 tarih, 26933 sayılı

gerçekleştiği dönem için bir defaya mahsus olarak verilecek 1 No.lu KDV beyannamesi ile beyan edilecektir."

Ancak ilgili tebliğde sigorta aracısının sigorta şirketinden aldığı komisyonun bir bölümünü tali acentesine verdiği durumda tali acentenin aldığı komisyonun KDV istisnasından yararlanıp yararlanamayacağı açık değildir.

Ayrıca tebliğde sigorta brokerlerinin de sigorta şirketlerine yaptığı sigorta muamelelerine ilişkin olarak aldıkları komisyonlar üzerinden KDV hesaplanmayacağı belirtilmişse de brokerin yapısı gereği komisyonunu müşteriden alması veya kısmen sigorta şirketi, kısmen müşteriden alması durumunda bu komisyonlar BSMV'ye mi yoksa KDV'ye mi tabi olacağı açık değildir.

Burada Maliye Bakanlığı'nca verilen bir özelgede[206] yapılan yorumu kullanabiliriz. Zira bu özelgede brokerin aldığı komisyonun, alınan primin bir uzantısı olduğu için mükerrer vergileme söz konusu olmaması adına KDV'den istisna olduğu belirtilmişti. Ancak brokerin müşteriden aldığı komisyon artık primin bir parçası olmaktan çıkmıştır. Yani brokerin buradaki faaliyeti, mahiyeti itibariyle sigortacılık işlemi gibi görünmekle birlikte, aslında aracılık faaliyetinden dolayı elde edilmiş bir kazanç olmaktadır. Bu sebeple BSMV'nin konusuna girmeyen bu kısmın KDV'ye tabi tutulması gerekecektir.[207]

Ayrıca 46 Sıra No'lu KDV Genel Tebliğinde[208] belirtildiği üzere reasürans işlemleri nedeniyle sigorta şirketleri tarafından reasürans şirketlerine aktarılan primler, sigorta şirketlerince sigortalıdan alındığı sırada vergilendirilmiş bulunduğundan, prim aktarma işlemlerinin ayrıca KDV'ye konu olmayacağı belirtilmiştir.

Diğer bir konu ise sigorta tazminatlarının KDV Kanunu karşısındaki durumudur. KDV konusunun Türkiye'de ticari, sınaî, zirai faaliyet ve serbest meslek faaliyeti çerçevesinde yapılan teslim ve hizmetler olduğunu belirtmiştik. Buna göre

---

[206] Maliye Bakanlığı Gelirler Genel Müdürlüğü, 30.10.1995 tarih ve B.07.O.GEL.0.53/5317-1584-60362 Sayılı Özelge

[207] İlhan Kırıktaş, "Sigorta ve Reasürans Brokerlerinin KDV Karşısındaki Durumu", Yaklaşım Dergisi, Sayı:37, Ocak 1996, s.39

[208] Katma Değer Vergisi Genel Tebliği, Seri No:46, Resmi Gazete: 17.03.1995 tarih,22230 sayılı

KDV'nin doğuşuna etki eden temel sebep, ticari, sınaî, zirai veya serbest meslek faaliyeti çerçevesinde yapılan bir mal teslimi veya hizmet ifasıdır. Yani gelir yazılan veya gider hesaplarına intikal eden her durumda KDV hesaplanması gerekmemektedir. Sigorta tazminatı ise, sigorta tazminatına hak kazanan kişinin sigorta şirketine ticari, sınaî, zirai veya serbest meslek faaliyeti çerçevesinde yaptığı herhangi bir teslim veya hizmet sonucu doğurmamıştır. Bu nedenle ortada KDV konusuna giren herhangi bir işlem bulunmamaktadır.[209]

1.11.7.Veraset ve İntikal Vergisi Kanunu Açısından Sigorta Sektörü

7338 sayılı Veraset ve İntikal Vergisi Kanunu'nun[210] konusunu T.C.tabiiyetinde bulunan şahıslara ait mallar ile Türkiye'de bulunan malların veraset (miras) yoluyla veya herhangi bir suretle olursa olsun ivazsız (karşılıksız) bir tarzda bir şahıstan diğer şahsa intikalinden ibarettir. Kanunun 2. maddesinde veraset tabiri miras, vasiyet ve miras mukavelesi gibi ölüme bağlı tasarrufları, ivazsız intikal tabiri ise, hibe yoluyla veya herhangi bir tarzda olan ivazsız iktisapları kastetmektedir. Ayrıca aynı maddenin parantez içi hükmünde *"Maddi ve manevi bir zarar mukabili verilen tazminatlar ivazsız sayılmaz."* denilmektedir.

Verginin mükellefi ise veraset yoluyla veya ivazsız bir tarzda mal iktisap eden şahıstır. Bu şahıslar iktisap ettikleri malları bir beyanname ile vergi dairesine bildirilmek zorundadırlar.

Bu verginin matrahı ise intikal eden malların VUK'a göre bulunan değerleridir. Verginin nispeti ise aşağıdaki tablodaki gibidir.

[209] Hüdaverdi Akçakoca, Sigorta Sektörünün İşleyişi, Muhasebesi, Vergilendirilmesi ve Ekonomide Fon Yaratma Gücü, Maliye Bakanlığı Gelirler Genel Müdürlüğü, Yeterlilik Etüdü, İstanbul, Kasım 2000, s.163

[210] Resmi Gazete: 15.06.1959 tarih,10231 sayılı

Tablo 12: 2008 Yılı Güncel Veraset ve İntikal Vergisi Oranları

Matrah	Veraset yoluyla intikallerde vergi oranı (%)	İvazsız intikallerde vergi oranı (%)
İlk 150.000 YTL için	1	10
Sonra gelen 320.000 YTL için	3	15
Sonra gelen 680.000 YTL için	5	20
Sonra gelen 1.380.000 YTL için	7	25
Matrahın 2.530.000 YTL'yi aşan bölüm için	10	30

Kanunun 4. maddesinde ise bazı intikallerin bu vergiden istisna edildikleri belirtilmiştir. Buna göre;

- İlgili maddenin d bendinde *"ivazsız suretle vaki intikallerin 2008 yılı için 2.216 YTL'si"*
- Yine ilgili maddenin b bendinde *"değerleri 10. maddeye göre belirlenen menkul ve gayrimenkul mallardan evlatlıklar da dâhil olmak üzere füruğ (alt soy) ve eşten her birine isabet eden miras hisselerinin 2008 yılı için 96.075 YTL'si, (füruğ bulunmaması halinde eşe isabet eden miras hissesinin 192.265 YTL'si")* vergiden istisnadır denilmiştir.

Bundan başka intikaller de mevcuttur. Aynı kanunun 11. maddesinde de bu vergiye konu olacak malların değerleme gününün, miras yoluyla meydana gelen intikallerde mirasın açıldığı, diğer suretle meydana gelen intikallerde malların hukuken iktisap edildikleri gün olduğu hüküm altına alınmıştır. Buna göre sigorta şirketlerince ödenen vefat tazminatlarının, mirasın açıldığı yani miras bırakanın ölümünün gerçekleştiği tarihte terekeye eklenmesi gerektiğinden, poliçenin dövize endekslendiği döviz biriminin miras bırakanın ölüm tarihindeki TCMB döviz alış kurundan karşılığının beyan edilmesi gerekmektedir.[211]

[211] M. Nadir Arıca, "Sigorta Tazminatlarının Veraset İntikal Vergisi Uygulamasındaki Durumu", Maliye ve Sigorta Yorumları Dergisi, Sayı:429, Aralık 2004, s.58

Bu vergi özellikle sigorta ve bireysel emeklilik şirketleri açısından önemlidir. Zira hayat ve hayat dışı sigortalarda sigortalının ölümü halinde lehdar veya murislere tazminat bedelinin ödenmesi gerekmektedir.

İşte bu noktada kanun, verginin tahsilinde bazı kuruluşlara sorumluluk yüklemektedir. İlgili kanunun 17. maddesine göre;

"*Amme(Kamu) idare ve işletmeleri, bankalar, kasa kiralayanlar, sigorta şirketleri sair şirket ve müesseseler, mahkemeler ve icra daireleri istihkak sahiplerine bu verginin mevzuuna giren herhangi bir muamele sebebiyle para ve senet verebilmek için öncelikle verginin ödenmiş olduğuna dair vergi dairesinden verilmiş bir tasdikname talep ederler.*

Tasdikname ibraz etmeyen hak sahiplerinin istihkaklarından, veraset yoluyla intikallerde %5, ivazsız intikallerde %15 oranında vergi karşılığı olarak tevkifat yaptıktan sonra, bakiyesini verebilirler. Tevkifatı yapanlar, tevkif ettikleri parayı en geç bir hafta içinde bulundukları yerin mal sandığına yatırmaya ve keyfiyeti bağlı bulundukları vergi dairesine yazı ile bildirmeye mecburdurlar.

Tevkifat yapmadan para ve senet verenlerle tevkif ettikleri parayı yukarıda belirtilen süre içinde mal sandığına yatırmayanlardan (Hâkimler hariç), tevkif etmeye ve yatırmaya mecbur oldukları paralar Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkındaki Kanun hükümlerine göre gecikme zammı tatbik edilerek tahsil edilir. Tevkifatı yapan ilgili kuruluşların, bu görevleri süresinde yerine getirmeyen sorumlularından, tevkif etmeye ve yatırmaya mecbur oldukları paraların % 10'u oranında ayrıca ceza tahsil olunur." denilmektedir.

Yukarıda anlatılanlar ışığında hayat ve bireysel emeklilik sigortalarından doğan tazminatların durumunu elde edenler açısından ayrı ayrı incelediğimizde aşağıdaki sonuçlar doğacaktır.[212]

[212] Tuncay Çetin, "Hayat Sigortası Tazminatlarının Vergisel Durumu", Maliye Postası Dergisi, Ekim 1999, s.56

- **Birikimli veya belirli süre sonunda tazminata hak kazandıran hayat sigortalarında;**

1- Tazminat süre sonunda sigorta ettirenin kendisi tarafından alınırsa herhangi bir intikalden bahsetmek mümkün olmayacaktır. Söz konusu tazminat yâda karpayı daha önceden ödenen sigorta priminin karşılığıdır.

2- Tazminat sigorta ettiren dışında 3. bir kişi tarafından alınırsa burada ivazsız intikal vardır ve alınan bu tazminat intikal vergisi kapsamında değerlendirilecektir. Dolayısıyla tazminatı alan kişi (tazminatı alanın sigorta ettirenin yakını olması burada önemli değildir) 2008 yılı için ivazsız intikallerdeki istisna tutar olan 2.216 YTL üzerindeki tutarı matrah olarak vergi dairesine beyan edecek ve ilgili tutar üzerinden 16. maddede belirtilen oranlarda vergi ödeyecektir.

- **Bireysel emeklilik sözleşmeleri ve hayat sigorta poliçelerine istinaden sigortalının kazaen veya ecelen ölümü halinde lehdar veya kanuni mirasçıların tazminat alması durumunda;**

1- Sigorta poliçesine istinaden yapılan ödemeler iştira bedeli (birikim tutarı) ayrımı yapılmaksızın tamamı terekeye dâhil edilerek mirasçıların murise yakınlık dereceleri de dikkate alınarak 7338 sayılı Veraset ve İntikal Vergisi Kanununun 16. maddesinde dâhil oldukları gruptaki nispetler esas alınmak suretiyle vergilendirilecektir.[213] Bu durumda tazminatı alanın murisin evlatlıklar da dâhil olmak üzere füruğ (alt soy) ve eşten olması durumunda her birine isabet eden miras hisselerinin 2008 yılı için 96.075 YTL'si, (füruğ bulunmaması halinde eşe isabet eden miras hissesinin 192.265 YTL'si) vergiden istisna olacaktır. Bu tutarın üzerindeki meblağ için ise bu kanunun 16. maddesindeki veraset yolu ile intikallerdeki vergi dilimleri dikkate alınmak suretiyle vergi beyan edileceği açıktır.

[213] Maliye Bakanlığı, Gelirler Genel Müdürlüğü, 11.12.1995 tarih ve B.07.0.GEL.0.60/6012-1430/68201 Sayılı Veraset ve İntikal Vergisi İç Genelgesi Sayı: 1995/1

Sigorta akdinde mirasçı olmayan üçüncü bir şahıs lehdar olarak gösterilmiş ise bu takdirde lehdara ödenecek miktarın tamamı ivazsız iktisap olarak vergiye tabi olacaktır.

Ayrıca ödenen tazminatın Gelir Vergisi Kanunu'nun 75. maddesi kapsamında menkul sermaye iradı olarak vergilendirildikten sonra veraset ve intikal vergisine tabi tutulması gerekmektedir.[214]

2- Hayat sigortasının bir kredi sözleşmesine bağlı olarak yapılması durumunda, sigortalının ölümü sonrasında tazminatın ilgili kredi kuruluşuna ödeneceği ve bu durumda da veraset ve intikal vergisinin ilgili kredi kuruluşundan aranacağı açıktır. Ancak bankaların lehtarlığı alacak ve borç ilişkisine dayandığından bankalara ödenen kredi-hayat sigorta bedelinin ivazsız olarak mütalaa edilmemesi, dolayısıyla bu bedellerin veraset ve intikal vergisine konu edilmemesi gerekmektedir. Diğer taraftan sigorta bedelinin borç tutarını aşması halinde ise, mirasçılara intikal eden söz konusu ödemelerden veraset ve intikal vergisi aranacağı açıktır.[215]

- **Hayat dışı sigortalarda sigortalının ölümü halinde poliçede yer alan lehdar veya kanuni mirasçıların tazminat alması durumunda;**

1- Özellikle kaza sigortalarında sigortalının kaza sonucu ölümü halinde, sigorta şirketince ödenen tazminat, sigortalının yokluğu nedeniyle yakınlarının uğrayacakları maddi zarar ve manevi ızdırabın sigorta sözleşmesine dayanılarak kısmen olsun tazmini ve telafisi amacını taşıdığından ödenecek sigorta tazminatının yukarıda belirtilen Veraset ve İntikal Vergisi Kanunu'nun 2. maddesinin d bendinin parantez içi hükmüne istinaden vergilendirilmemesi gerekir.[216]

---

[214] Maliye Bakanlığı, Gelirler Genel Müdürlüğü, 31.08.2007 tarih ve 2007-1 sayılı Veraset ve İntikal Vergisi Kanunu Sirküleri

[215] Maliye Bakanlığı, Gelirler Genel Müdürlüğü, 01.11.2007 tarih ve B.07.1.GİB.0.60/6038-13 / 96606 Sayılı Veraset ve İntikal Vergisi Özelgesi

[216] Maliye Bakanlığı, Gelirler Genel Müdürlüğü, 20.11.2000 tarih ve B B.07.0.GEL.0.60/6038-11/54399 Sayılı Veraset ve İntikal Vergisi Özelgesi

2- Ayrıca deprem sigortası kapsamında sigortalıların mirasçılarına deprem hasar karşılığı olarak sigorta şirketleri veya DASK tarafından yapılan ödemelerde veraset yoluyla intikal niteliğinde olacağından, bu tür tazminatların da terekeye dâhil edilerek Veraset ve İntikal vergisine tabi tutulması gerekecektir. Bu sebeple sigorta şirketleri veya DASK tarafından kendisine tazminat ödemesi yapılacaklardan vergi dairelerinden alınmış verginin ödendiğine dair belgenin istenilmesi zorunludur. Bu nedenle istenilen belgeyi getirmeyenlere yapılacak tazminat ödemelerinden kanunun 17. maddesi uyarınca %5 oranında vergi kesintisi yapılması gerekecektir.[217]

[217] Ahmet Erol, "Zorunlu Deprem Sigortası ve Veraset İntikal Vergisi Uygulaması", Mükellefin Dergisi, Sayı 93, Nisan 2002, s.99

SONUÇ

Çalışmamızın değişik bölümlerinde de belirttiğimiz gibi dünyada sigortacılık sektörü, finans sektörü içinde çok önemli bir paya sahiptir. Sektörün büyüklüğü tüm dünyada milyar dolarlar ile ifade edilmesine rağmen, ülkemizde henüz 6 milyon dolar civarındadır. Dünya genelinde gelişmiş ülkelerdeki sigorta sektörlerinin ülke GSYİH'lerine oranına baktığımızda ise %8, ülkemizde ise henüz %1,5 civarlarındadır. Bu oranlardan ülkemizdeki sigorta sektörünün büyüme potansiyeli açıkça görülmektedir.

Elbette ki sigortacılık sektörün gelişmesinde, ülkenin ekonomik gücü, ülke insanlarının satın alma güçleri çok önemlidir. Ancak sektörün daha fazla gelişmesi için hükümetlerin, yasa düzenleyici ve uygulayıcılarının da sektörün büyümesine katkısı çok önemlidir. Bu anlamda ülkemizdeki son 10 yıldaki gelişmeler, düzenli ekonomik büyüme, sektörün bakanlık veya görevlendirdiği kuruluşlar tarafından düzenli olarak gözetim ve denetim altında tutulması, son yıllarda sektöre bir ivme kazandırmıştır.

Nitekim bu pozitif gelişmeler, devletin sektör üzerindeki vergisel teşvikleri ve mevzuat düzenlemeleri ile daha da kalıcı olacaktır. Bu çalışmamızda sektörün vergisel mevzuatını detaylıca inceleyip, uygulamada sorun yaratan noktaları belirlemeye çalıştık. Ortaya çıkan sorunlar genellikle, vergi kanunlarının eski yıllarda yapılmış olması, günümüze kadar ihtiyaçlar üzerine birçok değişiklik ve yama yapılmış olması, yıllar içindeki bu değişiklikler sırasında kanun yapma yöntemlerinin dikkate alınmaması, sigorta sektörünün mevzuat yapısının Avrupa Birliği müktesebatına uyumlaştırılmaya çalışılması gibi sebeplerden kaynaklanmıştır.

Gelir üzerinden alınan vergiler anlamında Kurumlar Vergisi Kanunu ve Gelir Vergisi Kanunu sektörün en önemli vergileridir. Bunlardan KVK 2006 yılında yeniden düzenlenmiş olmasına karşın, sigortacılık mevzuatının yakın zamanda yeniden değişmesi üzerine, bazı maddeleri anlamında yeni mevzuata göre faklılıklar oluşmuştur.

Gelir Vergisi Kanunu ise yaklaşık 47 yıl önce hazırlanmış ve geçen yıllar boyunca birçok sefer değişikliğe uğramıştır. Sigortacılık anlamında bu kanun içinde sektör adına pek çok vergisel teşvikten bahsedilmesine karşın, kanun kendi içinde bazı maddeler birbiri ile çelişki içindedir. Mevcut durumda buradaki en büyük sorunlardan biri bireysel emeklilik ve birikimli hayat poliçelerinin sonlandırılması sonucunda sigortalının alacağı paranın tamamının menkul sermaye iradı olarak değerlendirilip, stopaj yoluyla gelir vergisine tabi tutulmasıdır. Nitekim zaman içerisinde sigorta şirketlerine yatırılan prim ödemeleri ve bunların kar paylarından oluşan bu tutarın tamamının menkul sermaye iradı olarak değerlendirilmesi, kanundaki menkul sermaye iradı tanımı ile çelişmektedir. GVK içinde bulunduğumuz dönemde yeniden ele alınarak KVK gibi yeniden yazılmaktadır. Yeniden hazırlanan bu kanunda mevcuttaki sorunların giderilerek, diğer vergi kanunları ile uyum içinde olan bir yapıya kavuşmasını bekliyoruz.

Sigorta sektörünün harcama vergisi kanunu olması nedeniyle çalışmamızda detaylıca incelediğimiz BSMV, uzun zaman önce hazırlanmış bir kanun olarak zaman içerisinde birçok değişikliğe uğramıştır. Bir kısmı, 1985 yılında yürürlüğe giren KDV Kanunu ile kaldırılmış, bir gider vergisi kanunu olarak günümüzde, hala birçok ihtilafa sebep olan bir vergi haline dönüşmüştür. Nitekim Devlet Planlama Teşkilatı tarafından hazırlanan 8. Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda, Türk vergi sisteminde finans hizmetlerinin vergilendirilmesinde biri KDV, diğeri BSMV olmak üzere 2 çeşit vergi bulunmasının karmaşık bir durum meydana getirdiği dile getirilmiştir. Bazı hallerde her iki verginin uygulama alanının çakıştığı, bu durumun tereddütlere neden olduğu ve bu alanda yaşanan karmaşıklığa son verilmesi için BSMV'nin kaldırılarak, konunun KDV bünyesinde vergilendirilmesinin sağlanmasının uygulamayı basitleştirileceği belirtilmiştir.[218]

Bir diğer görüşe göre ise BSMV mevzuatının yeterince açık olmayışı bu kanunu uygulamak durumunda olan maliye personelini ve mükellefleri güç durumda bırakmaktadır. Ancak bu noktada 2007 ve 2008 yıllarında yürürlüğe giren kanun ve

[218] 8. Beş Yıllık Kalkınma Planı, Vergi Özel İhtisas Raporu, Ankara 2001, http://ekutup.dpt.gov.tr, 01.05.2008

tebliğler, BSMV'nin önemli sorunlarını nispeten çözmüştür. Ancak çalışmamızda sorun olarak belirlediğimiz bazı konulara, bu tebliğ ve kanunlarda bir çözüm getirilmemiştir.

Sonuç olarak harcama vergileri olarak banka ve sigorta işlemlerinin KDV dışında başka bir düzenleme ile vergilendirilmesi modern vergileme ilkeleri ve Avrupa Birliği düzenlemelerinden farklılık göstermektedir. Bunun yanı sıra BSMV ve KDV arasında hukuki bir bağ kurulmamış bulunduğundan harcamalar üzerinden alınan bu iki verginin birbirine mahsup edilmesi imkânı da bulunmamaktadır. Diğer bir ifade ile harcamalar üzerinden vergilendirme yapılmasını öngören bu vergiler arasında her aşamada katılan katma değerin vergilendirilmesi esasına dayanan ve bir önceki aşamada ödenen katma değerin bir sonraki aşamada indirilmesini öngören sistem çalışmamaktadır.

Yine bir harç niteliğine bürünmüş olan Yangın Sigorta Vergisinin, sadece sigorta yaptıran kişilerden alınmasının vergisel bir teşvik sağlamanın tersine, sigorta yaptırmayanlara oranla yaptıran kişilere karşılık vergisel külfet getirdiği, bunun da vergi adaleti bakımından büyük haksızlık yarattığı eleştirisi hâkimdir. Zira belediyelerin verdiği yangın söndürme hizmeti sadece sigorta yaptıranlara değil tüm halka sunulan bir hizmet niteliğindedir.

Ayrıca yine YSV matrahının diğer bir harcama vergisi olan BSMV ile aynı olmasının, aynı matrah üzerinden çifte vergilendirme yapıldığı yönünde eleştirilere de neden olmaktadır.[219]

[219] Kayacan, s.146

KAYNAKÇA

Kitaplar

Hüdaverdi Akçakoca, **Sigorta Sektörünün İşleyişi, Muhasebesi, Vergilendirilmesi ve Ekonomide Fon Yaratma Gücü**, Maliye Bakanlığı Gelirler Genel Müdürlüğü, Yeterlilik Etüdü, İstanbul, Kasım 2000

Aksoy, Şerafettin, **Vergi Hukuku ve Türk Vergi Sistemi**, 5.Baskı, Filiz Kitapevi, İstanbul, 1999

Algüney, Melih, **Temel Sigortacılık Kavramları**, Bayındır Hayat Sigorta Yayınları, İstanbul, 1999

Aydın, Erkan, **Türk Vergi Sisteminde İktisadi İşletmelere Dâhil Kıymetleri Değerleme**, Seçkin Yayıncılık, 1.Baskı, Ankara, Kasım 2002

Bilici, Nurettin, **Vergi Hukuku**, 15.Bası Ankara: Seçkin Yayıncılık, Mart 2007

Bozer, Ali, **Sigorta Hukuku**, Sözkesen Matbaacılık, 2004, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayınları

Bozer, Ali, **Bankacılık Yönünden Sigorta Hukuku Kuralları**, Baskı: İlk-san Matbaası, İstanbul, Türkiye Bankalar Birliği Yayınları

Çeker, Mustafa, **Yargıtay Kararları Işığında Sigorta Hukuku**, 1.Bası, Karahan Kitapevi, Adana 2003

Dickson, Gordon CA, **"Introduction to Insurance"**, CII Tuition Service, England: Burlington Press, 1985

Gedik, Gülşen, **Sigorta Teknik Karşılıklarının Türk Vergi Mevzuatı Karşısındaki Durumu**, M.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Maliye Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2003

Harwey W.Rubin, **Dictionary of Insurance Terms**, Library of Congress, Catologing in Publication Data, 2000

Karadeniz, Nurol, **Türk Özel Sigorta Hukukunda Sigorta Ettirenin Borç ve Yükümlülükleri**, M.Ü. Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü, Sigortacılık Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2002

Kender, Rayegan, **Türkiye'de Hususi Sigorta Hukuku**, 4. baskı, Filiz Kitapevi, İstanbul, 1990

Kırman, Ahmet, **Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisi**, Ankara:2001

Kızılot, Şükrü, **Kurumlar Vergisi Kanunu ve Uygulaması,** Yaklaşım Yayınları, 1995

Kubilay, Huriye, **Özel Sigorta Hukuku**, 2. Bası, Fakülteler Kitapevi, İzmir 2003,

Maç Mehmet, **Son Değişikliklerle Kurumlar Vergisi**, Denet Yayıncılık, İstanbul, 1995,

Nomer, Cahit, Yunak, Hüseyin, **Sigortanın Genel Prensipleri**, Baskı: Ceyma Matbaası, İstanbul, 2000

Nomer, Cahit, **Sigortanın Genel Prensipleri ve Reasürans**, Baskı: Çeltüt Matbaacılık, İstanbul, 1977

Oktay, Ahmet Naim, **Hayat Sigortasına Yatırım ve Vergilendirilmesi,** İstanbul: Bayındır Hayat Sigorta Yayınları No-2, 2003

Oktay, Ahmet Naim, **Sigortanın Temel Prensipler**, Bayındır Hayat Sigorta Yayınları, İstanbul, Temmuz 1998

Öncel, Mualla ve Çağan, Nami, **Bankacılar İçin Vergi Hukuk Bilgisi**, Avşaroğlu Matbaası, Ankara,1998

Öncel, Mualla, Ahmet Kumrulu ve Nami Çağan, **Vergi Hukuku**, 9.Bası Ankara: Turhan Kitapevi, 2001

Özbalcı, Yılmaz, **Damga Vergisi Kanunu Yorum ve Açıklamaları**, Oluş Yayıncılık, Ankara, Nisan 2007

Özbolat, Murat, **Temel Sigortacılık**,1. Bası, Seçkin Yayıncılık, Ekim 2006

Özdemir, Ayşe Zeynep, **Sigorta Aracılarının Türk Hukuk Sistemi İçerisindeki Konumları ve Birbirleriyle Mukayesesi**, M.Ü. Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü, Sigortacılık Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2005

Özel, Durmuş Yener, Ergi, Mustafa, **Damga Vergisi Kanunu Uygulaması**, Acar Matbaacılık, Vergi Dünyası Haziran 1997 Eki,

Pehlivan, Osman, **Vergi Hukuku**, Derya Kitapevi, Trabzon, 2004

Serdar, İdris, **Sigorta İşletmelerinin Muhasebesi,** Ankara: Tesmer Yayınları No:58, 2004

Somer, Mehmet, **Özel Sigorta Mevzuatı,** Yay: Aklim Yayınevi, İstanbul, 1997

Şenyüz, Doğan, **Türk Vergi Sistemi Dersleri,** 4. Baskı, Ekin Kitapevi, 2007

Tekin, Cem, Kartaloğlu, Emre, **Kurumlar Vergisi Kanunu Yorum ve Açıklamaları**, Maliye ve Hukuk Yayınları, Nisan 2007

Ulaş, Işıl, **Uygulamalı Sigorta Hukuku**, 6. Baskı, Turhan Kitapevi, Ankara 2007

Ünan, Samim, **Hayat Sigorta Sözleşmesi**, 1. Baskı, Beta Yayınları, İstanbul, Nisan1998

Makaleler

Apak, Talha, **Şahıs Sigorta Primi Ödeyen Ücretli İşveren ve Kurumların Vergisel Avantajları**, Yaklaşım Dergisi, Sayı 123, Mart 2003

Arıca, M. Nadir, **Sigorta Tazminatlarının Veraset İntikal Vergisi Uygulamasındaki Durumu**, Maliye ve Sigorta Yorumları Dergisi, Sayı:429, Aralık 2004

Bıyıkoğlu, Osman, **Hayat Sigortalarında Riyazî İhtiyatların Yatırımından Elde Edilen Gelirler ve Bir Danıştay Kararı**, Vergi Dünyası Dergisi, Sayı 197, Ocak 1998

Çetin, Tuncay, **BSMV'de Matrah ve Lehe Alınan Paralar Hükmünün Değerlendirilmesi**, Vergi Dünyası Dergisi, Sayı:225, Mayıs 2000

Çetin, Tuncay, **Hayat Sigortası Tazminatlarının Vergisel Durumu**, Maliye Postası Dergisi, Ekim 1999

Demirci, Azmi, **Bireysel Emeklilik Tasarruf ve Yatırım Sistemi ve Bu Konuda Yapılan Vergisel Düzenlemeler-II**, Vergi Dünyası,

EGM Yayınları, **Bireysel Emeklilik Sistemi Gelişim Raporu 2006**, Emeklilik Gözetim Merkezi Web Sitesi, 6 Mart 2007

Erdem, Tahir, **Bireysel Emeklilikte ve Şahıs Sigortalarında Gözden Kaçanlar**, Vergici ve Muhasebeciyle Diyalog Dergisi, Sayı 213, Ocak 2006

Erol, Ahmet, **Zorunlu Deprem Sigortası Prim Gelirleri Üzerinden Sigorta Şirketlerinin Tahsil Edeceği Komisyonların BSMV Karşısındaki Durumu**, Mükellefin Dergisi, Sayı:121, Ocak 2003

Erol, Ahmet, **Zorunlu Deprem Sigortası ve Veraset İntikal Vergisi Uygulaması**, Mükellefin Dergisi, Sayı 93, Nisan 2002

Enz, Rudolf, **World Insurance in 2005**, Swiss Reinsurance Company, Sigma No:2006/5, 2006

Güçlü, Süleyman, **Banka, Banker ve Sigorta Şirketleri ile Aracı Kurumların Sabit Kıymet Alım ve Satımlarında BSMV ve KDV Uygulaması**, Yaklaşım Dergisi, Sayı:156, Aralık 2005

Irmak, Ramazan, **Sigorta Acentelerinin Sigorta Şirketlerinden Aldıkları Komisyonların BSMV Karşısındaki Durumu**, Yaklaşım Dergisi, Sayı:159, Mart 2006

İstanbul YMM Odası, **Hayat Sigorta Şirketlerinin Yatırımlarından Elde Edilen Gelirler Üzerinden Ödenen Stopajların Mahsubu**, Mali Mevzuat Platformu, Sayı 41, Haziran 2001

İstanbul YMM Odası, **BSMV Matrahında Lehe Kalan Para**, Mali Mevzuat Platformu, Şubat 2007

Kayacan, Ali Bülent, **Yangın Sigortası Vergisi**, Vergi Dünyası Dergisi, Sayı 195, Kasım 1997

Kazgan, Haydar, **Osmanlı'dan Günümüze Türk Finans Tarihi**, Türkiye Sigorta ve Reasürans Şirketleri Birliği Web Sitesi, 07.07.2007

Kırıktaş, İlhan, **Sigorta ve Reasürans Brokerlerinin KDV Karşısındaki Durumu**, Yaklaşım Dergisi, Sayı:37, Ocak 1996

Maç, Mehmet, **Kar Paylarının Tümü BSMV Dışına Çıkarılmalıdır**, Mükellefin Dergisi, Sayı:88, Kasım 2001

Türkmen, Nedim, **Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisinden İstisna Edilen İşlemler**, Mali Çözüm Dergisi, Sayı:36, Mayıs-Haziran 1996

Uğur, Oktay, **Zorunlu Deprem Sigortası ve BSMV**, Vergi Dünyası Dergisi, Sayı:235, Mart 2001

İnternet Siteleri

Türkiye Sigorta ve Reasürans Şirketleri Birliği Web Sitesi,
http://www.tsrsb.org.tr

T.C. Başbakanlık Resmi Web Sitesi
http://rega.basbakanlik.gov.tr/

T.C. Hazine Müsteşarlığı, Sigortacılık Genel Müdürlüğü Web Sitesi
http://www.sigortacilik.gov.tr

Emeklilik Gözetim Merkezi Web Sitesi
http://www.egm.org.tr

TCMB Web Sitesi,
http://www.tcmb.gov.tr/

Gelirler İdaresi Başkanlığı Web Sitesi,
http://www.gib.gov.tr/

Devlet Planlama Teşkilatı Web Sitesi,
http://www.dpt.gov.tr/